

יסודי השולחן וזיקוקי אודותיו

ובו יתבאר בהרחבה משנת דבינו בעל התניא והשו"ע
בנושאים נאמנות באיסורין, ע"א באיסורין, רוב, חזקות, תדתי לדיעותא
שוויא נפשיה חתיכה דאיסורא, מומדים, ועוד

ונגלה יסודות השולחן העומדים מוצקים על ש"ס ופוסקים
ונמשמש בכל דברי דבינו בכללי ההלכות ופרטי הדינים;
במקומם ובמרחבי ספרו,
כדי שיתבארו ויתחזקו טעמיו ויתגלו רמזיו,
עד שיוארו זיקוקי אודות דבריו
באור גדול

ערכתי וסידרתי בסיעתא דשמיא
שמואל זאיאנץ

ברוקלין נ.י.
שנת תש"פ לפ"ק

הסכמת הרב הגאון מאיד הייזרד שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

ה"ב. ע. ארבעה עשר ימים.

החיים והשלום אשר יבין רבנו
מהר"ם שמואל אברהם
הנזירי וכו' (נא)

[illegible]

הסכמת הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

ב"ה

י"ט מרחשון תש"פ ירושלים ת"ז

החיים והשלו' אל מע"כ ידידנו הדגול הגאון המופלא והחסיד הנעלה מוהר"ר
שמואל זאיאנץ שליט"א

אחדשה"ט וש"ת באה"ר כראוי הן כל יקר ראתה עיני מחברתו הנפלאה
בביאור ובירור דעת אדמוה"ז זיע"א בה' שחיטה כת"ר ש"י בתבונתו החודרת
ובקיאותו הנפלאה זכה לדלות מרגליות מבאר מים חיים רשא על כל טיפת
דיו בשו"ע ובקו"א צריך לישב ז' נקיים.

וכמעשהו בראשונה בביאור דעת אדמוה"ז זיע"א בדינא דאמירה לעכו"ם
כמו"כ במעשהו זה והגדיל לעשות בעומק העיון וההיקף הנפלא בביאור
סוגיות החמורות והמסתעף.

אין בפי לבטא התפעלותי מפעלו ואך זאת אוכל להמליץ מ"ש בשה"ש עמודיו
עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה וגו'

נותן התורה יחזקהו ללמוד וללמד לגלות מטמורין של מלך ביתר שאת ויתר
עוז וזכות אדמוה"ז זיע"א מסייעתו עד עולם.

מנאי ידיו עוז מברכו מקרב לב

מאיר הייזלר

הסכמת הרב הגאון מאיד הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

[illegible]

הסכמת הרב הגאון מאיד הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

[illegible]

הסכמת הרב הגאון מאיד הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

[illegible]

הסכמת הרב הגאון מאיד הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

[illegible]

הסכמת הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

א) בסימן כ"א בהא דהגם שרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן עכ"ז בדאפשר לברר לא סמכין ארובא הביא בקו"א סברת הרמב"ן דק"ל בהמה בחייה החזקת איסור עומדת עד שיודע לך מה נשחטה ובדין שלא תצא מחזקתה אלא בידיעה ודאית ולא נסמוך על רוב אלא משום קולא דבהמה לא איתרע והרי שחוטה לפניך סמכין ארובא ודי אם נסמוך היכא דליתא קמן וצל"ע האיך אומרים בזה הרי שחוטה לפניך ובהמה לא איתרעי האפשר ששהה או דרס ואין היא שחוטה ובפשוטו שחומרא זאת היא רק מדרבנן כמו"ש הרמב"ן והר"ן וכאן שמה"ת סמכין ארובא נחשב שפיר שחוטה לפניך ואך שדרבנן חשש וכמו"ש כת"ר בביאור הדברים.

והרי רוב אינו ודאי ממש וכמו"ש בשטמ"ק ב"מ ו' ע"ב בשם הרא"ש דבמקום שהקפידה התורה על ודאי אין הולכין בתר רוב והביא גם סברת הר"ן דהמיעוט כאן הוא מיעוט המצוי וה"ל כבדיקת הריאה דשכיחי סרכות וצריך לבדוק. והנה הרמב"ן והר"ן הביאו רא' לחומרא זאת מהא דאמרו בפסחים ד' ע"ב המשכיר בית לחבירו בי"ד אע"פ שחזקתו בדוק מכ"מ כשהמשכיר בעיר צריך לשואלו, ולסברת הרמב"ן ניחא דגם בחמץ איכא חזקה שהבית בחזקת חמץ כל השנה, וגם הסברא דשחוטה לפניך שייך בחמץ שרוב בודקין וכמו בשחיטה דהשחוט לפניך הוא מטעם רוב ה"נ בחמץ. ואך לפי סב' הר"ן הטעם משום דשכיחי המיעוט בהכרח שנימא שגם כאן בחמץ כיון דאיכא טרחא הו"ל כמיעוט דשכיחי וצ"ע בזה.

ויל"ע בדעת אדמוה"ז דיעויין במג"א תל"ז בדינא דמשכיר לחבירו בי"ד דצריך לשואלו כתב דלא דמי לבדיקות בטריפות דלא בדקין דהתם מעולם לא היה כאן חזקת טריפה אבל בחמץ כל השנה היה בחזקת חמץ דומה לשחיטה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת, ועי"ש בהגהות החת"ס שכתב אבל הר"ן בחולין כתב הטעם דהו"ל מיעוט המצוי ודלא כהמג"א עי"ש, וכוונתו נראה שאם הבית לא השתמשו כל השנה בחמץ באופן שאין בזה חזקה אי"צ שאלה וכ"כ בשו"ת נוב"ק חא"ד סי' ד' בד"ה ואף שלפי המג"א במקום דליכא חזקה אי"צ בדיקה עי"ש אבל לפי סברת הר"ן אי נימא שבדיקת חמץ הו"ל מיעוט

הסכמת הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

שכיח, גם בדליכא חזקה צריך לברר. ולכאורה זהו כוונת החת"ס ושו"ר בחי' חת"ס הנדפס בסוף מ' פסחים שהביא דברי הב"ח דלכן לא סמכינן בחמץ על חזקה דתלי' במעשה כמו"ש בבכורות כ' ע"א, ולפי הב"ח גם במקום דליכא חזקה באופן שלא נשתמשו זמן רב קודם הפסח דאיכא ספיקא טובא כמו"ש המג"א תל"ג סק"י צריך לשואלו דהוי רובא תלוי במעשה וכ' שם דמהר"ן משמע דס"ל כהב"ח עי"ש וצ"ע דבודאי לסברת הר"ן מוכרח הוא דמיעוט דאין בודקין הוא מצוי, ובודאי צריך לברר ולא היה להחת"ס להוכיח מדברי הר"ן שהרי עי"ש שהוא פשוט לפי סברתו בחולין.

עכ"פ איכא נ"מ טובא בין סברת הרמב"ן שהן דברי רעק"א לסברת הר"ן לגבי חמץ במקום דליכא חזקה ובה' פסח שם תל"ז הביא אדמוה"ז ממש כדברי המג"א וי"ל.

ויש לעיין בדעת הרז"ה הביאו הר"ן דפליג וס"ל דאי"צ בדיקה וסמכינן ארובא בנע אפילו דאיתא קמן, איך יפרש הגמ' בפסחים הנ"ל דמוכח דגם במקום דאיכא רוב צריך למישאל בדאיתא קמן ואיכא עוד מרבותא דס"ל כן.

ונ"ל עפ"י מה שכתב בהרה"מ בפ"ב מ"ה חמץ ומצה בדעת הרמב"ם בשם הרא"ה דבדיקת חמץ שעיקר התקנה היתה על ספיקא מחמירין בזה בספיקות אע"פ שהא מדרבנן וכ' וזהו עיקר.

ולפי"ז אין לנו ראי' מחמץ על שחוטה שאע"פ שאיכא רובא חוששין למיעוט וזהו דוקא בחמץ ולא בשחיטה ואי נימא כן, ארויחנא דהרא"ה לאו יחידאה בהאי סברא, וכמדומני שגם בחי' רבינו דוד לפסחים כ"כ.

ב) ובעיקר האי דינא דבמקום שאפשר לברר לא סמכינן אחזקה כסברת הרמב"ן, נראה כעין מקור מגמ' עו"ז ל"ז ע"ב בס"ט בר"ה דספיקו טהור מכ"מ אמרו שם כי אתא לקמיה דר' ינאי אמר להם הא מיא בשקיעתא דנהרא זילי טבולי ואע"פ שהיה להם חזקת היתר וע' תוס' סוטה כ"ח בס"ט בר"ה הוא דוקא בדאיכא חזקת היתר וע' תוס' נדה דגם בליכא חזקת היתר, עכ"פ הגמ' דעו"ז שהו"ל

הסכמת הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

חזקת היתר כדמוכח שם ומ"מ אמר להו' ר' ינאי זילי טבולי.

הן אמת שהרמב"ם בפט"ו מהלכות אבה"ט הלכה ט' כ' וז"ל אע"פ שס"ט ברה"ר טהור כשיבוא לשאול אומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד אם טבל ה"ז משובח ואי לא טבל ועשה טהרת הרי הן טהורות שס"ט ברה"ר טהור עכ"ל.

ומשמע שאין זה בגדר חיוב אלא ה"ז משובח אמנם יעויין ברמב"ם פ"ו מ"ה ברכות שכ' הרמב"ם שבכל ספק טהרת ידיים טהור והשיגו הראב"ד ז"ל עם כל זה אם יש לו מים לרחוץ אומרים לו רחוץ והוצא עצמך מן הספק ע"כ ומקורו מהאי גמ' כמ"ש הכס"מ והרמב"ם ס"ל דנט"י אין עיקרו מן התורה לא חששו לזה עי"ש הנה הראב"ד מדגיש שילך ויטבול להוציא עצמו מן הספק ואע"ג דהלכתא היא שס"ט ברה"ר טהור.

הנה חזינן כהאי סברא וה"נ לגבי שחוטה וחמץ וידעתי שיש מקום לחלק עכ"ז כדמות מקור הוא זה לע"ד.

ג) ראיתי בס' משך חכמה בפ' בא שהביא מחודש משו"ת משכנות יעקב חיו"ד בדדיקת הריאה ה"ל דאורייתא וראיתי מהא דאמרו במכילתא פ' בא עה"פ ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה וז"ל ד"א מימים ימימה מגיד שאדם צריך לבדוק את התפילין לאחר י"ב חודש ע"כ ואע"פ שיש לתפילין חזקה דמעיקרא הקלקול הוא מיעוט המצוי ובדיקתו דאורייתא והוה בסירכת הריאה.

והגרמ"ש ז"ל דחה ראייתו דדוקא כלפי מ"ע שגם שהולכים בתר רוב וחזקה מכ"מ אם נתברר שלא היה כתיקונו חסר לו המצוה ואין אומרים בזה אנוס הוא דאנוס כמאן דעבד לא אמרינן משא"כ בשחיטה דגם כשנתברר אח"כ שהיתה טריפה ה"ל אנוס, דאנוס כמאן דלא עבד אמרינן עי"ש מש"כ בד"ז ויסוד דבריו כאן בזה למהר"ל בנתיבות עולם ע"ש.

וברעיוני עלה דאפשר עפ"י מ"ש הרמב"ן חולין ב' ע"ב דבקדשים לא אמרו ס"ט ברה"ר טהור משום דכתב ביה משמרת ואין ספק שמור עי"ש בתוס'

הסכמת הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

שהקשו הא עזרה רה"ר וע"ז כ' הרמב"ן דבריו, ולפי"ז אפשר דוקא בתפילין דכתוב ביה ושמרת ולכך גם חזקה לא הוי שמירה דהא מכ"מ יש לחשוש וכן נמי אפשר לפרש הא דאמרו בחולין לגבי ספיקות דחמירה סכנתא מאיסורא דהא כתיב ביה ונשמרתם מאד לנפשותיכם ואכ"מ להאריך ובאתי רק לעורר.

ובד"א ראית לח"א מכבר שרצה לחדש בתשע חנויות מוכרות בשר שחוטה ואחת נבילה דכל דפריש מרובא פריש והמוצא החתיכה יכול לאוכלו ואם אחר יודע שהיא מן הנבילה אי"צ להודיע לו ואני אמרתי לו שאין זה מן הסברא כלל דהא אין זה היתר ממש וכנראה מכל הסוגיא שאנו עוסקין בה וראיתי בפרמ"ג ק"י בשע"ד שכ"כ בפירוש וכ"כ בשו"ת דובב משרים וראיתי מהגמ' קידושין בצפורי מצורע שלא אמרה תורה שלח לתקלה אע"פ שזהו רק מיעוט דמיעוט וגם ר"מ לא חייש, מכ"מ לכתחלה אין עושין שיבוא לידי תקלה.

ד) מה שכ' בענין לקיחת שכר לחלק בין רפואה לחבירו לבין תק"ש ושחוטה לאינה חובה לחבירו לא עמדת' ע"ד, דאיכא חיוב ערבות ובפרט לדעת אדמוה"ז שהביא אחד דהוא חיוב עצמי וזה ממש כחיוב רפואה לחבירו והוא רפואת נפש ממש.

ה) הרחיב הדבור בטו"ט בין דין הכהנים ללויים וראיתי בזה רק להעיר מדברי הרמב"ם הלכות שמיטה ויובל שכ' ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו והבינו מדעו להגדל לעמוד לפני ד' וכו' ויה' ד' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכהלו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים וללויים וכו' ע"כ.

ו) נו"נ בגדי ערבות במצוות עיין ואדמוה"ז בקו"א רס"ג לבגדר חיוב ערבות חיוב לברך מטעם חיובו העצמי והוא נקרא מחויב בדבר עי"ש והוא חידוש.

ז) מ"ש במצוות הפרשת תרו"מ וחלה אי איכא חיוב כשאינו רוצה לאכול ע' שם בסי' ח' בביאורי הגר"א בסו"ד שכ' על ד' המג"א שאין לזה שחר, והרי אמרו אסור לעשות עיסתו קבין קבין וכן אמרו בפ"ג דפסחים חומרא דאתי

הסכמת הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

לידי קולא. כמו"כ כבר העירו שבתוס' ר"ה ד' ע"ב כ' דאיכא בל תאחר שאינו מפריש עי"ש גם יש לעיין מגמ' ברכות ל"ה ע"ב מה בין דורות הראשונים לדורות אחרונים דהראשונים מכניסין דרך בתייהם להתחייב במעשרות והאחרונים מכניסים דרך קרפיות כדי להפטר מן המעשה עי"ש.

ח) הביא דברי הק"א בשם או"ז דנסתפקו באלם אם אחר גם כשהוא שוחט לעצמו יכול לברך והוא ישמע מדין שומע כעינה וכ' כ"ב דאפש' כיון שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת.

הנה עיין בזה בשו"ת שאג"א סי' ו' שהביא כן מס' שבלי הלקט לגבי ק"ש דאלם אינו יוצא בכה"ג דאין ראוי לבילה והשאג"א כתב דהתוס' ורש"י חולקין ע"ז וכ' על הסברא דלא אמרי ראוי לבילה רק שיש דין שלכתחילה בעינן בילה והוא דין במנחה (כמו"ש הרשב"ם ה"ג פ"ו) אבל הכא אין דין לכתחלה שצריך לדבר בעצמו, ולכתחלה אפשר לשמוע יעי"ש בסו"ד שהביא הק"א הנ"ל וכנראה שזהו ספיקת האו"ז.

וע' בס' המאיר לעולם סי' ו' שהרחיב בזה הדבור וביאר יפה סברת השאג"א. ט) מה שחקר כ"ב במצוה קיומית הנה יעויין בהגהות רע"א או"ח סי' י"א דבאמת אין ציצית יכולה לדחות לאו דכלאים שאינה חובה עלי' אלא הפי' עפ"י המרדכי במנחות שאין איסור לבישה בלא ציצית אלא כשלובש איכא עשה ובשבת שאי אפשר לקשור הציצית מותר ללבוש וע"כ הנדון הוא רק אחרי שלבש ועתה איכא חיוב ועי"ש שהסביר לפ"ז מדוע שכל הבגד כלאים אין דומה יעו"ש.

הנה ס"ל להגרע"א שעשה שאינה חיובית אינה דוחה ורק כציצית שאחרי הלבישה אז הו"ל חובה. וי"ל דהא במרדכי כ' הר"י שם דאיכא איסור לבישה בציצית כמו בכלאים. ונראה בהכרח שס"ל דגם במצוה קיומית עשה דוחה ל"ת.

וע' קו"ש שלהי קידושין שהביא מהיא מהראב"ד בתורת כהנים בביאור דעת ר"ת דנשים סומכות רשות דהיינו שכך ניתנה התורה לאנשים בחובה ולנשים

הסכמת הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

ברשות ועכ"ז דוחה כלאים וכן יכולות לסמוך סמיכה ממש בכח ולא כמ"ש התו"ס בנ"ד וע' עוד בהגהות רע"א סי' ח' על ד' המג"א דהא ציצית ג"כ אינו חובה דמכ"מ אחר העיטוף איכא חובה כמו"ש המרדכי הנ"ל.

(ח) וכן ע' בחי' הגרע"א לא"ד סי' ו' שהביא מהפלתי לדון אם בשחיטה איכא הדין דמללה"נ וכ' הרע"א במחכ"ת דבג' עירובין ל"א אמרו דאם מערבין גם לדבר הרשות אסור ובשחיטה הרי שוחטין אפי' לבדר הרשות עיי"ש.

ולע"ד שיש לחלק עפי"מ שכ' הראב"ד בפ"ו מה' עירובין הלכ"ד שכ' הרמב"ם כשם שמברכין על ערובי חצירות ושתופי מבואות כך מברכין על עירובי תחומין והשיגו הראב"ד א"א והיכן ציוונו לערב בתחומין בשלמא עירוב חצרות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר וכו' ואע"פ שאין מערבין אלא לדבר מצוה אין המצוה נוגעת לערוב ואין אמרו וצווינו על מצות עירוב עכ"ל.

הנה כתב שעירוב אע"פ שמערבין רק לדבר מצוה מכ"מ אין העירוב רק לסלק האיסור תחומין וע"כ אם מערבין רק לדבר מצוה זהו גופא נחשב בדין מללה"נ אבל בשחוטה שגם ששוחטין לדבר הרשות מכ"מ עתה מקים מצוה לכו"ע ומאי אכפת לן ששוחטין גם לדבר הרשות כנלע"ד.

(ט) ומה שחקר כב' אם לדבר הרשות אפשר להוציא אחרים והביא מהריטב"א שנחלקו בזה וכב' הסביר בטו"ט מחלוקתם ולענ"ד שאפשר שזה תלוי גם בדברי הראב"ד שכך ניתנה תורה לאנשים בחובה ולנשים ברשות והנה זה בודאי שלכו"ע אשה מקיימת מצוה גם שאינה מצווה והרי הרמב"ם כתב הל' מלכים דאף עכו"ם שמקיים מצוה הו"ל מצוה ומקבל שכר ע"ז וכ"כ בה' מילה ובה' מע"ש ובשו"ת פאר הדור ובפ"ד מ"ה תרומות כ' בפיה"מ דעכו"ם שתרים תרומתו תרומה מהכלל שבידינו שמקבל שכר על המצוות א"כ בדין שתרומתו תרומה ובודאי שאשה לא גריעא ורק שנדחקו הראשונים אין תאמר וצווינו ואך שלגבי לדחות האיסור דכלאים וכן לסמוך סמיכה מעלייתה

הסכמת הרב הגאון מאיר הייזלר שליט"א
ראש ישיבת עמק התלמוד
ירושלים ת"ז

אסורה דטרם המצוה אין לה להן שום יחס להמצוה אבל לדעת הראב"ד גם טרם המצוה יש להם המצוה והתורה דברה אליהן ואם התורה אמרה לסמוך בודאי שיכולים לסמוך כדין סמיכה וכמו"כ לגבי כלאים שדין הכלאים לא ניתנה במקום ציצית לאנשים ואותו הדין יש לנשים בזה.

ואולי שבזה נחלקו הראשונים שם בריטב"א שבכדי להוציא צריך שיהי' איזה שהוא יחס וקשה טרם קיום המצוה ורק להראב"ד יש להם קשר וע"כ יכולים להוציאם משא"כ שלא נימא כהראב"ד הרי טרם המצוה אין להם קשר לזה ולמה יכול להוציאם כנ"ל בדרך אפשר.

וע' בס' בית השואבה בס' ג' שנסתפק אם אשה שישבה בסוכה אם נאסרה הסוכה ויש לפלפל בזה.

בסיום אכתוב איזה פרפרת שבגמ' פסחים פ"ג אר"א ע"ה מותר לנוחרו בשבת ויוה"כ וא"ל תלמידיו אמור לשחטו וא"ל זה טעון ברכה וזה אינו טעון ברכה והסברתי עפ"י מ"ש האבודרהם שמה שהוא רק לאזהרה אין מברכין אבל שחיטה בכדי לסלק הנבילה אפשר בנחירה ובעת הנחירה נצטוו על שחיטה א"כ זהו מצוה בפ"ע.

ושמעתי מח"א כבר שזהו מה שכ' הרמב"ם פ"ד משחיטה בזמן שהיו ישראל במדבר נצטוו כשיכנסו לארץ ישחטו ומה זה שכ' הרמב"ם מה שהיה אלא כיון כהנ"ל וע"כ שחוטת הו"ל מצוה ולא רק לסלק האיסור. וא"כ זהו שאמר ר"א זה צריך ברכה אבל נחורה אי"צ ברכה ואין מברכין וזה לגבי ע"ה שהוא רק לסלק ההיזק.

קהל נחלת יצחק וידומעת
CONGREGATION NACHLAS YITZCHOK
141-43 73RD AVENUE
KEW GARDENS, HILLS, N. Y. 11367

نامہ کہ کہ خود بخود پیدا ہو رہا ہے اور شوق کہ نہ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

[illegible]

امام علی بن ابی طالب در کربلا

הסכמת הרב הגאון נח אייזיק אהרלבוש שליט"א

בס"ד יום ב' לסדר "אז ישיר משה" תש"פ לפ"ק

הן היו למראה עיני גליונות ספר חשב מעשה ידי איש מהיר במלאכתו מלאכת שמים, אשר העלה, ואשר חידש בכשרון רב הרה"ג חריף ובקי מרביץ תורה לעדרים, כש"ת מו"ה שמואל זאנאנץ שליט"א ר"מ בשיבת תומכי תמימים במאריסטאן.

ואתא ואייתי מתניתא ביד' ספק "יסודי השולחן" וזיקוקי אורותיו במשנת בעל התניא והשו"ע בדיני נאמנות, וחזקות ורוב, ותרתי לריעותא ועוד, וראוי לברך עליו ברכת הנהנין אשר בו ניכר שהשקיע עמל רב בבירור פסקי דינים של אדמה"ז אשר כל דבריו קילורין לעינים, והראה ב"יסודי השולחן" היאך יסד ובנה אדמו"ר הזקן נ"ע יסודי ההלכות מהגמ' וראשונים והטוש"ע, והט"ז וש"ך ועוד. ומתנוצצים האורות וחידושיו הנפלאים מתורת הרב נ"ע.

והרב המחבר שליט"א ערך את הספר בצורה ברורה, ומאירת עינים דינים ערוכים ומבוארים בטוב טעם ודעת בכל ענין וענין, דבר דיבור על אופניו, בעיון ובקיאות ובהירות נפלאה, דבר השווה לכל נפש. ויהיה הדבר תועלת גדול למעיינים בספר להתבשם בתורת הרב נ"ע.

והנני בזה בברכה, שיזכה לברך על המוגמר, לזכות את הרבים, וחפץ ה' יצליח בידו שיתקבל הספר בעיני חובבי תורה.

ויזכה להמשיך בעבודת הקודש מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש ולהרחיב גבולי התורה מתוך שמחה ונחת בבריאות

גופא, ונהורא מעליא,
להגדיל תורה ולהאדירה.

הרב הגאון שמואל דוד הכהן גראס שליט"א

ב"ה, ב"ץ מוקד חא"פ

הרב שמואל דוד הכהן גרוס
ראש כולל אוהבי תורתך
אב"ד ביה"ד הישר והטוב
רב חסידי גור - אשדוד

$$5N > 0.7$$
[illegible][illegible]

הסכמת
הרב הגאון שמואל דוד הכהן גראס שליט"א

הרב שמואל דוד הכהן גראס
ראש כולל אוהבי תורתך
אב"ד הישר והטוב
רב חסידי גור - אשדוד

ב"ה. כ"ז אדר תש"פ

הסכמה

הן כל יקר ראתה עיני הספר יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו, שעומד להוציא
הרה"ג שמואל זאנאנץ שליט"א, שמסביר בו בטוב טעם במשנת בעל התניא
והשו"ע, בדיני נאמנות וגדרי חזקות, רוב, תרתי לריעותא, וסוגיות הוציא
טריפה מתחת ידו, ונמצא סכינו פגומה ועוד, בענייני שחיטה בתחילת יו"ד
ובו מסביר כל מילה בשו"ע אדמו"ר

הזקן, ומביא בנוסף לכך הרבה משו"ת ראשונים ואחרונים על כל ענין, וכבר
איתחזיק גברא וקמיעא בספריו על הלכות אמירה לנכרי, ובגדרי איסורי
דרבנן בחולה שאב"ס ועוד. וידוע כמה דייק הרב בכל מילה ומילה, והשכיל
לחדור לעומק הענין בצורה נפלאה,

ולכן בודאי יהיה ספר זה לתועלת הרבים, והשי"ת יעזרהו להפיץ את חיבוריו,
ולהוסיף

כהנה וכהנה.

ביקרא דאורייתא

שמואל דוד הכהן גראס

הסכמת
הרב הגאון הר"ר דייזיד שרייט"א

Rabbi Hillel David
1118 E. 12th Street
Brooklyn, N.Y. 11230

הרב הלל דייוויד
בית המדרש שערי תורה

[illegible]

הסכמת
הרב הגאון הלל דייזיד שליט"א

בס"ד

הנני בזה להמליץ בעבור הרה"ג מוה"ר שמואל זאנאנץ שליט"א מחבר הספר החשוב יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו אשר כשמו כן הוא אשר עמל הרבה והעיר והאיר בדברי שו"ע הרב והעלה הרבה מרגליות ואשרי מי שילמד מזה וישג תועלת רבה!

ועכשיו הביא לפני מה שכבר מוכן לדפוס עוד חלק מספרו הנ"ל מיוסד דברי שו"ע הרב בהלכות נאמנות דקדוקיה וכל פרטיה, רוב, וחזקות, ועוד ועוד, וכל הקונה ספריו ימצא גם מרגליות הרבה, וד' יברכו בהצלחה רבה לו וכן לכל המשתתפים עמו,

החותם לכבוד המחבר שליט"א
ולכבוד התורה
הלל דייזיד

הסכמת
הרב הגאון אשר זעליג וויס שרייט"א

אשר זעליג וויס

בגן 8

פעייה"ק ירושלם ת"ו

ב' אלול ה'תש"ו

ה'

כאשר הווייט געט אסאך אפאליסטישע וואלן דעם אקציע-וואלן קאמיטעט קינד
גרייט געווען דעם זיין אומנוטאמאלישע אפאליסטישע וואלן. אפאליסטישע וואלן קאמיטעט
א סארט געווען דעם וואלן (אפאליסטישע וואלן) אפאליסטישע וואלן קאמיטעט
נאכט א דעם דעם אפאליסטישע וואלן קאמיטעט אפאליסטישע וואלן קאמיטעט

אזוי אפאליסטישע וואלן קאמיטעט אפאליסטישע וואלן קאמיטעט
אין דעם אפאליסטישע וואלן קאמיטעט אפאליסטישע וואלן קאמיטעט
אפאליסטישע וואלן קאמיטעט אפאליסטישע וואלן קאמיטעט
אפאליסטישע וואלן קאמיטעט אפאליסטישע וואלן קאמיטעט

פאליסטישע וואלן קאמיטעט אפאליסטישע וואלן קאמיטעט
פאליסטישע וואלן קאמיטעט אפאליסטישע וואלן קאמיטעט

דעם געט דעם

הסכמות
הרב הגאון אשר זעליג וויס שליט"א

ב"ה
כ' מנ"א תש"פ

ראה ראיתי את הספר הנפלא "יסודי השולחן" בדיני חזקות ונאמנות באיסור והיתר שחיבר הרה"ג הגאון המצויין רבי שמואל זאיאנץ שליט"א. לפני כשלוש שנים יצא לאור חלק ראשון של ספר מצויין בדיני אמירה לנכרי וכמעשהו בראשון מעשהו בשני בירור עמוק בעיקר בתורתו של רבינו הגדול גאון הדורות הגרש"ז מלאדי בעל שלחן ערוך הרב.

גאון מופלא זה הבליע והטמיע חידושים גדולים בקיצור דבריו ובנעימות לשונו וצריך עיון גדול להבין את עומק דבריו, על כן נהנתי בראותי שמחבר ספר יקר זכה לבאר מקחו של צדיק, מלבד מה שזכה ללבן סוגיות גדולות אלה כשלעצמן, בטוחני שרבים יפיקו תועלת גדולה מספר נפלא הזה.

ברכתי למחבר היקר שליט"א יזכה עוד רבות לזכות את עולם התורה בפרי רוחו להגדיל תורה ולהאדירה

בברכת התורה באהבה.

הסכמת
הרב הגאון שלמה משה עמאר שליט"א
הרב הראשי לירושלים

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion
Cheif Rabbi Of Jerusalem

שלמה משה עמאר
הראשון לציון
הרב הראשי לירושלים

בעה"ת ש, מוצאי שבת קדש וישב, כ"ד כסלו ערב חנוכה התש"ס

אגרת ברכה

אור גדול זרח בביתי דאתא ידי"נ הרה"ג החסיד האמיתי רבי יעקב יהודה אריה לייב זאראבץ שליט"א, מחשובי השלוחים של כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זללה"ה וזיע"א, ואייתי מתניתא בידיה, שני כרכים גדולים של חידושי תורה עמוקים וגם מתוקים, אשר חיבר וערך מ'ר בריה כב' הרה"ג והחסיד רבי שמואל זאראבץ שליט"א, שהוא עמל ויגע בתורת ה', והיא חפצו, ובתורתו יהגה יומם ולילה, בשמחה ובגילה, זאת תורת העולה, על מוקדה כל הלילה, בשמחה באורה ובגדולה, וכבר הוציא חדושי תורתו, ועתה הוא הולך ואור, הולך ומוסיף, אור בעד אור, ובחר לו סוגיות עמוקות בעניני נאמנות וחזקות באיסורים, על יורה דעה סימן א' וב' ומקצת מסימן י"ח, כדיני שחיטה בסוגיית מי שנמצאת סכינו פגומה, ודיני ספק ספקא, ותרת לריעותא, והוא עמל להאיר סוגיות אלו על פי תורתו של האדמו"ר הזקן בעל התניא והש"ע, אשר אור תורתו זורחת, ומשנתו פורחת, מסוף העולם ועד סופו, וכבר אתמחי גברא, הוא הרב המחבר בכוח התורה, זכה וברה, ליהודים אורה, ומשם בארה, באר ענו לה בגבורה, בעוז ותפארה.

וידעתי שיראתו קודמת, וחכמתו מתקיימת, בפתילים וחזתמת, ותורתו תורת אמת.

ויה"ר שיוכה להשלים מלאכתו בקרב הימים, ובחסד וברחמים, שני הכרכים שלמים, יחדיו יהיו תמים, וכל אשר יעשה יצליח אמן.

המצפה לישועת ה' ברחמים

שלמה משה עמאר

הראשון לציון

הרב הראשי לירושלים

הסכמות הרב הגאון אהוד הכהן קווין שליט"א

Rabino Ehud Kvin
Dayan (juiz rabinico)
S. Paulo, Brasil

בס"ד
אהוד הכהן קווין
דיין ומורה צדק
ס. פאולו, ברזיל

יום ה', כג מנחם אב ה'תש"פ

ידידי הרב"ג הרה"ח מוה"ר שמואל זינגר שליט"א, ר"מ בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש במוריסטון ניו ג'רסי שבארצות הברית, הביא לפני גליגות מספרו שעומד להוציא לאור ושמו אשר יקרא לו "יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו". והוא ספר גדול על משנת כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא ושו"ע הרב זצוקללה"ה נבגים זי"ע בעניני נאמנות, רוב, הזקות, תרתי לריעותא ועוד סוגיות, להראות איך שדבריו מיוסדים באדני פז, ב"סודות הגמ', הראשונים, המוש"ע, ונר"כ עם הרבה חידושים עמוקים ומתוקים עד מאד. וניכר בו גודל עמל התורה של הרה"ג המהב"ר. בברכה שספרו זה יתן עש שאר ספריו יתקבלו באהבה וחובה בין תלמידי חכמים ולומדי התורה ועוד יזכה רבות בשנים לישב באהלה של תורה בשלוח ובמנוחת הנפש להפיץ תורה ולחבר עוד חיבורים טובים ומועילים לזכות בהם את הרבים.

והריני חותם למען כבוד התורה ולומדיה
אהוד הכהן קווין

ג.ב. מן הראוי היה להעיר איזה הערות על הספר ומה שהלב חושק הזמן עושה, ואסתפק בהזכרת תקנת רבינו הזקן בענין נאמנות הנידון בהרחבה בספר כפי שכתב באגרות קודש לכ"ק אדמו"ר מהרי"צ נ"ע (ח"י עמ' ר"ט):

"עדת חסידו" חב"ד נוהרים בתקנה מסודרה מהרד"כ רבינו הזקן והחמירו בהנהגה זו הוד כ"ק אבותינו רבוותינו הק' כל אחד בזמן נשיאותו, אשר העוסק במכירת בשר או בתעשי' של בשר מעושן ובוואורשט, אשר גם אפילו המוחזק לרא אלקים יודע תורה ובעל מדות חסידות צריך למשגיח תמיד, ובדאי ישמרו לקיים הנהגה מסודרה זו".

בברכה,
הנ"ל

הסכמת
הרב הגאון יחזקאל רוטה שליט"א

RABBI Y. ROTH
1556-53RD STREET
BROOKLYN, N. Y. 11219
TEL:(718) 435-1502

יחזקאל רוטה
אבדק"ק קארלסבורג
בארא פארק ברוקלין, נ.י. יע"א

לה"ו

י"ב טבת לסדר להחיות עם רב תש"פ לפ"ק

מאד ראוי ונאה לשבח קדם מעלת האי גברא יקירא חכם ונבון המופלג והשקדן כבוד הרה"ג ר' שמואל זאיאנץ שליט"א מרביץ תורה במאריסטאון יצ"ו על שזכה לבאר ולקיים מילי דברותינו ה"ה האדמו"ר בעל התניא זי"ע מש"כ בשו"ע הנקרא שו"ע הרב, והעמיד יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו בכמה סימנים מיו"ד ח"א וכל הרואה אומר ברקאי שהאיר לנו להשיג עומק השגתו ועיון לימודו, כאשר ידוע לנו שכל דברותיו הרי הם כהלכה למשה מסיני, והרב הנ"ל הראה רב גובריה וחיליה בסידור וביהור דבריו, ומיישר שיטתו המפוזר במקומות רבים שיהא מתאים אחד לחבירו, וגם הביא מגדולי הפוסקים בכדי ליישב שלא יקשה על הלכותיו, וכבר איתמחי גברא בכגון דא במה שזיכה את הרבים מקדמת דנא ונתקבלו ביאוריו בין הלומדים וחובשי ביהמ"ד, וכעת הוסיף עוד ביתר שאת ועוז וניכר שכ"ז הגיעו ע"י רב יגיעה ועמל בתורה, ואברכהו שזיכה להוסיף עוד כהנה וכהנה ולהפיצו בישראל, וכל שוחרי תוה"ק יביאו ברכה לתוך ביתם, וימשיך בלימודו ברב טוב ונחת על מי מנוחות, עד שיבא שילה ולא יקרת עמים בב"א.

**הכו"ח למען חיזוק תוה"ק ולומדיה
הק' יחזקאל רוטה**

[Handwritten signature]

הסכמת

הרב הגאון בנמיין דימר שליט"א

ראש ישיבת קרית מלך בני ברק,
משגיח ישיבת טשיבין ירושלים

הרב בנמיין דימר

רח' סורוצקין 41
ירושלים תובב"א
טל': 02-5386611

זה יום ה' כ"ב אל גשפ.

אני מעביר הודעה זו למחל צאמל שליט"א

יחסי אל סכנו ימים השולח וצדקת אלוהים אלך כ' כהם הוא מניח אל דבר
דמיה כהמלך שחטג וכחם הוא ייך אל דברו בדנין דור ומצק וסכק סכק
צו חק כמסוגל נחצ וכיוצ לרובי אדמיו הצק השולח כמדים בקצור ודוקדק יו
וכל בעסק כסולל ואלו ומצק כשולח כרר צע מקרא אל הכק הצעק והלר דבריו
דמיה אל בענין וכל רולר וסכק אל כה יחל כיה לכח אפסו זלמל מפקדון
כני להצדק יכל מחוויים ויכח אבזל החמו שילק עור קרוב טלח לכיר אל
מקחו אל דנין אפמל שוטט רבים ורירר הצדק עני נצב ואלל בזק צדק

הכ"ה אכדור חרר אפמל הצק צע
ואכדור הכהמל הצק קדול חל:

כ"ב אל ר"ח

הסכמת
הרב הגאון בנימין דימר שליט"א
ראש ישיבת קרית מלך בני ברק,
משגיח ישיבת טשיבין ירושלים

יום ה' כג אב תש"פ

אל מע"כ הגאון ר' שמואל זאיאנץ שליט"א

ראיתי את ספרו יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו חלק ב', בהם הוא מבאר את דברי אדמה"ז בהלכות שחיטה, ובהם הוא בירר את דבריו בענייני רוב וחזקה וספק ספיקא עד אחד נאמן באיסורין ועוד, וכידוע שדברי אדמו"ר הזקן בשולחנו כתובין בקיצור ובדקדוק רב, וכל העוסק בסוגיות אלו ומועיין בשולחן ערוך הרב זי"ע מקבל את ההבנה העמוקה והישרה בדבריו המאירים את העינים, וכל רואה בספרו של כת"ר יראה כמה הלכתא אפשר ללמוד מדקדוק במילה אחת, וכל העוסק בסוגיות אלו יסתייע מאוד מהבירורים וההשוואות והעומק כדי שהדברים יהיו מחוורים, וברכתי להגאון המחבר שימשיך עוד רבות בשנים לברר את מקח

והכו"ח לכבוד תורת אדמה"ז זי"ע
ולכבוד הגהמ"ח הגאון הגדול שי'
בנימין דימר

הרב הגאון עזרא בנימין שוחט שליט"א

ישיבה גדולה אור אלחנן חב"ד
YESHIVA OHR ELCHONON CHABAD
7215 WARING AVENUE
LOS ANGELES, CALIFORNIA 90046
(323) 937-3763

RABBI EZRA B. SCHOCHET
ROSH YESHIVA/DEAN

עזרא בנימין שוחט
ראש הישיבה

[illegible]

החלפת המורה

(18.) כִּי אֵלֶיךָ יָצָא בְּתָר בְּיָד אֱלֹהֵינוּ הָיָה (אֵלֶיךָ בְּפָנֶיךָ הָעֵלְיוֹת) אֵלֶיךָ בְּפָנֶיךָ
 בְּפָנֶיךָ יוֹדֵה שֶׁשָׁם אֵלֶיךָ הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה הָיָה
 דְּבָרֶיךָ מִדְּבָרֶיךָ הַזֶּה הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה
 וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה
 הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה
 הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה הֵיכָל הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה

הסכמת הרב הגאון עזרא בנימין שוחט שליט"א

ב"ה יום ה' לפרשת כי תשא את ראש בני"ט ט"ז אדר ה' תש"פ

בא לפני הרה"ג וכו' וכו' הר"ר שמואל זאיאנץ שליט"א, ר"מ בשיבת תות"ל בעיר מאריסטאן, ותלמודו בידו חיבורו הנפלא "יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו", על ענייני נאמנות וחזקה וכו' המבוארים בשלחנו של אדמה"ז בעיקר ביו"ד ס"ב.

הנה ידוע אשר לשונו הזהב של רבינו הזקן יש בו עומק בטר עומק "מאוד עמקו מחשבותיו וכקדה"ק כו" (כלשונו של הצ"צ כשו"ת יו"ד סי' ס"ג) וצריך יגיעה רבה לעמוד על מקורותיו ולמה ירמזון דבריו ואיך שמבארים גדרי הדין שמבאר ועומק החידושים שיוצאים מדבריו הק', והרה"ג הנ"ל בדרכו בספרו הראשון על ענייני אמירה לעכו"ם, כן מעשהו בספר זה יגע לעמל כדי להראות "יסודי השולחן" על מה מיוסדים דבה"ק של אדמה"ז וגם לגלות "זיקוקי אורותיו" - החידושים שיוצאים מלשונו הזהב של אדמה"ז כידוע לכל מעיין בדברי אדמה"ז והמחבר הנ"ל עשה בסדר נאה ושפה ברורה, וכל המעיינים בספרו יקבלו תועלת מרובה.

ואסיים בברכה שיזכה המחבר הנ"ל להפיץ חיבוריו כישראל לזכות את הרבים באורו של אדמה"ז, ויחבר עוד ספרים וחד"ת להגדיל התורה ולהאדירה.

עזרא בנימין שוחט

נ.ב. כ"ק אדמו"ר זי"ע כתב בא' מאגרותיו הקדושים (טו"ב כסליו ה'תשכ"ט) אשר כשמבארים דברי אדמה"ז צ"ל בהדגשה של "אולי אפשר לומר כן" ע"פ דברי הצ"צ הנ"ל בשו"ת יו"ד סי' ס"ג אות ח' "כי כשם שבין קדשי קדשים לחולי חולין כך גבהו דרכיו מדרכנו", אבל מובן ופשוט שאין זה ממעט בכי הוא זה החיוב להתיגע ולהתעמק ולבאר דבריו הק' וכמו החיוב להתיגע בדברי הגמ' והראשונים ולחדש חידושים בדבריהם וכמו ששמענו עשרות פעמים מכ"ק אדמו"ר זי"ע וכדמוכח מיני' וכ' כשו"ת הצ"צ שם ע"ש.

פתח דבר

אודה להשי"ת שהחיינו וקיימנו והגיענו לזה, שנתן לי האפשרות ללמוד ולברר במשנת רבינו הזקן בעל התניא והשו"ע במשנתו הברורה והבהירה, ויחד עם זה העמוקה, בנושאים הרבים המובאים בסי' א' ב' וחלק מסי' י"ח מהל' שחיטה (בגדרי נאמנות באיסורים, רוב, חזקות, תרתי לריעותא, ע"א נאמן באיסורים, שוויא אנפשיה חתיכא דאיסורא, וסוגיות איסור נטילת שכר ללמד תורה, וקיום המצוה, והסוגיא דהוציא טריפה מתחת ידו, ונמצא סכינו פגומה, ועוד ועוד), וכפי שיראה כל מעיין בספר זה "יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו".

ומתוך שבח והודאה להשי"ת על העבר בהוצאת ספר זה המצטרף לספרי הראשון "יסודי השולחן וזיקוקי אורותיו" במשנת רבינו באמירה לנכרי וכו', באתי בתפילה, שישים חלקי עם יושבי בהמ"ד, ואזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות בתורתו הקדושה, ויקבע שבתי בביתו לאורך ימים וינהלני על מי מנוחות, ביחד עם ב"ב שי' לאויוש"ט, ואראה בנחמה.

וכשם שזיכני השי"ת ללמוד וללמד תלמידים בתורתו הק' בעבר, ואודה על הזכות המיוחדת להיות ממלמדיה, ובמיוחד הזכות בעשרים שנים האחרונות בישיבה החשובה דתומכי תמימים ליובאוויטש מאריסטאן - ובהיות והתורה היא נצחית, ו"גילוי רצונו שבדיבורו שהוא התורה הוא נצחי..." (לקו"א תניא פכ"ה), הרי קיום רצונו במצוות דללמוד וללמד שבתורה, וכ"ש שה"י ייחוד נצחי זה הוא... גם למטה" (מאמרי הרבי, אדמו"ר מליובאוויטש לאלה תחלק הארץ תשל"ה אות ז' "אלא שלמטה היא באותה שעה לבדה..." הערה 54); ועוד, שה"רצון העליון המיוחד בא"ס ב"ה בתכלית הייחוד הוא בגילוי לגמרי...בנפה"א..באותה שעה שהאדם עוסק בדברי תורה - הרי גם הנפש...מיוחדים מש בא"ס באותה שעה בתכלית הייחוד..ביתר שאת...מיוחד... בעולמות העליונים...וכל העולם מקבלים חיותם מאור וחיות הנמשך מהתורה... " (תניא פכ"ג ועיי"ש); - וא"כ בוודאי ענין זה ניתוסף בלימוד ברבים, ובמיוחד בלימוד לתלמידים, ובלשון הרמב"ם פ"ה הי"ב "שהם הבנים המהנים לעוה"ז ולעוה"ב". -

ובפשטות הרי הלימוד עם תלמידים במשך עשרות שנים פועל על כל המשתתפים ביחד (המלמד עם כל התלמידים), הן על התלמידים, וכדברי רז"ל מביאו לחיי... " (ב"מ ל"ג. רמב"ם פ"ה ה"א ת"ת), והן על המלמד, עד ו"מתלמידי יותר מכולם", ועד שע"י "תלמיד קטן מחדד הרב עד שיוציא ממנו בשאלותיו חכמה מפוארה", (רמב"ם פ"ה הל' ת"ת הי"ג). - אשר לכן הנני מתפלל שהקב"ה ימשיך ליתן לי אפשרות זו ללמוד וללמד תלמידים.

ובהזדמנות זו אודה לחלק מהם, ולשאר המנדבים החשובים, שהשתתפו בממונם כדי לאפשר הוצאת והדפסת חיבור זה, ומברך ברכת הדיוט שהקב"ה יתן להם השפעות טובות בגשמיות ורוחניות ושיראו הרבה נחת מיוצאי חלציהם, והוי' יהיה בעזרם.

כמו"כ אודה לרב אלחנן סגל שליט"א מרבני ישיבת קרית מלך בבני ברק על עמלו הרב בבירור הדברים העמוקים והסבוכים בחיבור זה, ועריכתם בלשון צחה, בסדר נכון ובהירות רבה. הקב"ה יצליחו ויברכו בכל טוב סלה, ויראה הרבה נחת במשפחתו.

ובקשר לזה אודה לחתני היקר הרב שניאור זלמן הכהן שי' טורנהיים שהשתדל והטריח בזה, והוי' יצליחו בכל מעשי ידיו ויראה הרבה נחת מבני משפחתו, ובהפצת התורה והרחבה גשמית תכה"י.

וכמו"כ אודה לבני היקר הרב נחום שמריהו שי' שהטריח ועזר לי בכמה שלבי הוצאת חיבור זה, הקב"ה יצליחו ללמוד וללמד התורה, ובפרנסה בהרחבה והצלחה בכל מעשי ידיו וכל טוב סלה בגו"ר.

כמו"כ אודה בחיבור זה: לבני היקר זלמן זושא שי' שלמדנו ביחד סי' ב' מהל' שחיטה, וגם כתבתי כמה מדבריו וביאוריו וחידושי כפי שהעלה בחיבור זה. ואברכהו שהקב"ה יצליחו בכל טוב סלה בגו"ר ובכל המצטרך לו.

כמו"כ אודה להתמים היקר יוסף חיים שי' זינגר שלמדנו ביחד כמה וכמה חלקים מהלכות אלו, ועזר לי לבוא למסקנות הכתובים בחיבור זה וגם בסיוע הבאת מקורות נוספים הקשורים לחיבור זה. הקב"ה יברכהו ויסייעהו בכל המצטרך לו בגו"ר.

הקדמה

זכיתי בעזהשי"ת לפני כמה שנים, לכתוב ולהדפיס ספר "יסודי הלכה וזיקוקי אורותיו" במשנת רבינו הזקן בסוגיית אמירה לנכרי, ובעוד כמה עניינים בגדרי איסורי דרבנן לחולה שאין בו סכנה ועוד.

מטרת הספר אינה לפסוק הלכה למעשה, אלא לבאר דברי רבינו הזקן הטעונים ביאור רב. וזאת מפני שספרו של רבינו הזקן כלול מכל המקורות; מש"ס, ראשונים, טוש"ע ונושאי כליהם וכו', ולכן אי אפשר להבין דבריו לאשורם אלא אם מביאים רקע ויסוד דבריו. ורק אז, כאשר כל הסוגיא והמקורות פרוסות לפני הלומד, דברי רבינו מאירים ומזהירים כוזהר הרקיע.

ספר זה מתייחד בשני בחינות: (א) "יסודי השולחן". על כל הלכה בשולחן ערוך וכל סעיף בקונטרס אחרון מובא המקור מהגמרא, הראשונים, טור, בית יוסף, שו"ע המחבר, והנושא כלים. וכן מובא רבות דברי אחרונים אחרים כדי להשוותם עם דברי רבינו, ועל ידי כך הספר מראה בעליל כיצד כל דברי רבינו מיוסדים בדקדוק רב על היסודות האיתנים של המקורות הקודמים.

(ב) "זיקוקי אורותיו". יחד עם גילוי מקורותיו של רבינו הספר מבאר ומגלה כיצד מכל משפט של רבינו מתנוצצים "אורות" וחידושים נפלאים שמתרצים קושיות המתעוררות בסוגיא ובדברי המפרשים והפוסקים.

על ידי ב' הבחינות האלה יחדיו, הלומד בספר זה מבין את דברי רבינו לאשורם ורואה את הייחודיות שלהם. בדרך כלל, הדברים שלי מובאים תוך ביאור עצם דברי רבינו, והיינו שאני מצטט דבריו ומשפטיו ומבארם אחד לאחד.

וכעת זיכני השי"ת להוציא ספר נוסף במשנת רבינו על דרך הנ"ל, במשנת רבינו הזקן בסי' א' וב' וחלק מסי' י"ח מהלכות שחיטה. סימנים אלה נסובים אודות הני הלכתא גבירתא דנאמנות, רוב, חזקות, תרתי לריעותא, ספק ספיקא, עד א' נאמן באיסורים, "שוויה אנפשיה חתיכא דאיסורא". וסוגיות "הוציא טריפה מתחת ידו", "נמצא סכינו פגומה", ועוד. והכל בדרך הנ"ל, בהבאת יסודות מהגמרא, ראשונים, טוש"ע, נושאי כלים, הש"ך וט"ז, שמלה חדשה, ועוד.

והנה יש לציין שכבר הקדימני הרה"ח ברוך אלכנסדר זושא שי' ווינער בהוצאת ספר חשוב על הלכות שחיטה של רבינו, בשם "ביאורי הלכות", ואכן נעזרתי הרבה בספרו, ומעין זה

הקדמה

נעזרתי הרבה בשו"ע רבינו בהוצאה החדשה המסודרת בתוספת ציונים על הגליון, במקורות הדינים, ומהספרים הדנים בדברי רבינו כו' (על ידי הרב שלום דובער שי' לוי, הרב אברהם שי' אלאשווילי, הרב יצחק שי' וילהלם).

אבל ספרי מתמקד יותר בהבאת מקורות ההלכה כנ"ל, מהגמ' וראשונים וטו"ש, ונ"כ (כולל שמ"ח), ובהתאם לזה לראות היאך הביאם רבינו, באופן שישנם ב' העניינים דלעיל: (א) היאך כל דברים מיוסדים במקורות, (ב) ובא בשעה, היאך מתנוצצים החידושים של רבינו בכל שעל ושעל, והיאך דבריו וביאוריו (הן בפנים ובוודאי בקונטרס אחרון) מיישבים ומתרצים דברים שהעירו והקשו המקורות, (ג) וגם מעת לעת, אנו משווים דבריו עם דברי אחרונים אחרים, ומיישבים הערות ושאלות שהעירו אחרונים על דברי רבינו. ולכן קראנו לספר זה "יסודי השולחן, וזיקוקי אורותיו", שכולל כל הנ"ל, וכשהם נכללים ביחד, דברי רבינו וחידושי מאירים וזיקוקי דבריו מאירים למרחוק בשמים ממעל ועל הארץ מתחת.

בספר זה ניתוסף גם מה שדן רבינו בהרבה יסודות ועניינים שלומדים בעיון, בלימוד הישיבות (כגון המובאים לעיל, ועוד ועוד בכמה נושאים כלליים. ולדוגמא, הנושא באיסור ליטול שכר על לימוד תורה ולחוקי התורה, שנראה בדברי רבינו משנה סדורה, ונתחדש בה שאיסור זה כולל שצריך לעשות בחינם הן את עצם קיום המצות, והן את מה שמאפשר להם לקיימם. וכן, הנושא של האיסור של הטבח ליטול שכר רק מהכשירות), ויהיה לתלמידים הלומדים עניינים אלו, תועלת לשגשג ולעלות מעלה מעלה בלימודם מתוך לימוד דברי רבינו.

ועל זה באתי, לאחר הבאת הרקע בספרי הקודמים לרבינו, לפרש ולפענח עצם דברי ומשפטי רבינו, הן בפנים, והן בקו"א, וגם הבאתי מה שנתחדש לפי הבנת רבינו בעניינים אלו בזיקוקי אורותיו בכל אלו.

ונצטט גם חלק מדברי אדמו"ר האמצעי בהקדמה לשולחן ערוך רבינו, את הדרך אשר ילכו כדי להגיע ל"תכלית ידיעת דיני ההלכות בטעמיהן", "למי שיש לו שעת הכושר לעסוק בעיון בגמ' ובראשונים עד פסקי ההלכות האחרונים", ונותן שם את הסדרים בזה בהקדמה ללימוד שו"ע רבינו, - לימוד המס' עם התוס', והאשר", ופסקי דינים הרא"ש, הטור, והב"י, ופסקי השו"ע והרמ"א, היוצאים מתוך דברי הב"י והד"מ - ואח"כ לימוד דברי שו"ע רבינו בעיון עם דברי הקו"א, וביחד ע"ז להוציא מדברי רבינו "דינים המחודשים גם האחרונים כהט"ז ומ"א והאחרונים".

ויש לסיים בדברי הרבי, כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש מה שכתב בלקו"ש ח"ד ע' 6221 . . כאמור לעיל, דארף מען לערנען דעם אלטן רבי'נס שו"ע בעיון, פארטיפן זיך בסגנון לשונו און מדייק זיין אין זיינעם א ווארט, וואס דורך דעם וועלן צוקומען כמה וכמה ביאורים ובירורים אויף

צו קלאר מאכן די הלכה אויפן ארט און אויך צו אפּלערנען דערפון אויף אנדערע ערטער אין תורה, סײַ אזעלכע וועלכע זײַנען פארבונדן מיט דער הלכה גופא, סײַ אין ענינים וועלכע זײַנען פארבונדן מיט אנדערע מקצועות פון תורה.״: שכדי לבוא לידי ביאורים ובירורים כדי לברר ההלכה באתר, וללמוד ממנה בשאר מקומות, הן בעצם ההלכה, והן בעניינים הקשורים בשאר מקצועות, מוכרח ללמוד דברי רבינו הזקן בעיון, ולהתעמק בסגנון לשונו, ולדייק במילה.

ואנו תפילה, שעל ידי חיבור זה, יתווספו לומדי שו״ע רבינו בעיון, בכותלי ביהמ״ד, ואולי אזכה עוד: שיתעוררו כמה וכמה, שיקומו חבורות לומדים ללמוד ולהתעכב בעיון הראוי בדברי רבינו, ויזכו בכוח הרבים להוציא לאור הביאורים והבירורים היוצאים מדברי רבינו, וזיקוקי האור המתנוצצים מכל שעל ופינה, ולהביא דברי רבינו לידי הבנה ברורה ועמוקה יותר בדברים הנידונים בה.

שמואל זאיאניץ

תוכן הענינים

הלכות שחיטה

הקדמה לסימן א' אדמה"ז א
ביאור דרשת חז"ל "כאשר צויתך" בשחיטה א

סימן א

ביאור דעת הי"א שנשים לא ישחטו ג
מחלוקת המחבר והרמ"א ג

סימן ב

קונטרס אחרון א' ה
ביאור המחלוקת אם יש להאמין לנשים בשחיטה או לא ה
הרמ"א בדרכי משה פוסק כדעת המתירים הנ"ל ט
להאמין לנשים אפי' כשיש טירחא באיסור ודאי י
שיטת התוס' שאין נאמנות בדבר שיש בו טירחא יתירה אפי' בוודאי איסור והבנת
המהרש"ל בדבריהם יא
ביאור הפנ"י בשיטת ההלכות א"י דנשים לא ישחטו משום שדעתן קלות, כדברי רבינו,
שזה מפני הטירחא בבדיקת סכין ויישוב שיטת הרשב"א טו
דברי הראש יוסף יז
לדברי הראש יוסף יש לחלק בין דרגות הטירחה יח
דברי הגר"א כ

סימן ג

ידון אם נשים אינן נאמנות בשחיטה מעיקר הדין או משום חומרא כא
ידון בלשון התוס' והרמ"א שהוי חומרא כב
יוכיח מדברי מהרש"ל ומסוגית הגמ' בפסחים שהוי מעיקר הדין כב
ידון בלשון רבינו בקו"א ובשמ"ח כג
יוכיח מדברי הפרמ"ג והש"ך שהוי מעיקר הדין כד

סימן ד

ידון בשאר איסורי שאינם "וודאי איסור", אם נשים אינן נאמנות

מעיקר הדין כה

ידון ליישב הסתירה לכאורה בדברי רבינו אם שחיטת נשים כשרה מעיקר הדין כו

יישוב דעת רבינו שיש חילוקי דרגות בטירחא כז

הוכחה לחילוק הדרגות בטירחא מדברי מהרש"ל כח

סימן ה

נאמנות נשים בשחיטה מדין בידו כט

"בידו" ליתן לאחר לשחוט מיקרי "בידו לתקן" ל

האומר על בשר שלו שהוא מנוקד נאמן אע"פ שאין מנקרים מצויים אבל האומר על

בשר אחרים שהוא מנוקד אינו נאמן אא"כ המנקרים מצויים לא

אין לקנות אלא רק מאדם שמכירים אותו כאדם כשר ונאמן לג

הטעם שנחשב "בידו לתקן", ואין חוששים דילמא אירע קלקול בשחיטה לד

אף לדידן ששהייה במשהו אסורה, מקרי בידו לתקן לד

סימן ו

כשרות עבדים משוחררים ואינם משוחררים בשחיטה לח

ואם צריך שיכירו שהשחוט כשר ונאמן לח

יסוד הדין שצריך בשחיטה אדם כשר ונאמן מ

תנאים במינוי שוחט לבני מתא מא

ביאור לשון רבינו "יודע ללמוד" מב

מקור דברי רבינו מג

תנאים הנצרכים לאכילה אף משחוט שקיבל קבלה מז

שינויים בין לשון רבינו לבין השמלה חדשה מז

סימן ז

בדיקת סכין צריך כוונת לב מאוד מאוד והיצא מזה מה

דעת רבינו שמוחזק בכשרות היינו שהוא ירא חטא ולא כערוה"ש שאין צריך שיהיה

"ירא אלקים מרבים" מז

סימן ח

ביאור קונטרס אחרון ב' מח

בשיטת הרמב"ם שאין סומכים בשחיטה אלא לאדם כשר ומוחזק בכשרות מח

דיון בשיטת הרמב"ם בביאור כוונת דבריו שאיירי "בשחוט לעצמו ומוכר לאחרים" נ

סימן ט

ביאור רבינו בשיטת הטור והשו"ע בחילוק בין קניה מסתם ישראל לבין אירוח

וקבלת מתנה נה

שיטת הש"ך לחלק בין שחיטה לשאר הלכות נו

שיטת רבינו לחלק בין אירוח לקניה נז

סיכום שיטת הטוש"ע לענין קניה נח

הערה על ביאור רבינו מדברי הרמ"א בשו"ע נח

דיון בשיטת הרמ"א בנאמנות המוכר נט

סימן י

הכרעת הפוסקים אם אפשר לקנות מסתם ישראל ס

סיכום דרכי תשובה קיט סק"ז ס

ידון בדברי רבינו היאך דעתו סא

ביאור רבינו היאך למד הב"י מדברי הרמב"ם שצריך כל שוחט להיות מוחזק

בכשרות סא

סברת רבינו בדמיון קצת לדבריו בהל' ציצית סג

ידון אם החששות הנ"ל הם מעיקר הדין או חומרא בעלמא סד

סימן יא

ביאור רבינו הצ"צ בדברי אדמה"ז בחששות שלכך צריך השוחט

להיות מוחזק בכשרות סז

מהלך ב' בכוונת רבינו סט

בדברי רבינו כאן מיושבים ההשגות של הבכור שור במס' ע"ז עא

סימן יב

נאמנות שוחט הפסול לעדות בבדיקת הסכין עב

ומה שכתב השלחן ערוך בסי' ב' סעיף ו' דפסול לעדות בעבירה של תורה אין צריך

בדיקת סכין אף להרמב"ם, היינו בשוחט באקראי ובחנם שאין לחוש בו לכל זה. וגם יש

לומר דדמי לשיגר לו דורון דממאי דאכיל משדר ליה". עב

אף לשיטת הרמ"א אין לסמוך על הפסול לעדות אלא בדרך ארעי עג

סימן יג

גדר החיוב להראות הסכין לחכם עז

דברי הש"ך והכנה"ג, שמחילת חכם תלויה במחלוקת רש"י והרמב"ם עח

רבינו מפרש שיטת הרא"ש כרמב"ם פא
ביאור שיטת רבינו שאף בזמננו לא בטלה התקנה פב

סימן יד

שיטת רבינו בחיוב התקנה להראות הסכין כשאין ת"ח פד
בירור בשיטת הרמ"א, שלדברי רבינו נראה שסתר משנתו פו
למסקנא עולה: שמי שמוחזק בכשרות יכול לשחוט ואפי' למכור לאחרים פו

סימן טו

עוד בדברי רבינו בגדר בדיקת הסכין ויישוב השגות הדעת כהן

על דברי רבינו פז
השגת הדעת כהן משוחט שלא הראה סכיניו לחכם פח
יישוב דברי רבינו צ
השגת הדעת כהן מלשון הרא"ש צא
יישוב דברי רבינו צב

סימן טז

בגדר חזקת כשרות דישאל וגדר רוב מצויין אצל שחיטה מומחין צה
חקירת הבית הלוי ביסוד הכלל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן צו
שיטת הב"י ובדק הבית שרמאשמ"ה הוא משום חזקת השוחט צז
שיטת התוס' שהי' כשאר חזקות צח

סימן יז

בדברי הצ"צ בנידון - בנקרא רשע אם מפסיד חזקת כשרות ק
ידון אם דברי הצ"צ תואמים עם דברי אדה"ז קו
בדיקת הסכין חמורה יותר מטהרות קז
מחלק בין עומד ברשעו לבין פורש מרשעו קי

סימן יח

בשיטת הדברי נחמיה במוחזק בכשרות ונכשל בעבירה אחת קיג

סימן יט

בגדר ההלכה: בשניים האומרים שלא הרגישו ובא אחד ואומר שמרגיש שאין
שומעים למרגיש קיט
בדיקת הסכין הוא דבר השווה לכל נפש קכ
באר מדוע "אין זקוקים לשמוע לזה" קכו

ידון בהכחשה של אחד כנגד אחד קכח

סימן כ

בחיוב הברור אם אינו מתעלף קלב

ביאור קונטרס אחרון ד' קלב

דיון בדעת האמוראים החולקים על רבינא במה הם מקילים קלד

שיטת הרא"ש לעניין "מומחה": שמקילים "בתחילה" (ליתן לו על סמך שנבדוק אותו

אח"כ) אבל לא "בסוף", אם נמצא בפנינו בודקים אותו אחר ששחט קלה

שיטת רש"י - לדברי רבינו: החולקים על רבינא מקילים רק בדיעבד קלו

טעם מנהגינו לתפוס ב' הקולות, לא לבדוק לא בתחילה ולא בסוף קלח

בחילוק שכתבו הראשונים בין חיוב הבדיקה אם הוא מומחה לבין הדין שאין צריך

לבדוק אם אינו מתעלף קלח

סימן כא

קונטרס אחרון ה' קמא

בביאור הטעם שחוששים לכתחילה ל"שאינו מומחה" אע"פ שרוב מצויין א"ש מומחים

- בדברי הר"ן, הרמב"ן והרא"ש קמא

דברי הרא"ש קמג

יש לתלות במחלוקת הרא"ש והר"ן, אם אפשר למסור לשחוט כשאינו סומך שיבדקו

אותו קמו

גדר ההיתר לר"ן ב"מקום הפסד" קמט

הנפק"מ בנידון אם יש לבדוק לכתחילה או לא, בזמנינו שנוהגים שאין לשחוט בלי

נטילת קבלה קנב

סימן כב

ביאור מדוע לא חיישינו לעילוף קנג

דברי רבינו בס"ו בביאור מדוע אין חוששים לעילוף אפי' לכתחילה קנד

חקירת הבית הלוי בנידון "רוב מצויין אשמ"ה" קנה

הערה: כוונת הבית הלוי ש"רוב" מאשמ"ה יסודה ב"חזקת כשרות" קאי "אכל אחד

מישראל", אע"פ שרק "רוב" שבהם מומחים וכשרים קנז

ביאור החילוק לפי המהלך ה', שרמאשמ"ה עניינו "חזקה" מציאותית קנח

המשך דברי רבינו בפנים סק"ו קנט

טעמי הב"י ומחבר: (א) אילו היה יודע או נסתפק שנתעלף היה אוסרה. (ב) "בחזקת

מוחזקים" שלא נתעלף והצריכותא לב' טעמים הללו קס
שיטת הרא"ש שיש לחשוש לכתחילה שמא "ישכח" השוחט להודיע שנתעלף . . . קסב

סימן כג

ביאור שיטות הראשונים בדין שלא ישחט אלא אם שחט ג"פ בפני חכם קסד
ס"ק ח - ט בדברי רבינו קסד
הכרעת ההלכה קסה

סימן כד

קונטרס אחרון ו' קסו
בגדר ה"חכם" שבפניו צריך השוחט לשחוט קסו
חרם הקדמונים אפשר שאינו אלא למדינתם קע

סימן כה

דין השוחט בלי קבלה - בדיעבד קעה
דין שוחט בלי קבלה בפני שוחט מומחה קעו
בירור במנהג השוחטים שרובם משלחם לשחוט בלי שעע"ג קעח

סימן כו

אופן הקבלה בפני החכם והמסתעף, בשחיטת עופות קטנים קפ
דרך שחיטת עופות קטנים קפא

סימן כז

בירור במנהג שנותן הקבלה נוטל שכר קפו
כאילו נוטל שכר על עדותו קפז

סימן כח

באיסור נטילת שכר על מצוות במקום "טורח רב" קצא
אך מעיון בדברי רש"י, יש מקום להבין שדברי רבינו הם אף לדעת רש"י קצד

סימן כט

שיטת רש"י והרמב"ם בטעם איסור נטילת שכר בראיית בכורות קצו
שיטת רש"י והרמב"ם בטעם איסור נטילת שכר בראיית בכורות ונידון לטעמם בשכר
עבור נתינת קבלה קצז

חילוק בין נתינת קבלה שאסור ליטול עליה שכר לבין סידור הגט שמותר ליטול עליו
שכר קצח
השגת הט"ז על הרמ"א ר
ביאור מחלוקת הרמ"א והט"ז רא
אופן ההיתר ליטול שכר על החתימה רד
דברי רבינו שעיקר מצות השופט הוא לראות שיקויים הפסק! רה
המקור לחיוב הדיינים להציל עשוק מיד עושקו רו
נטילת שכר עבור מצוות רז
בדברי המחנה אפרים והאם שכר טירחא או שכר הליכה מותר רח
נחזור לדברי רבינו והיוצא ממנו בהנ"ל ריא
חילוק בין השופטים לשוטרים ריא
הדגשים בחידוש רבינו בחילוק בין שופטים לשוטרים ריג
הערות בביאור דברי רבינו מדוע חייב לחתום בחינם ריד
דעת רבינו בנטילת שכר על מצוות רטו
החילוק בין המצוות שאסור ליטול עליהם שכר לבין המצוות שמותר ליטול עליהם
שכר רטז
קבלת שכר על מילה רכא
ביאור היתר נטילת שכר על הקבורה רכב

סימן ל

בחילוק גדר מתנות כהונה לגדר מתנות לזיה רכז

סימן לא

הערות בחידוש רבינו בדן "מה אני בחינם" רלו
שיטת החת"ס לחלק בין מצוות שבין אדם למקום למצוות שבין אדם לחברו רלט
חיוב קירוב ישראל לאביהם שבשמים רמ
ידון בדברי האבן האזל בנידונים אלו רמא

סימן לב

בדן שוחט שחכם נתן לו הקבלה בשכר רמה
גדר הדין כשנטל שכר בטלה רמז
כשנותן הקבלה קיבל שכר בטלה, ואחר זמן בדקו השוחט ואינו יודע רנ

כמה הערות במה שכתב רבינו להכשיר למפרע בבדק בשכר בטלה ונמצא אחר זמן
שאינו יודע רנג

סימן לג

בגדר דין הנוטל שכר להעיד - עדותו בטילה רנו
דיון המהריב"ל אם נוטל שכר להעיד פסול מדאורייתא או מדרבנן רנו
שיטת הקצות החושן רנח
שיטת הצמח צדק רס

סימן לד

דיון בדברי הערוך השולחן באיסור נטילת שכר בראיית בכורות -
לשיטת רש"י והרמב"ם רסא

סימן לה

נוטל שכר להורות ולהעיד ומוכר לאחרים אם נחשד ב"מוחזק בכשרות" רסט
בדין משגיחי כשרות הנוטלים שכר היאך הדין לכתחילה ובדיעבד ערה

סימן לו

מסדר גט הנוטל שכר - היאך דינו בדיעבד רעז
דברי הפרמ"ג בנותני קבלה בשכר רפב
הדגשת רבינו שכש"מעלה בדמים כפי רצונו" יש בו משום גזל רפג

סימן לז

ביאור דברי רבינו סעיפים יב-יז רפד
סעיף יב - מיעוט ששוחטים בלי קבלה אינו שכיח כלל רפד
סעיף יג - חיוב החזרה לפי דרגת הזיכרון רפד
סעיף יד - החילוק בין הלכות שחיטה לשאר הלכות רפה
סעיף טו - דין בודקי הראה תלוי במחלוקת ראשונים אם שווים לשוחטים רפה
סעיף ט"ז - הטעם למה השוחט אינו נפסל באם אומר "אילו בא דין זה לפני הייתי
מסתפק" רפו
סעיף י"ז - רמת הידיעה הנצרכת כדי להסתפק רפז

סימן לח

ביאור קונטרס אחרון ח' רצ
בפרטי ההלכות שצריך השוחט לדעת רצ

סימן לט

בדין שוחט האומר על אסור מותר או על מותר אסור רצג
סקי"ח בדברי רבינו וקונטרס אחרון ט' רצג
מה הדין באומר על המותר אסור רצו

סימן מ

ביאור דברי רבינו סקכ"א שאין צורך לבדוק במומחה ששחט רוב הסימנים . . . רחצ

סימן מא

הנוטל קבלה אין חוששין כלל שמא שכח תלמודו אחר זמן רב שא

סימן מב

בדין - מי שידוע שאינו יודע הלכות שחיטה ששחיתתו פסולה שיז
דברי רבינו סקכ"ג שיז
הרמב"ם - לדברי רבינו - סובר שדין "קרוב לספק נבלה" הוא אפי' כשאינו יודע דין
פגימת הסכין שיט
עיון בלשונות רבינו בשיטת הרשב"א וביאורו, מדוע אין הולכים אחר הרוב שכ
גם הרמב"ם מודה בשחט ולא בדק הסימנים שכא
בדברי הפרמ"ג בהנ"ל שכה
שאלות הפרמ"ג - בפתחה להל' שחיטה - בדיני ספק בשחיטה והיאך מתבארים
הדברים לפי רבינו שכו

סימן מג

בנאמנות שוחט הידוע שאינו יודע הלכות שחיטה והמסתעף שלו
סקכ"ד בדברי רבינו שלו
ידון אם בהלכות אחרות נאמן אדם שאינו יודע פרטי ההלכות שלז
שוחט שדרכו להתעלף ואומר "ברי לי שלא נתעלפתי" שלט
יבאר המחלוקת בידוע שאינו יודע הל' שחיטה, אם יכול לשחוט כשעומדים על
גביו שמא
סיום דברי רבינו בהלכה: במי שאין ידוע אם יודע הלכות שחיטה שדמ

סימן מד

אבדו או נגנבו גדיי שמה
ביאור דברי רבינו (ס"ק כח - ל) שמה

סקק"ט - אף שחשוד ומומר אגניבה אינו חושד אנבילה שמו
 הערה כללית שמו
 סק"ל שמו

סימן מה

"רוב וקרוב" באבדו או נגנבו גדייו שנא
 קו"א י' שנא
 דברי רבינו לסתור דברי הפר"ח שנה
 הטעם למה אין הולכין אחר הרוב, והרי רוב וקרוב הולכין אחר הרוב. שנו
 סברת הסמ"ע: שנו
 סברת התב"ש: שנו

סימן מו

בגדר רוב ומצוי שס
 מבאר מדוע אין הולכים בתר "רוב המצויים" ישראל כשגנבים פתחו חביות שסג
 רבינו מבאר שגם בנגנבו גדייו עיקר הנידון הוא לפי גנבי העיר שסג
 סיום דברי הקונט"א שסה
 המשך דברי רבינו בס"ק ל' שסה

סימן מז

פרטי הלכות בנגנבו או אבדו שסח
 סקל"ב שע

סימן מח

מצא באשפה שבבית מותר שעב
 קונטרס אחרון י"א שעד

סימן מט

ביסוד דברי הרשב"א שעח
 בנאמנות מומר על השחיטה שעח

סימן נ

בפסול חרש ושוטה לשחיטה והמסתעף בגדרי שוטה שפג
 חרש "אין דעתו נכונה וצלולה" שפג
 שוטה שפד

סקל"ו בדברי רבינו^{uöäü}.....
מחלוקת אם צריך שיעשה ג' פעמים שיוחזק לשוטה או מספיק פעם אחת..... שפה
גדר השוטה לענין שחיטה..... שפז
סקל"ז..... שצא
"דרך שטות"..... שצא

סימן נא

בשחיטת קטן לכתחילה ובדיעבד..... **שצב**
דעת ראשונים ואחרונים החולקים על דעת המחבר ודברי רבינו בזה..... שצג
דיון וביאור בדברי השמ"ח - שיש ג' מידות בקטן..... שצה
לאחר כל דברינו בשחיטת חרש ושוטה ובשחיטת קטן, יש לדון האם לשחיטת חרש
ושוטה כשאין גדול עומד ע"ג, יש דין שווה לשחיטת קטן כשאין גדול עומד
ע"ג..... שצח
סיכום בקצרה של השיטות, לכתחילה ובדיעבד..... שצח
כשחסר התנאי של ע"ג:..... שצט

סימן נב

דברי רבינו בסקמ"ב אודות הקטן המומחה ויודע לאמן ידיו בשחיטה
ובשאר דיני התורה..... **תב**
המשך דברי רבינו: למה אין נאמנות לקטן לומר ששחט כהוגן..... תד
קטן השוחט בפני הגדול הע"ג דמועיל משום עדות באיסורים ולכן מחדש רבינו
שהנאמנות רק כש"בידו" של האחר לשחוט והיינו בבהמה שנמסרה לפניו ולא בבהמה
שנמסרה לקטן שאין זה "בידו" של האחר לתקן..... תה
עוד בדברי רבינו שאין גדול ע"ג נאמן כשאינו בידו..... תז
דברי הפרמ"ג מעין דברי רבינו..... תח

סימן נג

המשך דברי רבינו בסקמ"ב בדיני הקטן ונאמנותו בשילוח על ידם עוף לשוחט
ובשאלה למורה הוראה..... **תט**
המשך דברי רבינו שאין לשלוח על ידי קטן ה"מוחזק ברוע המעללים"..... תיא

סימן נד

שילוח על ידי נכרים..... **תיד**

סימן נה

מסירת בשר לשחיטת נכרים ע"מ להאכיל לכלבים והמסתעף תטז
דברי רבינו בזה סק"מ תיח
"אין לו לנבל בידיים שלא לצורך" תכ

סימן נו

ביאור דברי רבינו על השו"ע סעי' ה - ו תכג
סקמ"ג - סקמ"ה תכג
ס"ו חרש המדבר ואינו שומע תכד
דברי רבינו סקמ"ד - מדבר ואינו שומע: אינו משמיע לאזניו תכה
דברי רבינו סקמ"ה תכה

סימן נז

דין שומע ואינו מדבר אם יכול אחר לברך עבורו תכה
דברי רבינו בהנ"ל סקמ"ו תלא
בדברי רש"י ר"ה כ"ט ע"א ובדברי רבינו בס"ק סכ"ג תלג
דעת רבינו לעניין ברכה בהפרשת תרומה תלד
האם מוציא חברו במצוות "קיומיות" אחרות תלה
האם יכול להוציא חברו בברכת השבח תלו

סימן נח

ביאור קו"א י"ג תלז
סיום דברי רבינו תלח

סימן נט

בדין שחיטה בשיכור תלח
סעיף ח תלח
שיכור כלוט הרי הוא כשוטה תלח
בשכור שלא הגיע לשכרותו של לוט תלט

סימן ס

סומא לא ישחט בפ"ע ואם שחט שחיטתו כשירה תמ
סק"נ לחוש לכתחילה שלא לשחוט אפי' אחרים רואים תמא
חייבים לבדוק שחיטת רוב סימנים, ואופני הבדיקה תמא

סימן סא

ביאור הדין שאין הערום יכול לצאת ידי חובת הברכה מאחר

וביאור גדר "שומע כעונה" תמב

הערה בגדר שומע כעונה לדברי רבינו, אם גדרו הוא "כמוציא מפיו" או משום שהמברך
הוא שלוחו תמז

סימן סב

ביאור גדר האיסור מחמת חרם הקהל תמט

סעיף יא תמט
דברי רבינו סקנ"ג כדעת הפר"ח"ע

אם ביטלו התקנה, כל השוחטים בחזקת כשרות כבראשונה תנב
גדר "תקנת וחרם ואיסור הקהל" ובגר"א הוסיף שגדרו מעין "שוויה אנפשיה חתיכה
דאיסורא" תנג

סימן סג

שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא נגד ב' עדים ובאלו אופנים מתרצים דבריו תנד

דברי רבינו בהנ"ל תנז

סימן סד

בדין "שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא" כנגד עדים תנח

קונטרס אחרון י"ד תנח
ביאור המחלוקת אם שוויה אחד"א מועיל נגד עדים תסא
הרחבת דברים במקצת, בשויה אחד"א בחב לאחרים, שהתבאר בדברי רבינו חילוק בין
אם יש ע"א המכחיש לבין אם יש ב' עדים המכחישים תסז

סימן סה

יסוד שאחד"א לדברי הכנה"ג וביאור דעת רבינו תעא

סימן סו

בירור מקור דברי רבינו שדין שאחד"א הוא דאורייתא תעט

סימן סז

העושה סימן טרפה ונותן אמתלא תפו

דברי רבינו בכל זה תצ

סימן סח

עד אחד בהכחשה בשחיטה תצד
דברי המהרי"ק עצמו תצז
דעת הש"ך תצח
כשאין הבעלים שם¹⁰⁰ :

סימן סט

ביאור דברי רבינו קו"א ט"ו תקב

סימן ע

הכרעת רבינו במחלוקת המהרי"ק והמהרש"ל תקיב
תו"ת בשחיטה תקיב
אין לפסול השוחט בתו"ת מספיקא תקטו

סימן עא

ביאור המחלוקת אם יש איסור לעד המכחישו "מכאן ולהבא" תקכ
סקנ"ז וקו"א טז תקכ
קו"א ט"ז תקכא
רבינו יבאר כוונת המהרי"ק תקכב

סימן עב

דין שוחט שנכשל בעבר ויש כעת עד המכחישו תקכח
להסיר מכשול: מותר ומצוה לע"א להעיד (אפי' לבדו) תקכח

סימן ב - אדמה"ז

סימן א

גדר שחיטת נכרי לדעת הרמב"ם ולדעת ר"י ורא"ש תקל
דברי כ"ק אדמו"ר בלקו"ש תקלד
מדברי כ"ק אדמו"ר שנכרי "בעצם בר זביחה" הוא לשיתת הרמב"ם יש לדחות ראית
הבית הלוי לרמב"ם משחיטת חש"ו תקלט
דברי התב"ש תקמ
דברי רבינו בזה בקוצר סק"ג תקמ

סימן ב

בגדר פסול קוף בשחיטה ובנטילת ידיים והמסתעף, בשחיטת קטן פחות מבן

שש תקמא

שחיטת קטן פחות מבן ו' תקמב

קונטרס אחרון א' תקמג

סימן ג

דין שחיטת כמרים תקנב

חילוק בין שחיטה לס"ת שכתב מין תקנב

דברי רבינו בזה סק"א תקנג

עניית אמן אחר ברכת מין תקנד

סימן ד

שחיטת נכרי קטן תקנה

סימן ה

בגדר מומר לתיאבון, ונאמנותו בשחיטה תקנו

דברי השו"ע תקס

דברי רבינו בגדר מומר לתיאבון תקס

סימן ו

ביאור הטעם שמומר לתיאבון נאמן על השחיטה תקסב

(סק"ה וקו"א ב) תקסב

קונטרס אחרון ב תקסה

יישוב האחרונים על השאלה מדוע לא חוששים לשהיית משהו במומר

לתיאבון תקעא

סימן ז

ביאור החיוב לבדוק אם המומר יודע הלכות שחיטה ובחיוב

לבדוק לו את הסכין תקעה

סק"ו בדברי רבינו תקעה

המשך הדין בשו"ע המחבר תקעו

דברי רבינו בזה סק"ט תקעז

טעם הר"ן בדברי רבינו בקו"א ד': תקעט

סימן ח

ביאור השמטת טעם הב"ח שצריך לבדוק כדי להסיר חשש ברכה לבטלה . . . תקפא

סימן ט

ביאור דברי רבינו ס"ק ז-ח בדין מומר לתיאבון תקפז

סק"ז בדברי רבינו נאמנות המומר לומר ששחט בסכין זה שבדקנו בסוף תקפז

סק"ח בדברי רבינו - ההסבר שאין מועיל "עומד ע"ג" במומר לתיאבון תקפט

סימן י

בחיוב בדיקת הסכין לאחר שחיטת המומר תקצ

ביאור דברי האחרונים ודברי רבינו קו"א ג' תקצ

דברי השמ"ח ותב"ש באי נאמנות המומר בבדיקה שלאחר השחיטה תקצג

בדברי רבינו בעניין זה תקצד

סימן יא

בירור נרחב בחששות שיש במומר לתיאבון תר

בדברי רבינו בקו"א ג', ובקו"א ב' תר

בעניין בדיקת סימנים במומר - כל היכא דאפשר לברר מבררין תרא

דרך אחרת בביאור חילוקי הדינים תרג

ביאור בחשש שחיטת רוב סימנים תרג

ביאור בחשש שהייה ודריסה תרג

חשש פגימת הסכין תרד

נפק"מ בין אדמה"ז לתב"ש תרו

הערה תרז

נידון בשיטות הראשונים האם מומר טורח טרחא מועטת ובדברי רבינו שנוקט שמומר

טורח טרחא מועטת תרח

סימן יב

מומר שהוציא טריפה פעם א' תריב

סימן יג

דברי רבינו בקונטרס אחרון ה' בדין שוחט שהכשיל בטרפות תריז

"הכל לפי מה שהוא אדם": שהוא צדיק ותמים תרכג

סימן יד

המשך ביאור קו"א ה **תרכד**
קבלת חברות מועילה אם דואג ומתאנה מיד תרכד
דברי הר"ן ביישוב סתירת הסוגיות אם מועילה תשובה של "קבלת חברות" תרכח
דברי המהרי"ט ביישוב הקושיא, והחילוק בין דבריו לדברי רבינו תרלא
דברי הפר"ח והפרי תואר בקושיא זו תרלג

סימן טו

המשך דברי רבינו בקו"א ה' **תרלד**
חיישינן להערמה אפי' כשעינה עצמו בצומות ובזיונות ברבים תרלד

סימן טז

המשך ביאור קו"א ה **תרלז**
החילוק בין סוגי הפשיעה תרלז

סימן טז

המשך רבינו קו"א ה **תרמב**
מי שפשע מתוך "קלות" ו"בשאט נפש" תרמב
הוכחת רבינו שחילוק זה מוכרח בשיטת הרשב"א תרמג
יישוב סתירת הרשב"א בתשובותיו לפי הפר"ח, הפר"ת, ורבינו תרמז
עיקר שיטת רבינו וחידושו הוא: תרנא

סימן יז

המשך דברי רבינו קו"א ה **תרנב**
הדבר תלוי במה שנראה לעין תרנב
דיון בדברי הצ"צ שנקט שמעבירים טבח רק מדרבנן תרנד

סימן יח

האם הולכים אחר רוב שחיטות כשרות להכריע שלא יפשע בעתיד **תרנח**
ידון בדברי הראשונים אם סוברים שאין לילך בתר "רוב התלוי ברצון" תרסא
הדברי נחמיה: רוב התלוי במעשה אינו מעיקר הדין תרסד
ידון האם על העתיד יש לחשוש שיפשע אף אם על העבר נכשיר שחיטתו תרסו
ביא דוגמה מהנוב"י שחוששים על העתיד בווסתות תרסז

סימן יט

שיטות האחרונים בוסתות דרבנן וההשלכה לנידון שוחט שפשע תרסח

ידון בדברי הצ"צ סי' קיז אם יש ללמוד מדבריו שאין לחשוש אפי' פשע כמה פעמים תערב
חילוק בין נידה שהחשש הוא על זמן מסוים לבין שוחט שהחשש הוא על זמן רב תרעה

סימן כ

עוד בעניין שוחט שהכשיל בפשיעה לאור דברי הצ"צ ביו"ד סי' ח תרעז

המשך דברי הצ"צ אות ה תרפג
ידון אם יש כוח נאמנות לשחיטה לפושע בדרך מכשול תרפז
בספק אם פשע דרך קלות או מכשול תרפח

סימן כא

המשך דברי רבינו בקו"א ה כשמקבל הפושע דברי חברות תרצ

המשך דברי רבינו בדברי ראבי"ה שמועיל קבלת דברי חברות בצירוף בזיונות תרצב
במזיד לא מועילים הבזיונות תרצד
בזיונות לאו דוקא, ו"הכל לפי פשיעתו" תרצה

סימן כב

המשך דברי רבינו קו"א ה תרצו

בחילוק אם יש לשוחט חימוד ממון או אין לו חימוד ממון תרצז

סימן כג

ביאור דברי רבינו בטבח ששנה בחטא והכשיל תרצט

סימן כד

ביאור מדוע תשובת "זה בורר" מועילה גם אם אין לו חימוד ממון תשג

הוכחת רבינו ממומר שאינו נאמן על בדיקת הסכין תשה
הערה בחידוש רבינו שמועיל חזרה מאיסור לאיסור מדברי הראשונים בדין מומר - להלן בסעיף ו תשו
יעיר שאין דברי רבינו עולים יפה אף לשיטת הרמב"ם תשז
ידון אם מתאים סברות אלו לסדר התשובה של "זה בורר" תשח

סימן כה

המשך דברי אדה"ז בקו"א בשוחט שהוציא ב' או ג' פעמים

טרפה מתחת ידו תשי

ביאור דברי רבינו ודברי הצ"צ בחילוק בין ב' פעמים לבין ג' פעמים לאור מחלוקת רבי ורשב"ג תשטו

סימן כו

סיום דברי אדמה"ז בקו"א סק"ה תשיז

מוחזק כירא שמים הממונה על הציבור תשכב

סימן כז

ביאור דברי הר"ן ביישוב הסתירה בין מס' סנהדרין למס' בכורות והמסתעף בממונה

על הציבור תשכג

מדברי רבינו והצ"צ בזה תשכג

דברי רבינו הצ"צ שלא הקיל מהרש"ל אלא ב"ממונה על הצבור" ולא במי שיש לו "חימוד ממוזן" תשכו

מדברי הצ"צ עולה ששיטת הרמב"ן שמחמיר בממונה על הצבור יסודה משום ש"עשו שוגג כמזיד" ולא משום ש"דדיינין כמזיד" תשכח

סימן כח

ביאור הדין שמומר לתיאבון אינו נאמן בשבועה ששחט בסכין יפה תשל

סעיף ג תשל

ידון בקושיות הט"ז והש"ך על דין זה תשל

ידון באריכות אם איסור חמור מממון או להיפך תשלג

סימן כט

ביאור טעם הב' של הש"ך, מדוע החשוד אינו נאמן בשבועה תשמב

פירושי התב"ש בתי' הב' של הש"ך בנקה"כ תשמב

דברי רבינו בכ"ז תשמ

סיום דברי רבינו תשמח

סימן ל

מומר שיש בידו שני סכינים ואומר שחטתי ביפה או שמסר למומחה תשנ

ביאור סעיף ד תשנ

סימן לא

ביאור הצורך שיאמר בזו שחטתי. תשנו
הערה: תשסג

סימן לב

ביאור השקו"ט בין הבדק הבית למשמרת הבית במומר
האומר ביפה שחטתי תשסו

סימן לג

ביאור ההלכה שנאמן לומר "מומחה שחט לי" והמסתעף. תשסט
בדברי רבינו סקי"ב תשסט
טעם השמטת השו"ע שצריך שיאמר: "פלוני מומחה" שחט לי תשעג

סימן לד

ביאור דברי תורת הבית, בדק הבית ומשמרת הבית תשפ
לאור דברי רבינו תשפ
סיכום ביאור דברי המשמה"ב תשפג
חילוק בין דברי רבינו למשה"ב. תשפד

סימן לה

בדין בשר הנמצא ביד מומר ויש שוחטים קבועים בעיר תשפה
ביאור דברי רבינו ססקי"ב. תשפה

סימן לו

ביאור שיטות הראשונים בדין מומר להכעיס תשפז
סעיף ה - דעת הרשב"א. תשפז
דעת הרא"ש תשפח
דעת הר"ן תשפט
דעת השו"ע ורבינו ירוחם (והרמב"ם). תשפט
האם מומר להכעיס דינו כמין תשצ
שיטת הרמב"ם. תשצב

סימן לז

שיטת השמ"ח והתב"ש בשיטת הרמב"ם. תשצה
הערה בדברי התב"ש: אם מומר להכעיס בנזרקה מינות בודאי לא כשר לעדות תתב

סימן לח

ביאור דברי רבינו בקונטרס אחרון בניהון מומר להכעיס תתג

סימן לט

בגדר הפסול שאינו בר זביחה ובחילוק מגדר הפסול בתפילין שאינו בר קשירה תתח

סימן מ

ביאור דין שחיטת כופר בתורה שבע"פ תתיב

סימן מא

המשך דברי רבינו בקו"א תתטז
המבזה ת"ח דמיקרי אפיקורס אין שחיטתו פסולה בכ"ש מהכותי תתטז

סימן מב

עוד בחילוק בין הכשרים לשחיטה לבין הכשרים לעשיית תפילין תתטי
בביאור דברי הקו"א תתיט
במצות שחיטה נזהרים הצדוקים משא"כ במצות תפילין תתכ
שחיטה לא צריכה לשמה משא"כ כתיבת תפילין תתכא
יחלק בין תוכן מצוות שחיטה לבין תוכן מצוות כתיבת תפילין תתכא
יבאר שבתפילין בר קשירה תלוי בכללות המצוות ובשחיטה בר זביחה תלוי במצוות שחיטה תתכב
יבאר סתירת דברי הרמב"ם תתכג

סימן מג

ביאור דברי רבינו במומר לע"ז וחילול שבת תתכד
קונטרס אחרון ט' - י' תתכד
גדר פרהסיא תתכז

סימן מד

המשך ביאור דברי רבינו בקו"א תתלג
במומר להכעיס תתלג
קו"א הערה יב תתלד
מחלוקת הראשונים במי שאינו חושש לשחיטה אם נחשב "בר זביחה" תתלד
סיום הקו"א תתלו

מי שאינו אוכל שחוטה מחמת טרחה אינו נחשב ל"לאו בר זביחה" תתלו

סימן מה

מומר לתאבון לשאר עבירות תתלח

סעיף ו - דברי השו"ע והב"י תתלח

קושיית האחרונים (פרישה, ט"ז ש"ך) על הרמב"ם תתלט

ביאור דברי רבינו סקי"ג נקט כשיטת הרמב"ם להלכה תתמב

תוכן דברי רבינו: תתמב

דברי רבינו סקי"ד: מבאר מדוע הרשע נאמן בשחיטה ובאיסורים ויסודו מהרמב"ם

והרשב"א תתמג

דיון בהלכה הג' - בחשוד על נבילה, בסעיף זה תתמה

דברי רבינו בזה סקט"ו תתמז

סימן מז

ביאור שיטת הרמב"ם במומר לשאר עבירות - שסכינו צריך בדיקה תתמט

קונטרס אחרון י"ג תתמט

חשוד מאיסור לאיסור תתנ

ניקור אחוריים תתנג

העובר פעם אחת בלבד בעבירה אחרת - אינו כמומר תתנד

במומר על אותו "מין איסור" בפעם אחת בלבד תתנה

דברי החת"ס בזה תתנה

לא בדק כראוי באיסור מד"ס תתנו

היוצא מדברי רבינו: תתנז

סימן מז

מומר לערלות תתנח

סעיף ז תתנח

כשאינו מל מחמת צער המילה תתנט

החידוש במומר לערלות תתס

הבנת החידוש ב"מומר לערלות" בדברי החת"ס והפר"ח תתסא

החידוש לדברי רבינו: משום שהמיפר בריתו של א"א אין לו חלק לעוה"ב תתסב

דברי רבינו סקי"ז תתסג

סיום דברי רבינו תתסד

דין אינו מל בנו תתסד

סימן מח

דין כותי וצדוקי בשחיטה תתסה

סעיפים ח' - ט' תתסה

דברי רבינו קו"א י"ד בהשתלשלות הכותים ובגדרם בהלכה תתסה

רקע דבריו באחרונים ושמ"ח תתסח

סיום דברי רבינו אודות הכותים בזה"ז תתסט

סיום הקו"א תתעא

דין הצדוקי תתעב

כשעומד על גביו בצדוקי האם צריך שיהא הצדוקי "מומחה" תתעג

דינו לעניין בדיקת סכין ובדברי רבינו בזה תתעד

סימן יח - אדמה"ז

סימן א

השוחרט בסכין ונמצאת פגומה תתעה

מחלוקת הנ"כ בביאור הלשון הרי זה נבלה שיטת הש"ך תתעו

דעת הב"ח בשיטת הטור והשגת הש"ך על דבריו תתעז

חילוק רבינו בין לא בדק רוב סימנים לבין ספק אם נפגם הסכין תתפ

שיטת הפמ"ג בדעת המחבר תתפא

סימן ב

דין שחרט בסכין ונמצאת פגומה תתפה

בנגע בעצם המפרקת תתפה

ביאור דברי רבינו סק"ב תתפו

דיון בדברי רבינו אם ביאורו הוא גם לשיטת רב הונא בסוגיין או דילמא רק

"לדידן" תתפז

הערה תתצו

סימן ג

בירור דברי רבינו בחילוק הדין אם נגע במפרקת אפי' בספק או

שידוע שלא נגע במפרקת תתצז

ידון בשאלה: מדוע לא הוי "ודאי נבילה" מחמת "תרתי לריעותא" תתק

דעת הראש יוסף בחילוק בין נגע במפרקת ללא נגע ותולה בשני המ"ד

בסוגיא תתקג

סימן ד

קונטרס אחרון ב' בביאור פסק המחבר להחמיר גם בעוף תתקד
שיטת הרשב"א בביאור מחלוקת ר"ה ור"ח תתקז

סימן ה

הרחבת ביאור בדברי רבינו בקו"א ב תתקיז
ביסוד תליית הפגימה בעצם או במפרקת תתקיז
מלבד טעם ההיתר לתלות בדבר המצוי צריך טעם שאין ריעותא בבהמה תתקטו

סימן ו

בביאור החוות דעת בשיטת הרשב"א תתקכא
בנידון אם מועיל ס"ס נגד חזקת איסור תתקכא

סימן ז

ספק ספיקא במקום חזקת איסור תתקכה
בדברי רבינו סק"ג תתקכה
מדברי הט"ז נראה שלא מועיל "לדידן" ס"ס נגד חזקת איסור בנידון דנמצא סכין
פגומה תתקכז
שיטת הש"ך שמועיל ס"ס "לדידן" במקום שיש ס"ס מעליא תתקכח
אפשרות לבאר דברי רבינו מהיכן למד שיטת הש"ך תתקל
ידון אם ס"ס מועיל נגד חזקת איסור גם בספיקא דדינא תתקלג

סימן ח

ספק ספיקא אם "לא הוי ספק מעליא" ובספק "שאינו שקול" תתקלה
נידון הצ"צ בשחט כמה בהמות שאין זה ספק מעליא, והחילוק בין נידון זה לנידון
דידן תתקלו

סימן ט

ביאור דברי הראשונים בגדר הצורך בבדיקה בין שחיטה לשחיטה תתקלט
סעיף יא תתקלט
דברי הבעל המאור תתקמ
תורת הבית הארוך תתקמ
שיטת הרשב"א בעצמו: תתקמב

דעת התה"ד בשיטת הרי"ף והרמב"ם תתקמוג
 רבינו ירוחם תתקמה
 דעת המהרי"ל ומסקנת הדרכי משה תתקמה
 דעת הרמב"ן תתקמוז

סימן י

בחיוב בדיקת הסכין בין שחיטה לשחיטה תתקמז
 ביאור שיטות השו"ע והרמ"א ונו"כ תתקמז
 דברי הש"ך תתקמז

סימן יא

ביאור דברי רבינו - קו"א ו' תתקנא
 בחיוב הבדיקה בין השחיטות תתקנא
 האם זה גם כשנגע וודאי במפרקת? תתקנג
 משום "בל תשחית" יש לבדוק בין השחיטות תתקנה
 הערה נוספת תתקנו
 גדר ההיתר כאשר ניתן לברר את החזקה תתקנז

סימן יב

ביאור דברי הש"ך ורבינו סקי"ז תתקנט
 ברמות הבדיקה הנצרכת בין השחיטות תתקנט
 דברי רבינו סקי"ז תתקס
 המשך דברי רבינו: תתקסב

סימן יג

ביאור החילוק בנמצא פגימה מהצדבין בהמה אחרונה לשאר הבהמות תתקסה
 קונטרס אחרון ה' תתקסה

סימן יד

ביסוד חיוב בדיקת הסכין לאחר השחיטה תתקעא
 סעיף י"ב תתקעא
 דברי רבינו בסקי"ח בביאור הטעם דצריך לבדוק לכתחילה תתקעג
 ביאור גדר חיוב הבדיקה לכתחילה תתקעה
 הרחבת דברים ביסוד דברי הרשב"א תתקעו

סימן טו

ביאור רבינו בקונטרס אחרון ז' תתקעז
בהלכה שמכשירים השחיתות כשאבד הסכין תתקעז

סימן טז

הערה בגדר ה"תרתי לריעותא" כפי שמדויק בדברי רבינו תתקפב

סימן יז

ביאור רבינו בדין נגע במפרקת ואבד הסכין תתקפה
סקי"ט תתקפה

סימן יח

אבד הסכין לאחר שחיטה תתקצ
סעיף י"ג בשו"ע תתקצ
דברי הפרמ"ג בביאור הלכה דידן תתקצו
דברי הש"ך תתקצח
נפק"מ בין שני הטעמים א'

סימן יט

בחילוק הדינים מתי תולים בשיבור עצמות א'א
ש"ך סקכ"ז א'א

סימן כ

דיון בדברי התב"ש - א'ד
בביאור ההלכה שתולים הפגימה בשיבור עצמות א'ד

סימן כא

ביאור התב"ש בסברת "כיון דיצא בהיתר יצא" א'ח
מסקנת התב"ש א'י

סימן כב

ביאור רבינו בטעם ההלכה שמתירים כשאבד הסכין א'יא
קו"א ח' א'יא
לאור הדברים מתיישבת קושיית הפלתי א'כא

סימן כג

בדין סכין המיוחד לשחיטה א'כב
סעיף יד בשו"ע א'כב

סימן כד

בנפל הסכין על הקרקע וספק אם נפל על חודה א'כו
סעיף טו א'כו
דברי הש"ך א'כו
סקכ"ג בדברי רבינו א'כח

סימן כה

"שיבר עצם המפרקת" א'ל
סוף סעיף טו בשו"ע א'ל
ביאור רבינו בקו"א א'לג

סימן כו

בהיתר סכין משום שיבר ולא אדעתיה אף בברי שלא שיבר א'מא
סעיף טז א'מא

סימן כז

בחיוב להראות הסכין לחכם א'מד
סעיף יח א'מד
בדברי הרמ"א שבנמצא יפה יכול למחול א'מד
דברי הש"ך ס"ק כט א'מו
דברי השמ"ח והתב"ש א'מז
בדברי רבינו בפנים סקכ"ו בדברי הרמ"א שהחכם יכול למחול, הדבר תלוי במחלוקת
רש"י ורמב"ם א'מח
סקכ"ז בדברי רבינו, בפירוש שיטת הרא"ש שמתאימה עם שיטת הרמב"ם א'מט

סימן כח

ביסוד החיוב להראות לחכם לשיטת הרמב"ם א'נ
קונטרס אחרון ט' א'נ
ידון בטעם שכתבו שני חששות בבדיקת שוחט בעלמא א'נג
החידוש שיש במומר - לדעת הרמב"ם א'נה

חילוק בין דברי הרמ"א בד"מ ודברי הב"י כפי שהביאם רבינו בקו"א ב' בסי' א . . . א'נו

סימן כט

בירור המשך דברי רבינו בשיטת הרמב"ם א'נז

שהחויב להראות לחכם הוא גם משום כבוד החכם א'נז

בגדר החיוב להראות לחכם העיר א'ס

בירור דעת רבינו שיש ב' טעמים לנידוי, והוכחה לכך מדברי הרמב"ם א'סא

ביאור הפלתי בשיטת הרמב"ם א'סב

סימן ל

יישוב הסתירה מדברי הרא"ש א'סד

לשיטת רבינו בגדר החיוב להראות הסכין א'סד

שוחט לעצמו לא הצריכו להראות סכיני לחכם א'סה

סימן לא

שחט ולא הראה סכיני לחכם ונמצאת סכיני פגומה א'עב

סקכ"ה בדברי רבינו א'עב

סימן לב

בחילוק אם הפשיעה הייתה בדרך קלות או בדרך מכשול א'פב

המשך ביאור דברי רבינו בס"ק כ"ה א'פב

נקודת דברי רבינו בס"ק זה א'פו

סימן לג

ביאור ההלכה שהשוחט נוטל שכרו גם על שחיטת הטרפות א'פז

סעיף יח א'פז

כמה דרגות בעניין החשד א'צא

סימן לד

בירור מחלוקת הפוסקים בנטילת הנאה מועטת א'צב

סימן לה

והייתם נקיים מה' ומישראל א'ק

סקכ"ט בדברי רבינו א'ק

סימן לו

טעם החילוק בין שוחט לעצמו לרואה בכורות לעצמו. א'קא
קו"א י' א'קא
דברי רבינו בקו"א י' א'קו
הוכחה מהסוגיא בסנהדרין ה ע"ב שחלוק קדשים משאר איסורים א'קט
הערות בטעם שכתב רבינו שמעלה עשו בקדשים א'קיא

סימן לז

ביאור דברי רבינו בהיתר להורות בשלו והמסתעף. א'קיב
המשך קו"א י' א'קיב
חילוק בין מורה בשלו לנוטל שכר מהכשרות א'קטז
החילוק בין ראיית בכורות לשאר איסורים א'קכ

סימן לח

הוראה בשאר איסורים ובראיית בכורות בינו לבין עצמו. א'קכא
דברי רבינו תלויים לכאורה במחלוקת רמב"ם וראב"ד א'קכו
בבכור, אינו רואה בכור עצמו ואפי' לעצמו א'קכט
חילוק רבינו בדעת הט"ז, שאין לאסור הוראה בשלו לעצמו א'קלא

סימן לט

הנהגת אדם המורה בשלו וחיוב המחאה בו. א'קלג
חיוב המחאה מדין לאפרושי מאיסורא א'קלו

סימן מ

הערה בדברי רבינו. א'קמ
כאשר השוחט והבעלים מכחישים זא"ז א'קמז

סימן מא

היוצא מדברי רבינו בהוראה בשלו. א'קמב

סימן מב

מדברי הראשונים והאחרונים בהוראת חכם בשלו. א'קמג
דברי מהר"ח האו"ז ודברי המהר"ם מרוטנברג א'קמג
דעת רבינו א'קמו
דעת יהודה יעלה א'קמו
מדברי המהר"ם שיי"ק להתיר להורות בשלו א'קמז

אם מותר ליטול עליהם שכר. אולם המצוות שמביא רבינו כדוגמא, הם מצוות שמהותם להביא לידי תוצאה, כמו במצות דין, השבת אבדה והוראת טריפות וכיוצ"ב, וחיוב זה מחייבו לעשות "כל טעדיק" המביא לתכלית המבוקש, ולכן בודאי אסור ליטול ממון על הטירחא. **ובעצם** דברי רש"י וההבנה לחלק בין מילוי והבאה ובין הזאה וקידוש נראה להלן עוד בדברי רבינו.

ולכן דעת רבינו ש"בדיקת השוחט" אם הוא ראוי לשחוט, כיוון שעצם הבדיקה יש בה טורח, אין להתיר נטילת שכר אפי' על הטרחה שבזה!⁶ **ועוד** יש לומר בשיטת רבינו. שאף שרבינו לא נכנס לדון בשיטת רש"י, חילק עכ"פ בדרך אחרת. והיא: כל דברי רש"י הם במצוות שמהות המצווה היא בפעולות מסוימות, ויתכן לומר שהתורה לא חייבה אם זה בטורח רב, ולכן יש לדון

סימן כט

שיטת רש"י והרמב"ם בטעם איסור נטילת שכר בראיית בכורות

ה"קבלה", כי אף שאין בבדיקה זו "לימוד תורה", הרי זה בכלל האיסור, כיוון שעל ידי בדיקה זו מתאפשר לישראל אכילת בשר כשר על פי חוקי התורה.

והנה רבינו ממשיך לברר הלכה זו: **"ולא** אמרינן לא לשחוט ולא ליכול, כמו ראיית טריפות דלא אמרינן דלא ליכול. ואפילו נתינת הקבלה שאינו אלא תקנה או מנהג בעלמא, מכל מקום כיון שאין מניחים לשום שוחט לשחוט בלעדה

בסימן הקודם עסקנו ביסוד שמחדש רבינו באיסור נטילת שכר עבור מצוות. ועיקר החידוש הוא, שאיסור נטילת שכר אינו רק עבור לימוד תורה, אלא כל פעולה המאפשרת לאחד מישראל לקיים את התורה ומצוות, היא בכלל האיסור "מה אני בחינם".

ומבזה יסוד זה מחדש רבינו, שאסור לרב לקבל שכר עבור בדיקת השוחט אם הוא ראוי לשחוט ועבור נתינת

נוטל שכר על עצם ראייתו, יש היתר על ליטול לפי טרחתו, אבל באדם דעלמא שאסור ליטול שכר על ראייתו, אפשר שגם הוא סובר שאסור ליטול גם על טרחתו.

6. אולם לכאורה דברינו בשיטת רבינו אין מתאימים לשיטת הרמב"ן שכתב בהל' בכורות, להתיר שכר טירחא של ראיית הבכורות, ולא נראה שחילק בין סוגי הטרחות בראיית הבכור.

במשנה בבכורות: "אין שוחטין - דלמא משום אגרא קשרי ליה", והיינו שהאיסור ליטול שכר הוא משום חשד שיתיר דבר איסור.

ונראה שרש"י למד שאין האיסור "מה אני בחינם" אלא בלימוד תורה ומצוות, או עבור מעשה מצווה ממש, אבל ראיית בכורות שאינה אלא מאפשרת קיום המצוות, אינה בכלל איסור "בחינם".

ונראה ששיטת הרמב"ם כרש"י, שכן כתב במשנה בבכורות פ"ד משנה ה: "תקנו לו שיקבל שכר בתמים ובעל מום כדי שלא יחשדוהו ויאמרו בכור זה תמים הוא ולא אמר שזה מום אלא בכלל השכר שיקבל. וכן גם הרשו לו לקבל שכר אלא פעם אחת על אותו בכור, כדי שלא יאמרו שזה מום ואמר בו שהוא תמים כדי שישאר אצלו עד שיפול בו מום אחר וישלם לו עליו שכר שנית, ולפיכך לא יטול עליו שכר שנית כלל. ומן ההלכה הזו יתבאר לך שזה שהשוחטים שוחטים בשכר ידוע אם היה הנשחט טהור, ואם היה טרפה אין מקבלין שכר, אינו נכון, ולא יניח דבר זה להיעשות ברשותו אלא מי שאין לו ידיעה, אבל לפי הדין שישחט בלי שכר, או שיקבל שכר על כל מה שישחט בין שהיה נבלה או טרפה או כשר כדי שלא יבוא לידי חשד כמו שתקנו חכמים בבכור". ומבואר, שמפרש האיסור לקבל שכר, משום חשש חשד שיאמרו שאמר שהבכור בעל מום כדי שיקבל השכר.

אנו חייבים ליתנה בחנם לראויים לה שיוכלו לקיים מצות התורה".

רבינו מבהיר: לכאורה היה מקום לומר שאין בדיקת השוחט בכלל האיסור "מה אני בחינם", כיוון שהרי אין חיוב לאכול בשר, וממילא גם אם לא ייבדק השוחט לא יעברו על חוקי התורה. אך רבינו מבהיר שאין לומר כן, כי הרי ב"ראיית טריפות" ראינו שיש איסור ליטול שכר אף שאין הכרח לאכול בשר, ומוכח, שאף על נתינת אפשרות לקיים חוקי ומצוות התורה, כלומר, שאם רוצה לאכול מחויב לאכול כהלכות התורה, נאמרה ההלכה "מה אני בחינם".

ומוסף רבינו: שאע"פ שכאן מדובר על נתינת הקבלה, והרי אין איסור אפי' מדרבנן שלא לשחוט בלי קבלה, אלא הוא לכל היותר מנהג או תקנה בעלמא, מ"מ, כיון דסו"ס "אין מניחים לשחוט" בלעדי הקבלה, נמצא שאינו יכול לאכול כדין תורה אלא אם ניתן הקבלה, וממילא מחויבים לתתה בחינם "שיוכלו לקיים מצות התורה".

שיטת רש"י והרמב"ם בטעם איסור נטילת שכר בראיית בכורות ונידון לטעמם בשכר עבור נתינת קבלה

והנה דברי רבינו שאיסור נטילת שכר עבור ראיית בכורות וטריפות הוא מכלל ההלכה "מה אני בחינם", הוא כמבואר ברמב"ן, אמנם רש"י פירש

התב"ש, שמשום שר מועט הנהוג לקבל אין לחשדו שיתיר. ובהמשך נביא דברי רבינו שכתב לשלול סברתו, ויש לחשוש שיחשדו בנתינת קבלה.

חילוק בין נתינת קבלה שאסור ליטול עליה שר לבין פידור הגט שמותר ליטול עליו שר

וממשיך רבינו: "ולא דמי לעידי הגט שמותרים לטול שר הליכה לראות אף שאי אפשר לו לגרש בלעה, לפי שגם בגט חכם המסדר חייב הוא לסדר, שהסדר הוא למוד הוראה איך לגרש, והוא בכלל למדתי אתכם כו' כאשר צוני כו', אבל העדים אינם מלמדים ומורים כלום. אבל בנתינת קבלה אין צריך לומר שאסור לטול שר בעד טורח הבדיקה אם הוא מומחה וראוי לשחוט שזהו בכלל למדתי אתכם כראיית בכור וכיוצא בהן, אלא אפילו העדות שמעיד עליו אינו דומה לעדות הגט אלא הוראה הוא שמורה לעם שמותר לאכול משחיטתו לפי שבדקו ומצאו מומחה, והרי זה כהתרת בכורות ממש וכשאר הוראה

וכן נראה שמתבאר שיטתו בספר היד בהלכות בכורות פרק ג הלכה ז וז"ל: "הנוטל שכו להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה מומחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו ופסקו לו שר על הראייה והבקר בין שנמצא בו מום בין שנמצא תמים, ולא יטול שר על בהמה זו חוץ מפעם אחת ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה כדי שלא יבוא לידי חשד". ומבואר בדבריו שההיתר ליטול שר מותנה בג' תנאים: (א) על פי מומחה גדול. (ב) שמקבל שר הן אם אומר "בעל מום" והן אם אומר "תמים". (ג) רואה אותה לעולם ומקבל שר רק פעם אחת.

ומתבאר שכשלא יבואו לחשוד בו, אין איסור משום "מה אני בחינם"¹.

ומתבאר לכאורה שלשיטת רש"י והרמב"ם אין איסור לנותן הקבלה לשוחט לקבל שר משום "מה אני בחינם", אמנם לכאורה עדיין יש לאסור משום "חשדא". אלא שעל טעם זה כתב

1. וכן נראה שפירש הדין שאין מקבלים שר על קידוש והזאה, הוא משום פסול במי נידה דפרה אדומה, כשם שהמלאכה פוסלת, וכמבואר ברמב"ם הלכות פרה אדומה פרק ז הלכה ב: "השכר פסול בקידוש ובהזיה ואינו פוסל במילוי". ואפי' בלימוד התורה כתב הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה פרק א הלכה ז: "היה מנהג המדינה ליקח מלמד התינוקות שר נותן לו שכרו, וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה, מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר מותר ללמד בשכר, אבל תורה שבעל פה אסור ללמוד בשכר שנאמר ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' וגו' מה אני בחנם למדתי אף אתם למדתם בחנם ממני וכן כשתלמדו לדורות למדו בחנם כמו שלמדתם ממני", ומשמע מדבריו ש"מה אני בחינם" לא נאמר אלא על תורה שבע"פ.

שמורה לעם האסור והמותר לעשות ולאכול".

הרקע להבנת הדברים הוא: הרע"ב במשנה בכורות פ"ד משנה ו כתב: "הנוטל שכר לדון דיניו בטלים - דכתיב (דברים ד) ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה', מה אני בחנם אף אתם בחנם. וברבני אשכנז ראיתי שערוריה בדבר זה, שלא יבוש הרב הנסמך ראש ישיבה ליטול עשרה זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבת ונתינת גט אחד, והעדים החותמים על הגט שני זהובים או זהוב לכל הפחות לכל אחד, ואין זה הרב בעיני אלא גולן ואנס, לפי שהוא יודע שאין נותנים בעירו גט שלא ברשותו, ונותן הגט בעל כרחו צריך שיתן לו כל חפצו. וחושש אני לגט זה שהוא פסול, דהא תנן במתניתין הנוטל שכר לדון, דיניו בטלים. להעיד, עדותו בטלה".

והיינו: שמדמה סידור הגט לעשיית דין, וחתימת העדים בגט כהגדת עדות, שאסור ליטול עליהם שכר מדין "מה אני בחינם", ומוסיף ש"חושש" שגט זה "פסול"².

והנה בשו"ע אה"ע סדר הגט ס"ד כותב: "אם הסופר או החכם המסדר הגט נוטלים שכר הרבה יותר מכדי בטלה, י"א

שצריך שלא יהיו העדים קרובים להם. והר"ר עובדיה בפירוש המשנה בפרק ד' דבכורות קרא תגר על הרבנים מסדרי הגט הנוטלים יותר מכדי שכר בטלה. הגה: ולא נהגו כמותו. גם טעמו אינו כלום, כי הוא מדמה דבר זה למה שאמרו הנוטל שכר לדון דיניו בטלים; ואינו ראייה, כי סדור הגט אינו דין, אלא למוד בעלמא. ועיין לעיל סימן ק"ל הטעם שהעדים לוקחים שכר. ויש לבעל להשוות עצמו עם הסופר והרב והעדים קודם שמתחילין לכתוב (מ"כ בשם מהר"ן ז"ל)".

ותו"ד: (א) המחבר מביא י"א שאין איסור בעצם במה שמסדר הגט נוטל שכר רב, אלא שבאופן זה אסור שהעדים יהיו קרובים למסדר (מחמת שיש לו נגיעה). (ב) מביא דעת הרע"ב לאסור נטילת שכר רב בכל ענין. (ג) הרמ"א חולק על הרע"ב וסובר שאין שום איסור בנטילת שכר למסדר הגט, כיון ש"סידור הגט אינו דין, אלא לימוד בעלמא"³. (ד) מציין למ"ש בסי' ק"ל מדוע עדים יכולים לקבל שכר על חתימתם ועדותם. ושם איתא בסעיף כא: "לא יטלו עדי הגט שכר יותר מכדי שכר בטלה דמוכחת. הגה: וי"א דמתנין עם העדים שאם יקלקלו הגט שישלמו אותו, ומכח זה מותר להם לקבל שכר הרבה, או מטעם דהעדים אסורים

2. בפשטות זה מדרבנן. ונראה להלן בדברי רבינו בענין זה.

3. ולכאורה צ"ב, הרי יש איסור נטילת שכר עבור תלמוד תורה. ואולי "לימוד בעלמא" דהיינו איך לסדר ומה לעשות, אינו נחשב כלימוד התורה לענין נטילת שכר.

השגת הט"ז על הרמ"א

ועל דברי הרמ"א שהתיר למסדר הגט ליטול שכר, השיג הט"ז בסק"ב: "גם טעמו אינו כלום כי הוא מדמה דבר זה וכו' אלא לימוד בעלמא וכו'. ולא הבנתי זה דמאי שנא מחליצה דכתב בסי' קס"ט דיש פסול באם נוטל הרב שכר וכתב שם דטעמים דכאן לא שייכים בחליצה ואיני יודע חילוק ביניהם דמה לי שלומד הרב האיך יסדרו הגט ומה (לי) שלומד האיך יסדר החליצה דהא גם לימוד אסור בשכר דהכי איתא בפ' עד כמה דף כ"ט מנא הני מילי פירש"י דאין נוטלין שכר על הוראה ות"ת שילמוד אמר ר' יהודה אמר רב דא"ק ראה למדתי אתכם מה אני בחנם אף אתם בחנם ומה שמצא היתר במלמד בשכר ביו"ד סי' רמ"ה לא שייך הכא בגט ובחליצה".

ותו"ד: הט"ז מביא מש"כ הרמ"א בסי' קס"ט: "וראיתי ושמעתי שהרב נוטל שכר הרבה מן החליצה, וסומך עצמו במה שמוכר לו סנדל של חליצה; וקולא גדולה היא בעיני, ושומר נפשו ירחק מזה. ולא דמי למה שעדי הגט נוטלין שכר מטעם שכתבתי לעיל סימן ק"ל, גם הרב המסדר הגט כמו שכתבתי לעיל בסדר הגט סעיף ד', כי אותן הטעמים אינם שייכים בחליצה (הכל דעת עצמו)".

הרמ"א מחלק בין חליצה לגט, שמסדר הגט אינו עושה "דין" אלא "לימוד בעלמא", משא"כ מסדר החליצה

לישא הגרושה (בסדר גיטין בשם מהרי"ק), כמו שנתבאר לעיל סימן י"ב, וכן נוהגין".

והנה על דברי הרע"ב במשנה בכורות שם כתב התי"ט: "ואני אומר עוד דעל העדים מעיקרא לאו קושיא. כי הא דכתב ב"י ח"מ ס"ס כ"ח בשם תשובה להרשב"א שלא אמרו הנוטל שכר להעיד עדותו בטלה אלא בעדים שנעשו עדים כבר שהם מצווים להעיד. ולא רצו להעיד עד שנטלו שכר. ודומיא דנוטל שכר לדון שמצוה על ב"ד לדון בין איש לרעהו. אבל מי שאינו מחויב להעיד ונוטל שכר לילך ולהיות עד אינו בדין זה לפי דעתו. ע"כ. והשתא דאיתת להכי אף בדין יש לומר כן שלא אמרו אלא בבאו לפניו לדין. אבל כשקובעין אותו להיות קבוע לדון. זה אינו בכלל המצוה. שכשאינו קבוע. היום יבואו לפניו ולמחר לפני אחר. ולפיכך כשנקבע רשאי להתנות בתחלת קביעתו ליטול שכר על כך ועל כך".

וביאור דבריו, שכל האיסור ליטול שכר הוא לאחר שהעדים מצווים להעיד, אבל ליטול שכר ללכת לראות עדות, כיוון שעדיין לא מצווים על העדות - מותר. וחילוק זה כתב הב"י בשם הרשב"א, והביא דבריו הרמ"א. ומדמה התו"ט סברא זו גם לגבי דיינים, שכל זמן שלא באו לפניו לדון, ורק סיכמו אתו להיות דין קבוע שיוכלו לדון בפניו - מותר לו ליטול שכר על הסכמתו לכך.

הכרחי בעצם תהליך הגט, מ"מ, כיון שהוא "מורה" ומלמד היאך יסדרו הגט, הרי הוא נכלל באיסור נטילת שכר עבור לימודו.

ועתה נחזור לדברי רבינו ונראה היאך פוסק בנידון זה.

(א) רבינו חידש כאמור שבכלל האיסור הנלמד מ"לימדתי חוקים ומשפטים", הוא כל דבר שפועלו הוא "כדי שיוכלו לקיים מצות התורה", ולכן אף הרב מחויב לתת ה"קבלה" לשוחט בחינם, כי בכך פועל שיוכלו "לקיים מצות התורה".

(ב) אמנם רבינו סובר שאיסור נטילת שכר הוא אף על מסדר הגט "לפי שגם בגט חכם המסדר חייב הוא לסדר, שהסדר הוא למוד הוראה איך לגרש, והוא בכלל למדתי אתכם כו' כאשר צוני כו'", כלומר, שבסידור הגט טעם האיסור אינו משום האפשרות לקיום מצוות התורה, וכחידוש רבינו, אלא משום שהסידור הוא "למוד הוראה איך לגרש", ונכלל באיסור "ללמד תורה" כפשוטו. וכפי שביארנו שיטת הט"ז שיש בסידור גט איסור משום תלמוד תורה, ולא כסברת הרמ"א.

ובפשטות נראה שלסברת הט"ז ורבינו לא יועיל סברת התי"ט שכתב

ע"פ דברי התשובות הרשב"א, שיש להתיר לדיין קבוע אם התנה מראש שלא ידון אא"כ בשכר, כיוון שכל זה הוא במצוות עדות ודינים שלא כל אחד מצווה בזה

שנחשב "דין". ולכאורה נראה שסברת הדבר, בגט מעיקר הדין א"צ "מסדר" הגט, וא"צ ב"ד, ולכן מותר ליטול שכר, משא"כ בחליצה כיוון שצריך ב"ד לסידור החליצה, חל על כך הדין "מה אני בחינם אף אתם בחינם".

ולפי"ז ביאור קושית הט"ז היא, שאע"פ שאין סדור הגט מוכרח ממש לעצם הגט כמו שהב"ד הם חלק בלתי נפרד מסדור החליצה, מ"מ כיון שהטעם שאסור לקבל שכר בחליצה הוא משום איסור "לימוד בשכר", והיינו שנחשב הב"ד כ"מלמדו" חליצה, כמו"כ בסדור הגט יש תורת "לימוד".

ביאור מחלוקת הרמ"א והט"ז

ונראה לומר, שהרמ"א והט"ז נחלקו בגדר ההלכה של איסור שכר עבור עשיית דין:

הרמ"א סובר, שהאיסור הוא משום עצם הישיבה בדין, כי הדיינים מצווים על עשיית דינים, ואסור להם ליטול שכר על מצוות. ולכן גם בחליצה שיש מצוה לדון דין חליצה, יש איסור נטילת שכר, אולם על כך שהם "מורים" ו"מלמדים" היאך לעשות אין איסור ליטול שכר כיוון שהיו "לימוד בעלמא".

אולם הט"ז סובר, שהאיסור הוא משום לימוד תורה, שהדיינים בישיבתם בדין "מורים" את ההלכה והמשפט. ולכן גם רב המסדר הגט, אע"פ שאין הוא

מראש שלא ילך אא"כ יתנו לו שכר על כך.

ויש לציין שבתוך דברי רבינו - בהיתר נטילת שכר על עדוי הגט - מודגשים שני דברים: א - השכר שהם מקבלים הוא "שכר הליכה", וביאור הדבר, שאף שאינם מחויבים ללכת, אין הם יכולים ליטול שכר על עצם העדות, כיון שאע"פ שקודם הליכתם עדיין לא היו מחויבים בעדות, מ"מ לאחר הליכתם נתחייבו, ושוב אין להם היתר לקבל שכר. ולכן מדגיש רבינו, שההיתר הוא לקבל שכר על "ההליכה".

ועד"ז מבואר בהל' עדות ס"ח: "אסור ליטול שכר לילך להעיד בבית דין (שבעירו) מה שראה כבר שהרי הוא מחויב בזה מן התורה ואסור ליטול שכר על קיום המצות. אבל מותר ליטול שכר לילך לראות הענין כדי שיהיה עד בדבר אחר כך שהרי זה אינו מחויב כלל לראות הענין". ונראה ברור מלשון השו"ע שכל ההיתר לקבל שכר הוא רק על עצם ההליכה כדי להיות עד בדבר ולא על העדות.

ב - רבינו מתיר לעדים ליטול שכר על הליכתם "אף שאי אפשר לו לגרש בלעדה", כלומר, רבינו מעורר שאלה על ההיתר, הרי אין קיום הגט אלא על ידי העדים⁴, ואם כן לא מתאפשר קיום מצוות

אלא אם באו לפניו, אבל בתלמוד תורה, כל אדם מחויב ללכת ללמד תורה אף אם לא ביקשוהו.

ויש להוסיף, שהנה הערוך השולחן כתב בסדר הגט סי' קנ"ד: "לדעה שצריך ב"ד זהו בשעת הנתינה ודרישת וחקירת העדים והסופר אבל כל טורח מהסידור ושאלות של הבעל אם נותן ברצון ואם לא מסר מודעא זהו בוודאי א"צ ב"ד ואין זה אלא כלימוד בעלמא...".

ונראה, שלפי מה שהתבאר בשיטת רבינו שסובר כט"ז, שהאיסור הוא משום שמורה ומלמד היאך יסדרו הגט, אם כן גם שאלות אלו הן בכלל לימוד חוקים ומשפטים.

ועוד, שאף אם אין הם בכלל לימוד תורה ממש, הרי שאלות אלו לא גרע מראיית בכורות וטריפות ובדיקת שוחט לקבלה, שלדעת רבינו אסור ליטול עליהם שכר. והיינו, שכל דבר המאפשר קיום מצות התורה הרי הוא בכלל הדין "לימדתי אתכם חוקים ומשפטים".

ג אולם לגבי עדי הגט, רבינו מקבל את היתר התי"ט, מכיון שאין העד "מורה הוראה היאך לגרש" אלא תפקידו הוא רק הגדת עדות, ולכן מתאימים על העדות דברי התשובות הרשב"א, שכיון שאינו מחויב ללכת לראות עדות, יכול לקבוע

4. עד שהם "כרתי" עושים הגט.

כמובא לעיל, התבואות שור כתב להחזיר ליטול שכר על נתינת קבלה, משום שכל סיבת האיסור הוא כי נתינת הקבלה יש לה תורת "עדות" ואין לעד ליטול שכר, וע"ז טוען התב"ש כסברת התויו"ט, שאין איסור אלא כשכבר ראה והתחייב להעיד, אבל קודם שראה מותר לו ליטול שכר על הליכתו.

אמנם רבינו חולק וסובר שיש איסור לבדוק השוחט בשכר, משום שזה דומה לדין "ראית טריפות ובכורות" שברור במשנה שאסור לקבל שכר ע"ז כי הרי תכלית ותפקיד של נותן הקבלה הוא לבדוק השוחט אם הוא "מומחה" ו"ראוי" לשחוט, ואין שונה "ראיית" השוחט מ"ראיית הבכור" אם הוא בכור או לא.

ומלשון רבינו שכתב - "אין צריך לומר שאסור לטול שכר בעד טורח הבדיקה אם הוא מומחה וראוי לשחוט שזהו בכלל למדתי אתכם כראיית בכור וכיוצא בהן", משמע שהאיסור ליטול שכר עבור נתינת הקבלה יותר פשוט מאשר על ראיית הבכורות. והדברים צריכים ביאור.

ונראה בכוונת רבינו, שכיון שאסור השחיטה באופן מוחלט עד שיבדקוהו, אע"פ שזה מנהג או תקנה בעלמא, ואין זה רק בירור על ספק טריפה או בכור, לכן פשוט יותר שבדיקה זו המאפשרת קיום המצוות, היא חלק מ"למדתי אתכם".

הגט אלא על ידם, ומדוע מותר להם ליטול שכר.

ומבאר רבינו: "לפי שגם בגט חכם המסדר חייב הוא לסדר, שהסדור הוא למוד הוראה איך לגרש, והוא בכלל למדתי אתכם כו' כאשר צוני כו', אבל העדים אינם מלמדים ומורים כלום".

ובביאור דבריו נראה, שאע"פ שהתבאר לעיל חידוש רבינו שדין "מה אני בחינם" הוא לא רק על עצם הלימוד, אלא בכלל האיסור הוא כל דבר המאפשר "קיום מצות התורה", מ"מ אין איסור זה אלא לחכם שתפקידו לפעול שיוכלו לקיים מצות התורה, וממילא איסור נטילת השכר הוא הן על עצם לימוד החוקים ומשפטים והן על מתן האפשרות לקיומן.

אבל עדים שאין להם תפקיד של "מורה", ותפקיד זה הוא של החכם המסדר, אע"פ שעל ידי העדים מתקיים מצות התורה, אין הם בכלל "לימדתי". חוקים ומשפטים.

אלא שאע"פ שאינם בכלל "לימדתי", מ"מ על עצם העדות אין להם היתר ליטול שכר, כיוון שהרי הם מצווים להעיד עדות, אך על כך יש את ההיתר המבואר בתשו' הרשב"א, שאין חיובם אלא כשכבר ראו, וכל שלא ראו אינם מחויבים ללכת, ולכן מותרים ליטול שכר על הליכתם, וכמבואר.

(ד) ועתה נחזור לנידון דידן בנטילת שכר עבור נתינת ה"קבלה" בשחיטה.

נוטל לראיה לפני המנהיגים שיכופו לקיים הפסק חייבים הדיינים לחתום בחנם אם אינו שכר בטלה דמוכה כדלקמן, כמו שהייבים לטרוח ולכוף בעצמם לקיים הפסק אם יש לאל ידם בחרמות ונדוים ולצוות לשוטרים, שזהו עיקר מצות הדיינים כמו שכתוב שופטים ושוטרים כו".

ויש להבין כוונת רבינו במ"ש ש"אמרו רז"ל שהדיין יכול לטול שכר בעד החתימה" ⁶

ולכאורה היה נראה שכוונתו ע"ד דברי הרמב"ן בכורות פרק ד [המתחיל בדף יט עמוד ב]: "אבל שכר הבאה ומילוי שרי למשקל דאגר טירחא הוא ולא שכר מצוה, וכן לענין עדות ודין כה"ג שרי", דהיינו, שכר טרחת החתימה. אבל לכאורה יותר נראה שכוונת רבינו להתיר מסוים שהתירו רז"ל להתיר החתימה עצמה.

ואם כנים דברינו נמצא שכוונת רבינו לומר: יש שני מיני חתימה על הפסק, אחד שמטרתו היא כדי שיוכלו השוטרים לכוף את פסק הדין, והשני, כאשר אין משתמשים כעת לכוף הדין, אלא מניחים הפסק "למשמרת".

אמנם לכאורה כל זה הוא על עצם הבדיקה אם השוחט ראוי או לא, אולם על חתימתו על המסמך ששוחט זה ראוי לכאורה הרי זה כעדות, ומדוע לא יוכל החכם לקבל שכר על הטרחה שבדבר?

וע"כ מוסיף רבינו: "אלא אפילו העדות שמעיד עליו אינו דומה לעדות הגט אלא הוראה הוא שמורה לעם שמותר לאכול משחיטתו לפי שבדקו ומצאו מומחה, והרי זה כהתרת בכורות ממש וכשאר הוראה שמורה לעם האסור והמותר לעשות ולאכול", והיינו שגם העדות שמעיד על השוחט, אינה כעדות בעלמא ⁵, "אלא הוראה הוא", וכשם שאסור ליטול שכר על הוראת איסור והיתר בבכורות כך אסור ליטול שכר על הוראת היתר באכילת הבשר.

אופן החיתר ליטול שכר על החתימה

חמשך דברי רבינו: "וגם שכר החתימה אינו היתר כלל, שאף שאמרו רז"ל שהדיין יכול ליטול שכר בעד חתימה על הפסק, היינו אם נוטל הפסק להיות בידו למשמרת לפי שאינו רוצה לכופו עכשיו לקיים הפסק שכך יפה לו, אבל אם

5. דנראה שאם היה עדות בעלמא בענין איסורים אין בזה חיוב להעיד במה שראה, כמו שישנו מצוה להעיד לאחר בדיני ממונות ולכן היה מקום לומר שיכול לקבל שכר, וע"ז מבאר רבינו: שעדותו בתורת "מורה" הוראה שלכן נכלל ב"לימדתי אתכם".

6. ואין להביא ראיה מפ"י דבב"ב מ"ד, כיון שלא כתוב שם שבמעשה ב"ד נוטלים שכר אחתימה.

יהיו מצות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש ואיש".

ובן ראה לשונו בספר היד בהלכות סנהדרין פרק א ה"א: "מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים. שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, שופטים אלו הדיינים הקבועין בבית דין ובעלי דינין באים לפניהם, שוטרים אלו בעלי מקל ורצועה והם עומדים לפני הדיינים המסבין בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים והמדות ולהכות כל מעוות וכל מעשיהם ע"פ הדיינים וכל שיראו בו עוות דבר מביאין אותו לבית דין ודנין אותו כפי רשעו".

ומבואר בדברי הרמב"ם שכלל פרטי המצוה של השוטרים במצות מינוי שופטים, כדברי רבינו, שהיא "עיקר" מצות הדיינים ש"יכריחו לעשות מצות התורה", והוא על ידי השוטרים.

ומה שהזכיר רבינו בדבריו שיש לבית דין חיוב לנדות ולהחרים לאכוף החוק, יש לציין לדברי הגמ' סנהדרין ז: המובא בטור בחו"מ סי' א' (שמזכיר רבינו מיד אח"כ): "אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא בר אבא אלו כלי הדיינים, רב הונא כי הוה נפק לדינא אמר הכי אפיקו לי מאני חנותאי מקל ורצועה, ושופרא...". וברש"י

והנה כאשר מטרת החתימה היא לשם אכיפת הפסק אין היתר אלא אם הוא "שכר בטלה דמוכח", כיון שעיקר חובת הדיינים היא לא רק לדון ולפסוק הדין, אלא לעשות כל התלוי בידם לכוף הבעל דין לקיים הפסק, וכמו שמתבטא רבינו: שזה "עיקר מצות הדיינים", כמו שכתוב שופטים ושוטרים", והיינו שעיקר המצוה היא ש"השוטרים" מבצעים בפועל קיום פסק "השופטים"! וכמבואר לעיל אין היתר ליטול שכר כאשר הטרחה היא חלק מעצם המצוה⁷.

אך כאשר מטרת החתימה היא שיהיה "לשמרת" בידו כדי לאכוף הפסק לאחר זמן, כיוון דאין החתימה לצורך זה מעצם קיום המצוה, לכן מותר ליטול שכר על זה.

דברי רבינו שעיקר מצות השופט הוא לראות שיקויים הפסק:

ומה שכתב רבינו שאכיפת הדין היא "עיקר מצות הדיינים", ראה בדברי הרמב"ם בספר המצות מצות עשה קעו שכתב: "והמצוה הקע"ו היא שצונו למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצוות התורה ויחזירו הנוטים מדרך האמת אליה על כרחם ויצוו לעשות הטוב ויזהירו מן הרע ויעמידו הגדרים על העובר עד שלא

7. וראה לעיל שכתבנו שאפשר שגם רש"י עצמו יודה שאסור ליטול שכר על טרחא שהיא מעצם המצוה ממש.

המקור לחיוב הדיינים להציל עשוק מיד עושקו

הנה חלק זה דורש ביאור גדול מאוד, אבל קודם נתמקד בחלק הפשוט יותר, שעיקר מצות הדיינים היא "להציל עשוק מיד עושקו" ומציין לדברי הטור. ונבאר כוונת דברי רבינו:

בפי' א' כותב הטור: "וזהו כוונת רבותינו ז"ל באמרם כל הדין דין אמת לאמתו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית כי הקדוש ברוך הוא ברא העולם להיות קיים והרשעים שגוזלין וחומסין מחריבין אותו במעשיהם וכמו שמצינו בדור המבול. נמצא שהדיין המשבר זרועות רמות הרשעים ולוקח מידם טרף ומחזירו לבעלים מקיים העולם וגורם להשלים רצון הבורא יתברך שמו שבראו להיות קיים והרי כאילו נעשה שותף להקב"ה בבריאה ואברהם אבינו. הלך בדרך המשפט והדריך בו בניו. ומרע"ה רבן של כל הנביאים לקח עצת יתרו בענין המשפט להעמיד שופטים להזהיר את ישראל ולצוותם ע"ד המשפט וה' הסכים על ידו. וגם מלך המשיח שיגלה במהרה בימינו משבחו הפסוק בדבר משפט דכתיב [ישעיה יא] ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ וגו' וכפי גודל משכורתו כן עונש המבטלו והמעוותו כדתנן חרב בא לעולם על ענוי הדין ועל עוות הדין וכן אמר דוד [תהלים קיט] עשיתי משפט וצדק כל תניחני לעשקי מכלל שבמניעת המשפט יונח ביד

שם: "שופר - לשמתא ונידוי". ומבואר בדרשה זו שכל האכיפה הם "כלי הדיינים", כיוון שזה חלק מתפקידם (אע"פ שבפועל נעשה על ידי השוטרים).

ולמבואר שאכיפת הדין הוא חיוב המוטל על הדיינים, אסור להם ליטול שכר על זה, אף שתפקיד זה כרוך בטרחה, כיון שהטרחה היא עצם חיובם.

רבינו ממשיך: "וגם כל המצות חייב אדם לעשות בחנם כמו הזאה וקדוש בפרק ד' דבכורות והשבת אבידה ולהציל עשוק מיד עושקו אין לך מצוה רבה כזו שזהו עיקר מצות הדיין לכוף לקיימו כמ"ש בטור חו"מ סי' א', וכל טעדיק דמצי למיעבד מיחייבי בחנם. ולא דמי לשוטרים שלא צוהו הכתוב להיות שוטר אלא שוטרים תתן, אבל צוה להיות שופט שנאמר בצדק תשפוט, לכן צריך להיות בחנם, אם כן כל מה ששייך לשופט ולא לשוטר כגון לצוותם צריך להיות בחנם אפילו על ידי טורח".

רבינו מבאר שבאמת "כל המצות" חייב אדם לעשות בחינם, ומביא הוכחה מ"הזאה וקידוש" ו"השבת אבידה", וממילא במצוות הדיינים "להציל עשוק מיד עושקו" שאין לך מצוה גדולה יותר מזו, כיוון שעיקר מצות הדיין לכוף לקיימו, וכל "התחבולות" שעושים המביאות למטרה הזו נכללים במצוה, מחויב לעשותו בחינם.

נכסיה משום השבת אבידה. ולי נראה דלא צריכנא לתקנתא דרבנן אלא דין גמור הוא שחייב אדם להציל עשוק מיד עושקו בכל טצדקי דמצי למיעבד...".

והיינו, שמה שהדיין רשאי ויכול ולכן צריך לעקל ממון הנתבע לפי הענין והמצב, אין זה רק "תקנתא דרבנן", אלא הוא "דין גמור" שחייב הדיין לעשות כל התלוי בו וכל "טצדקי" ותחבולות להציל העשוק מיד עושקו, כי זה עיקר חובתו מן התורה!

נטילת שכר עבור מצוות

ועתה נעסוק במה שכתב רבינו כדבר פשוט שאסור ליטול שכר על "כל המצות", ומביא הוכחה מ"הזאה וקידוש" ומ"השבת אבידה". והנה הזאה וקידוש התפרש דינם במשנה בבכורות והובא לעיל בארוכה, אך יש לעיין מהו המקור למה שכתב רבינו "השבת אבידה".

ולאידך: קובע רבינו שאיסור זה חל רק על השופט ולא על השוטר, שעליו לא מצינו איסור ליטול שכר, ומבאר רבינו טעם החילוק בין השופט לשוטר, ומזה מוציא רבינו דינו של הנותן קבלה, שתפקידו מעין של השופט ומורה וחל עליו איסור ליטול שכר.

והנה יש לעיין בעצם דברי רבינו שאסור ליטול שכר על "כל מצות"⁸, היכן

העושים. ובכמה מקומות הזהיר עלינו ע"י משה רבינו עליו השלום [דברים א] לא תכירו פנים במשפט לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא ועוד הזהיר עלינו בעשה [ויקרא יט] בצדק תשפוט עמיתך [דברים א] ושפטתם צדק וצוה למנות שופטים בכל המקומות דכתיב [דברים טז] שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך שופטים הם הדיינים הקבועין לשפוט ושוטרים הן בעלי מקל ורצועה העומדין לפני הדיינים לרדות על פי הדיינים".

רבינו גם מעתיק לשון הרא"ש בהמשך, ונעתיק כל דברי הרא"ש במסכת בבא קמא פרק א סימן ה:

"וכן נמי מי שבא לפני ב"ד ואומר יש לי תביעה על פלוני ומצאתי לנכסיו במקום ידוע ואני ירא שאם יבואו לידו יבריהם ולא אמצא מקום לגבות ממנו חובי ומבקש שיעכבו ב"ד הנכסים עד שיחברר תביעתו וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע זמנו עדיין ובא בתוך הזמן וטען כזאת הכל לפי הענין ואם רואה הדיין אמתלא בדברי התובע או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כשיגיע הזמן מצווה הדיין לעכב ממון הנתבע עד שיברר התובע תביעתו או עד שיגיע זמן השטר וכן מצאתי בשם הגאון ז"ל כתוב דתקנתא דרבנן הוא באיניש דמפסיד

8. וראה גם לשון רבינו בה' עדות ה"ח "אסור ליטול שכר לילך להעיד בבית דין (שבעירו) מה שראה כבר שהרי הוא מחויב בזה מן התורה ואסור ליטול שכר על קיום המצות".

שיהא אסור משום שכר מצוה, מה שאין כן בדיניות דאפילו אי אינו מחוייב להיות הוא דיין מכל מקום אסור למישקל שכר על ההוראה משום דהוראה גופיה מצוה היא, ואף על גב דבעלמא כשעושה מצוה שאינו מחוייב בה מצי למישקל אגרא אף על המצוה כמ"ש הטור בח"מ סי' רס"ו[ו] (ז) שכר לימוד והוראה שאני משום דכתיב ראה למדתי אתכם מה אני בחנם אף אתם בחנם. ונראה שלזה כיון רש"י במס' בכורות אמתני' דהנוטל שכר לדון ולהעיד בעי תלמודא מנ"ל דאסור ופירש רש"י ז"ל מנ"ל דאסור ליטול שכר הוראה ולימוד ע"כ. ולכאורה איכ' למידק דמהאי קרא ליכא למילף אלא שכר הוראה ולימוד אבל שכר שאר מצות מנ"ל דאסור. אלא נראה דהא ודאי פשיטא ליה דשכר מצות אסור היכ' דמחוייב בהם אבל שכר הוראה ולימוד שאינו מחוייב בהם היכא שהוא רוצה ללמוד לעצמו מנ"ל דאסור ליטול שכר."

ותוכן (דבריו: א) מביא שהרשב"א מתיר ליטול שכר על עדות. (ב) והר"ר שמחה הכהן מבאר שההיתר של הרשב"א הוא רק ליטול שכר הליכה, אבל על עצם העדות אסור ליטול שכר. וכשם שאסור ליטול שכר על דיניות, אע"פ שהם לא היו "מחוייבים להיות דינים קבועים", כמו"כ בעדים. ובהכרח שמה שכתב הרשב"א להתיר ליטול שכר הוא על "שכר הליכה". (ג) המחנ"א חולק ומחלק בין עדות לדיניות. בעדות: א - בשעה "שנעשה עד"

מצינו בחז"ל שיש איסור ליטול שכר על תקיעת שופר משום "קיום מצוה" וכן על עצם השחיטה.

ויתירה מזו, הובא לעיל קושיית הבית מאיר, שנראה ממה שנפסק שהנוטל שכר על תקיעת שופר "אינו רואה סימן ברכה לעולם" שאין בזה איסור מעיקרא דדינא, ולכאור' כיוון שזה "מצוה" מדוע שלא יהיה בכלל האיסור ליטול שכר על כל מצוות?

בדברי המחנה אפרים והאם שכר טירחא או שכר הליכה מותר

ונביא דברי המחנה אפרים שכירות פועלים ס"ח: "שלוך שכר כדי להיות עד אי שרי. כך נראה מדברי הרשב"א בתשו' אבל ראיתי למהר"ר שמחה הכהן ז"ל שכתב דמה שהתיר הרשב"א אינו אלא שכר הליכה שהולך להיות עד ושכר טורחו קא שקיל, אבל שכר עדות עצמו אסור. והביא ראיה מההיא דפרק שני דייני גזירות דקאמר שם לא רצו מוסיפין להם שכר אטו ברשיעי עסקינן, ופירש"י ברשיעי שנוטלין שכר כדי להיות דיין והוא הדין נמי אם נוטל שכר כדי להיות עד, ואף על פי שאינו מחוייב להיות עד דאותרם החכמים גם כן לא היו מחוייבים להיות דינים קבועים ואפילו הכי אסור להם ליטול שכר יותר מכדי חייהן עכ"ל. ולע"ד אין דבריו נראין אצלי ול"ד עדות לדיניות דגבי עד' בשעה שנעשה עד לא קא עביד שום מצוה כדי

אתכם... - "מה אני בחינם אף אתם בחינם", אין ללמוד אלא על "לימוד והוראה" ולא על שאר מצות כשאינו מחויב לעשות המצוה. אמנם צ"ע, א"כ מנ"ל ללמוד מפסוק זה איסור שכר על מצות כאשר הוא כן מחויב בהם?

ב - עוד יש לציין שכותב בתו"ד שהוראה שיכול ליטול שכר אמצוה נלמד מדברי הטור בסי' רס"ו, [ולכאורה הכוונה יותר לסי' רס"ה⁹ שמבואר להדיא בענין זה], שכתב: "הרואה את האבידה חייב להשיבה בחנם בד"א שהוא בטל אבל אם הוא עוסק במלאכה יכול לקבל עליה שכר", ושכר בטלה יכול לקבל שכר גם על הוראה ולימוד, כמ"ש הטור בסי' רמ"ו: "אם אין לו במה להתפרנס שרי ואפי' יש לו אם

אינו עושה שום מצוה, והיינו, שאינו מחויב "להיעשות" עד. ב - אין בעדותו משום "הוראה" ולימוד. משא"כ בדיינות: אפי' נאמר שאין מצוה וחייב להיות דין, מ"מ אסור ליטול שכר משום שהוראת הדין זה גופא מצוה.

ומוסיף: שאע"פ ש"בעלמא" כשעושה מצוה שאינו מחויב יכול ליטול שכר אפי' על המצוה, שכר לימוד שאני שאפי' אם אינו מחויב בה, וכגון שרוצה ללמוד בעצמו, מ"מ אסור ליטול שכר על זה. אמנם תמה מה המקור לכך. את"ד.

ולכאורה יש לעיין בדבריו: א - בדבריו נראה שמהפסוק "ראה לימדתי

9. שבסי' רס"ו לא דובר בענין זה להדיא, אלא מובא שם הלכה אחרת שמזכיר ענין זה: "ה מי שמודר הנאה מחברו מחזיר לו אבידתו ל"ש אם נכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא שנא אם נכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר או אפילו אם נכסי שניהם אסורין זה על זה ובמקום שגומלין עליה שכר אם נכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר (או איפכא) יפול השכר להקדש", ואכן בזה נחלקו בפירוש בענין "במקום שנוטלים שכר", ונצטט דברי הת"ט שמביא מחלוקת הראשונים בענין זה: "מקום שנוטלים עליה שכר - פירש הר"ן דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דבכה"ג מחייב בעל אבידה ליתן לו שכר כדאיתא באלו מציאות...", ומביא שם פירוש אחר בדבר שכוונת המשנה שנוטלים שכר אהשבת אבידה משום מנהג ומקשה ש אפי' זה דכיון שמעיקר הדין אסור ליטול שכר זה דחוק להעמיד המשנה במנהג שלא כהלכה: "...אלא במנהגא וכן ל' הרמב"ם בפירושו ואם היה מנהג שהמחזיר אבידה מקבל שום דבר הרי זה לא יקבל ממנו לפי שבזה המנהג יצא מדין תורה וכאילו החזירה מצד מה שיקבל ממנו וכו' ע"כ. וכן כתב ג"כ בחיבורו רפ"ז מהלכות נדרים ובמקום שדרכן שנוטל כו' והשתא לא איירי כלל בדינא דהר"ן דבטל מן הסלע. ואפשר שישברו סברתו בזה דמותר למחזיר לקבל שכרו בכה"ג אפילו אם נכסי בעל אבידה אסורים עליו ומ"מ לבי מהסס בפירוש הרמב"ם דכיון שהחזרת אבידה מצוה היא אסור ליטול שכר שהרי חייב להחזיר והיינו בחנם וכדמוכח מדין פריקה במשנה י' פרק ב' דבבא מציעא וכן כתב בהדיא טוח"מ ר"ס רס"ה המוצא אבדה חייב להחזירה בחנם וכיון שכן דוחק להעמיד משנתנו במנהג שלא כהלכה דכל כי הא איכא למרמי אטו ברשיעי עסקינן וכן בכלי פירקין לא העמידו נטילת שכר כגון למוד או בקור חולה כשהמנהג כן אלא שאם הוא מותר ג"כ מצד דין תורה ועיין במשנה ד' בפירוש הר"ב ומה שכתבתי שם".

המחנ"א מעלה סברא: דאפשר שכשם שמותר לעד ההולך למקום רחוק לקבל שכר הליכה, דאין זה שכר מצוה, ה"ה ברופא ההולך למקום רחוק, שמותר לקבל שכר הליכה. ומדייק כן מהריטב"א בס"פ האיש מקדש, שההיתר לשכר מילוי והבאה הוא משום שזה שכר טירחא ולא שכר מצוה.

ומביא שמדברי הר"ר שמחה נראה שחולק, שהרי סובר שבכל עדות שיודע לחברו אסור ליקח אפי' שכר טירחא, ולומד מרש"י בקידושין שמפרש ההיתר במילוי והבאה משום שהתורה לא הטילה עליו חיוב, ומוכח שבמקום שמחויב אסור לו ליטול אפי' שכר טירחא.

ועיי"ש שמפלפל בשיטת רש"י, שאפשר ששכר הליכה יכול ליטול אפי' בדבר שמחויב בו, וכל שאינו עוסק בגוף המצוה יכול ליטול שכר, ומבאר דברי רש"י שכתב "שאינו מוטל עליו" בע"א.

ועיי"ש שרצה לחלק בין הצלה לאבדה, שבאבדה כיוון שלא חייבתו תורה לעסוק באבדה אם היה עסוק במלאכתו, לכן יכול ליטול שכר מלאכתו, משא"כ בהצלה שחייב בהצלת חברו אף אם עסוק במלאכתו, אפשר שאינו יכול ליטול שכר טרחה כלל.

סוף דבר, המחנ"א שם דן אם יש להתיר ליטול שכר "טירחא" ושכר הליכה (בנוסף על שכר בטלה), הן ברפואה והן

הוא שכר בטלה דמוכח שמניח כל עסקיו ומשאו ומתנו שרי". אמנם צריך ביאור, כי לכאורה אין ראייה שאפשר ליטול שכר רגיל, אלא שכר "בטלה" בלבד?

והנה כמבואר, מסקנת דברי המחנ"א כאן שאין ליטול שכר טרחה עבור מצוות שמחויב בהן, אמנם בהל' שכירות סי' טו"ב לכאורה סתר משנתו, וחוקר אם מותר ליטול שכר "טירחא" בדברים שמחויב בהם, וכן אם שכר "הליכה" שאני.

ותו"ד שם: נידון דבריו הם בשכר רופא או ששכר אדם להציל חברו, אם מותר ליטול שכר. ומביא דברי הטור בשם הרמב"ן, שרופא מותר בשכר בטלה וגם שכר טירחא, ומוכיח מכך שמותר ליטול שכר הבאה ומילוי, ומדייק מיניה שגם כשאין שכר בטלה חייב ליתן שכר טירחא אם טורח יותר ממלאכתו. אבל מביא שמהטור עצמו בהל' אבירה נראה שההיתר ליטול שכר על ההשבה הוא משום שהתורה לא חייבתו להניח שלו ולהתעסק בהשבה, ומשמע שאם היה מחויב בדבר אסור לו ליטול שכר.

ובותב, שאין נראה שכוונתו להתיר דווקא אם עוסק במלאכתו, שהרי מוכח מההיתר דשכר מילוי והבאה, שמותר אפי' בטל ממלאכה, מטעם שכתב רש"י דאין מחוייב בהבאת מים כו'. אמנם ברפואה שמחויב בטירחתה, נראה שאפי' טרח אין לו אלא כפועל בטל.

אבל לולא זאת אסור ליטול שום שכר על מצוה זו, ודברים אלו הם בנגוד לדברי המחנ"א שמוכיח מהשבת אבדה שמותר ליטול שכר על מצוה, אולם רבינו מוכיח להיפך שמהשבת אבדה מוכח שאסור ליטול שכר על מצוות.

ג) נראה ברור שהמקור שאין ליטול שכר גם על קיום מצוות, הוא מאותו פסוק הנלמד לאיסור שכר על לימוד והוראה, שהרי המקור לאיסור נטילת שכר על מצוות (הזאה וקידוש ודין) הכתוב במשנה בחדא מחתא, הוא מהפסוק "לימדתי אתכם חוקים ומשפטים", שהוא אותו הפסוק המלמדנו איסור ליטול שכר ללמד תורה, כמבואר במס' נדרים לו: וברמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ז, ולפיכך נראה שאין לחלק בין הדינים של שכר עבור לימוד התורה ובין הדינים של שכר עבור קיום מצוות.

ד) אמנם גם לרבינו כל האיסור ליטול שכר על מצוות, הוא רק באופן שמחויב בקיומן. וכאשר חלק מהחייב הוא הטרחה, אין לו ליטול שכר אף על הטרחה.

חילוק בין השופטים לשוטרים

באמור, בכל מקום שיש חיוב על קיום המצוות, יש איסור ליטול שכר.

וכיוון שחוב הדיינים הוא "להציל עשוק מיד עשוק", וחובתם כוללת לא רק את עצם המשפט, אלא אף את הציווי לשוטרים וכל אופני ההשתדלות שעל ידם

בהצלה. וזה לא כמבואר בהל' שכירות פועלים, וצ"ע.

נחזור לדברי רבינו והיוצא ממנו בהנ"ל **לאחר** הקדמת הדברים הנ"ל, נעיין בדברי רבינו בעניין זה: א) רבינו קובע שבכל מצוות אסור ליטול שכר, ולא מחלק בין מצוה בעלמא ומצוות לימוד, ומוכיח כן ממצות הזאה וקידוש.

ב) רבינו נוקט שגם במצוות השבת אבדה אינו יכול לטול שכר, אלא שכר בטלה. אלא שבהשבת אבדה ישנה הלכה נוספת, המבוארת בדברי רבינו בהל' מציאה ופקדון סל"ג-ד: "אבל אינו חייב להוציא ממון על זה אלא אם כן ידוע לו בבירור שחבירו ישלם לו מעצמו. לפיכך אין חיוב השבת אבדה חל על מי שהוא בעל עסק בין במלאכה בין בחנות או בשאר משא ומתן בענין שעל ידי טרחו בהשבת אבדה יגיע לו איזה הפסד מניעת הריוח ושמא לא יחזירנו לו בעל האבדה:

ואפילו הפסד הריוח שלו אינו אלא דינר והאבדה או שאר הפסד של חבירו הוא מאה מנה שלו קודם שנאמר אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לכל אדם".

וחיינו שלא רק שיכול ליטול שכר בטלה על המצוה, אלא אינו מחויב כלל במצוה אם יש חשש "הפסד מניעת הריוח", משום "שלך קודם לכל אדם".

עושקו. כי בכלל המצווה לשפוט בצדק ולא בעוול כו' כדי להציל העשוק מיד עושקו, הוא עצם החיוב להיות שופט כדי להציל העשוק מיד עושקו.

וכן כתב הרמב"ם בסהמ"צ מצות עשה קעז: "המצוה הקע"ז היא שנצטוו הדיינים להשוות בין בעלי דינין ושיהיה נשמע כל אחד מהם עם אורך דבריו או קצורם. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) בצדק תשפוט עמיתך. ובא הפירוש בספרא (פ"ד ד, שבועות ל.) שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דברך. וזאת אחת מן הכוונות שכולל עליהם הצווי הזה. ובו גם כן שכל איש מצווה לדון דין תורה כשיהיה יודע בו ושישביית הריב שבין הבעלי דינים. ובביאור אמרו (סנהדרין ג.) אחד דן את חבירו דבר תורה שנאמר בצדק תשפוט עמיתך..."

וכן כתב בס' החינוך מצוה רלה: "מצות שופט שישפוט בצדק

(א) לשפוט בצדק, שנאמר (ויקרא י"ט, ט"ו) בצדק תשפוט עמיתך, ובא הפירוש שנצטוו הדיינים להשוות בעלי הריב, כלומר שלא יכבד הדיין אחד מבעלי הדין יותר מן האחר. וכן אמרו בספרא שלא יהא אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דברך. וכן בפרק שבועת העדות

יוכל לאכוף את קיום המשפט, לכן אסור להם לקבל שכר על כל טרחה הקשורה לכך.

וכן מינוי השוטרים מוטלים על הדיינים, ולכן אסור להם ליטול שכר זה, משא"כ השוטרים בוודאי יכולים ליטול שכר על מלאכתם, ובפרט על הטרחה שבדבר, כיוון שהתורה לא ציוותה אדם מישראל להיות שוטר, אלא ציוותה את השופטים להעמיד שוטרים!

רבינו מדייק זאת מלשון הכתוב עצמו: "בצדק תשפוט עמיתך" (ויקרא יט טו)¹⁰, שזה ציווי על כל אחד ואחד מישראל! וכשם שהציווי "ואהבת לרעך כמוך" הוא ציווי על כל אחד ואחד, כך הציווי "בצדק תשפוט עמיתך" הוא ציווי על כאו"א.

ואף שהיה מקום לומר שהפסוק מדבר על מי שהוא כבר דיין שעליו מוטל החובה שאופי השפיטה יהיה ב"משפט" וצדק, וכמו שאר דברי הפסוק: "לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפוט עמיתך", שאמורים על הדיינים שאסור להם לשפוט בעול, ולישא פני דל, ולהדר פני גדול. מ"מ מפרש רבינו: שמצווה זו מחייבת כ"א הראוי - להיות שופט ודיין כדי להציל מיד

10. ובזה יומתק למה הביא הפסוק "בצדק תשפוט עמיתך" ולא הפסוק "ושפטתם צדק" (דברים א, טז) שכתב רש"י בכתובות ק"ו. והטעם: כיון שהפסוק "בצדק תשפוט עמיתך" נכתב בלשון יחיד, ונראה שהוא ציווי על כל אחד ואחד, משא"כ הפסוק "ושפטתם" שנכתב בלשון רבים, נראה שהציווי הוא על הכלל.

פעולות האכיפה, שהרי כל זה הוא בכלל חיובם. אבל לשוטרים מותר להם ליטול שכר, שהרי אין הם מחויבים להיות שוטרים.

הדגשים בחידוש רבינו בחילוק בין שופטים לשוטרים

כמבואר, רבינו מחדש שתי נקודות בחיוב השופטים: א - שכל אדם הראוי להיות דיין מחויב עוד קודם שבאו לפניו לדין להעמיד עצמו להיות דיין. ב - שחיוב על השופטים מלבד עצם הדין, גם לדאוג לאכיפת הדין, וזה עיקר מצוותם. ונכלל בחיוב זה גם מינוי שוטרים שיאכפו את הדין.

רבינו הוצרך להדגיש זה, משום שהוא שולל לגמרי היתר לדיין וכן לרב הנותן "קבלה" לשוחט, לקבל שכר עבור חלק כלשהו מעבודתו, הן על עצם הבדיקה של השוחט, והן על עצם הפסק שהשוחט ראוי, ואפי' על הטרחה בפסק זה (-החתימה).

(שבועות ל' ע"א) תנו רבנן, בצדק תשפוט עמיתך, שלא יהא אחד עומד ואחד יושב, אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו קצר דברך.

וכן בכלל מצוה זו שכל איש שהוא (ב) חכם בדיני התורה וישר בדרכיו, שהוא מצווה שידין דין תורה בין בעלי הריב אם יש כח בידו.

והיינו, שאף שעיקר הפסוק הוא שהדיין "ישווה" בין בעלי הדינים, ושלא יכבד אחד יותר מחברו, מ"מ נכלל בזה שכל חכם היודע לדון, הרי הוא מצווה ומחויב בזה, אם יש כח בידו.

וממקורות אלו רואים שיש חיוב על האדם המסוגל לכך, להיות דיין¹¹. אולם אין ציווי על האדם להיות "שוטר", אלא ציווי הוא על השופטים למנות שוטרים, וכלשון הפסוק "שוטרים תתן"¹² והיינו שהציווי חל על השופטים שימנו את השוטרים, ולכן לדיינים אסור ליטול שכר הן על עצם הדין והן על

11. ויש להעיר לכ"ז דברי הרמב"ם בקונטרס דגרמי: "וכן בדין את הדין הורה רבינו ז"ל שאינו משלם אלא בשנשא ונתן ביד, דאנוס מיקרי, דרחמנא אנסיה למידן כיון דחזי למידן וגמיר ולביה אנסיה למטעא בשקול הדעת", דמשום חיובו לדון אם הוא ראוי לכן הוא "אנוס" בזה וגם כשחייב הזכאי אינו חייב משום דינא דגרמי משום טעם זה.

12. ואף שגם על השופטים כתבה התורה באותו פסוק עצמו הלשון: "שופטים.. תתן", ולא "תהיה שופט", י"ל, שאה"נ שמפסוק זה אין אנו יודעים שיש חיוב על כל אחד ואחד, אלא חיוב על הכלל למנות שופטים, אולם עיקר לימודנו הוא מהפסוק בפרשת קדושים "בצדק תשפוט עמיתך", ונמצא לפי"ז שיש במינוי שופטים ב' ציוויים: א) שמוטל על יחיד להתמנות שופט ולהיות שופט כדי שיעשה משפט, וזה הכתוב בפרשת קדושים. ב) יש מצוה על הכלל למנות שופטים (ושוטרים) כדי שיהא צדק, וכדברי הכתוב בפרשת שופטים: "ושפטו העם משפט צדק".

לסופר מותר ליטול שכר כדין השוטר שמותר לו ליטול השכר, משא"כ לרב אסור ליטול שכר אפי' עבור מה שממציא סופר וממנה אותו לכתוב כדת וכהלכה, כיוון שזה מעיקר חובתו לדאוג לכך שההוראה תתקבל אצל מבקשי ושומעי ההוראה, כשם שתפקיד השופט למנות שוטרים כדי לאכוף את הדין.

הערות בביאור דברי רבינו מדוע חייב לחתום בחינם

והנה יש להוסיף, שלהלן מוסיף רבינו תוספת דברים מדוע יש לחכם לחתום בחינם, וז"ל:

"וחתימתו שעל הקבלה היא גם כן הוראה שמורה לעם שבעיר אחרת שאינם יודעים ואינם שומעים ממנו בעל פה אם מותר לאכול משחיטתו של זה, ואם היו שואלין ממנו איזה הוראה חייב להשיב להם במכתב בחנם והם ישלמו שכר הסופר והוא יחתום בחנם, שטורח החתימה אינו רב מטורח הלמוד בעל פה. ואם כן זה השוחט שבא להיות שוחט בעיר אחרת נעשה שלוחם וישאל בעדם אם מותר לאכול משחיטתו וחייב לחתום להם בחנם".

רבינו מבאר מדוע חתימת נותן הקבלה נחשבת להוראה, ואין אומרים שכיוון שעצם ההוראה יכול להיעשות בעל פה, א"כ החתימה אינו חלק מההוראה, ועליה יכול לקבל שכר.

והנה רבינו מדמה האיסור על הדיין ליטול שכר עבור הדין, לאיסור על מורה הוראה ליטול שכר על טרחתו, שכשם שבמשפט אין המצווה והחובה של השופט רק בעצם הבדיקה של הריב בין הבעלי דינים, ולא רק על עצם הפסק מי זכאי ומי החייב, אלא גם אכיפת הדין היא חלק ממצות השופט, ולכן אסור לו ליטול שכר, כך בהוראת איסור והיתר של מורה הוראה: מצוות המורה הוראה היא לא רק עצם החקירה וביורר הדין, ולא רק עצם מה שפוסק ומלמד לרבים דין ההיתר והאיסור, אלא גם הטרחות בהפצת ההוראה היא חלק מהמצווה המוטלת עליו, ואסור לו ליטול שכר.

ונראה לחדד הדברים: הן במשפט והן בהוראת היתר ואיסור, עיקר החובה המוטלת על הדיינים והחכמים היא התוצאה; להציל העשוק מיד עושקו ושישראל ילמדו לקיים חוקי ומצוות התורה, ולכן לא רק עצם ההוראה והדין צריכות להיות בחינם, אלא כל האמצעים והטרחות המביאות לתוצאה הזו, צריכות להיעשות בחינם ואסור ליטול שכר על זה. **ועולה** מכך, שאסור למסדר הגט ולכל מורה הוראה ליטול שכר, לא רק על עצם הבדיקה, ולא רק על עצם הפסק של ה"הוראה", אלא אפי' על הטרחה של המצאת עדים לחתום על הגט, וכן על חתימת כתב הקבלה.

ושונה יהיה דין הסופר הכותב את הפסק או את ה"קבלה" מדין הרב:

ואולי יש ליישב: השמ"ח נקיט לדמות נותן הקבלה ל"תקנה בהסרת מכשול", או לגדר עדות, (ולדבריו, אפשר שאין בזה איסור קבלת שכר), אמנם רבינו חלק עליו, וקבע שגדר נתינת הקבלה היא "הוראה", וכדי להדגיש שבהכרח היא הוראה, הוסיף שנחשב כאילו באמת שלחו בני עיר ההיא שאלה, ולכן מוכרח להחשיב נתינת הקבלה כ"הוראה" ולא כהסרת מכשול או עדות.

ב) עוד יש להעיר במה שכתב רבינו ש"טורח החתימה אינו רב מטורח הלמוד בעל פה", שלכאורה מדוע הוצרך לכתוב כן, והרי נתבאר לעיל מדברי רבינו שבהוראה אסור ליטול שכר, ואפי' כשעושה המצוה "בטורח רב" מחוייב לעשות בחינם?

ולכאור' מוכח מזה כיסוד שנכתוב בהמשך, שכל דברי רבינו לאסור נטילת שכר במצוות אפי' על טורח רב "שיש בהם", הוא דוקא בדבר טורח המוכרח בעצם פעולות אלו, וכמו במשפט בין איש לרעהו וכיוצא, אבל בדבר שהיה יכול לעשות בלי טרחה, ונעשה בטירחא יתירה, יכול לקבל שכר על טירחא זו. ולכן כתב רבינו: שאין טרחת החתימה רב מטרחת פסק הדין בעל פה.

דעת רבינו בנטילת שכר על מצוות

ואדאיתנין להכא נחזור לדון בדעת רבינו באיסור נטילת שכר על מצוות. לעיל נקטנו בדעת רבינו, שמחלק

ותשובת רבינו מורכבת מכמה הנחות: א - הוראה בע"פ מועילה רק לאנשי עירו, אבל כדי שההוראה תגיע לעיירות אחרות, מוכרח שישלח בכתב את הפסק. ב - החיוב להורות וללמד חוקי ומשפטי התורה אינם רק לבני עירו אלא לכל ישראל כפי יכולתו. ג - אמנם אף שיש חיוב ללמד בחינם, אין חיוב להפסיד ממנו בשביל כך, ולכן שכר הכתיבה מוטל על השואלים, אולם על עצם החתימה אינו יכול ליטול שכר, כיוון ש"אין טורח החתימה רב מטורח לימוד בעל פה"!

ולפי'ן מסיק רבינו, שוחט המבקש מנותן כתב הקבלה "הוראה החתומה", כדי שיוכל להיות שוחט בעיר מסויימת הרי "נעשה שלוחם בעדם" לשאול במקומם אם מותר לאכול משחיטתו, וממילא חייב לחתום להם ובחינם.

והנה יש להעיר ב' דברים בנוסח רבינו: א) מדבריו נראה שרק בגלל שהשוחט "נעשה שליח אנשי עיר אחרת" לכן חייב לחתום בחינם. ולכאור' צריך ביאור מדוע לא כתב בפשיטות: שעצם מה שכותב להשוחט שהוא ראוי לשחוט, היא "הוראה" לאלו שיבואו לשאול אח"כ את השוחט, ואז יוכל השוחט ליתן ההוראה אליהם כפי שכבר פסקו המורה? והאם נאמר ש"הוראה" היא רק לענין שאלה שכבר באה לפניו, ולכן הוצרך לומר שמה שהשוחט בא לשאול, הוא בשם אנשי אותו העיר, והוא נעשה שלוחם?

תכליתם, היא חלק ממה שמוטל על האדם, ואסור לקבל עליהם שכר. ולפי"ז יומתק מה שכתב רבינו בשם הרשב"א - המתיר לעדים ליטול שכר הליכה קודם שראו העדות - בלשון זה (הל' עדות סעיף ח): "אבל מותר ליטול שכר לילך לראות הענין כדי שיהיה עד בדבר אחר כך שהרי זה אינו מחוייב כלל לראות הענין, ומטעם זה מותרים עדי הגט ליטול שכר על חתימתם". ולא כתב שיכול ליטול "שכר הליכה" שאינו מחוייב על ההליכה אלא על העדות, וכוונתו, שכל זמן שלא ראו עדיין אין להם שום חיוב כלל במצוה זו, ולא רק שאין ההליכה חלק מהמצווה.

החילוק בין המצוות שאסור ליטול עליהם שכר לבין המצוות שמותר ליטול עליהם שכר

והנה לאחר שהתבאר לנו היטב דעת רבינו באיסור נטילת שכר עבור מצוות¹³, יש להקשות ממה שנפסק שהנוטל שכר על תקיעת שופר "אינו רואה סימן ברכה לעולם", ומבואר שאין בזה איסור מעיקרא דדינא, ולכאור' כיוון שזה "מצוה" מדוע שלא יהיה בכלל האיסור ליטול שכר על כל מצוות?

ועוד יש להקשות על מקום שדן רבינו לאסור שכר עבור נתינת הקבלה לשוחט, מדוע השוחט גופיה מותר לקבל

בין מצוות שהטרח בהן היא דבר נוסף על עצם המצווה, שבמצוות אלו מותר ליטול שכר, לבין מצוות שהטרח בהן היא חלק מהמצווה, ובמצוות אלו אסור ליטול שכר.

ולפי"ז נקטנו שיתכן ורבינו מתיר ליטול שכר עבור "טרחת ההליכה" וכיוצא, כיוון שאין זה חלק מעצם המצווה.

אולם לאחר העיון בסוגיא זו, ולימוד במתינות כל משפט ומשפט בלשונו הזהב והמזוקק של רבינו, נראה יותר ככוונתו:

החילוק הוא בין מצוות שחובת האדם להביא לידי תכליתם כמו במצוות דין ומשפט, ש"עיקרה" הוא שהדיין יביא לידי "קיום" מצוות התורה ו"להציל עשוק מיד עושקו", ובהן מוטל על האדם לעשות ככל יכולתו כדי שהתכלית תושג, ולכן אסור לטול שכר על כל טרחת המביאה לידי תכליתם, לבין מצוות שחובתם היא עצם המעשה בלי קשר לתכלית היוצאת מהן, ובמצוות אלו מותר לו ליטול שכר על טרחות שאין הן חלק מהחיוב.

ולדברינו ברור שגם "ההליכה" במצוות שחובת האדם להביא לידי

13. וראה גם לשון רבינו בהל' עדות ה"ח: "אסור ליטול שכר לילך להעיד בבית דין (שבעירו) מה שראה כבר שהרי הוא מחוייב בזה מן התורה ואסור ליטול שכר על קיום המצות".

וקידוש" אינה מצוה חיובית, כמו שכתב הרמב"ם במ"ע צ"ו שאין המצוה (ומניינה) של טומאה וטהרה "שנהיה חייבין להטמא בטומאה ההיא, ולא ג"כ שנהיה אנחנו מוזהרים מהיטמא בה ותהיה מל"ת", אלא "שזה הדין שנצטוונו שמי שנגע בכך כך על תואר כך נטמא ומי שהיה על תואר כך לא נטמא", וכמו"כ כתב לענין מצות פרה אדומה: "המצוה הקי"ג היא שצונו לעשות פרה אדומה כדי שיהיה אפרה מזומן למה שיצטרך אליו לטהרת טומאת מת כמו שזכר יתעלה (פ' פרה) והיתה לעדת בני ישראל למשמרת. וכבר התבאר דיני מצוה זו במסכת המחוברת לה והיא מסכת פרה". ועד"ז כתב בהל' פרה אדומה בהקדמה: "הלכות פרה אדומה. יש בכללן שתי מצות עשה. וזהו פרטן: (א) דין פרה אדומה. (ב) דין טומאת מי נדה וטהרתן. וביאור מצות אלו בפרקים אלו". ומבואר בלשונו שאין בזה ציווי אלא "דין" היאך יעשו בהכנת האפר של הפרה אדומה, ובקידוש המים ובהזאתה על הטמא.

וא"כ קשה מאי שנא שכר להזאה וקידוש שגם היא אינו מצוה חיובית ואסור נטילת שכרה, משחיטה שמותר קבלת שכר

שכר על שחיטתו, ודין זה ברור, כי הרי משום שנוטל שכר איתא בשו"ע להלן בסי' י"ח: "הטבח צריך שיטול שכר מן הטרפות כמו מן הכשרות. הגה: שלא יבא להקל להכשיר כדי לקבל שכרו מן הכשרות (ב"י בשם ריב"ש); ולכן נהגו בקצת מקומות שאין אדם שוחט ובודק לעצמו, אלא אותן הממונים מן הקהל", וראה שם בדברי רבינו בסקכ"ח ועוד.

ובמור"כ כתב רבינו לפנ"ז בקו"א ב' שלכן סובר הב"י שכל שוחט דמתא יהיה אדם "מוחזק בכשרות ויר"ש", משום החשש "שלא ידקדק יפה להיות זהיר בבדיקת הסכין ובבדיקת הריאה וימהר לשחוט ולבודק הרבה בשביל הנאתו להרבות בשכרו".

ולכאורה מאי שנא עצם השחיטה שהיא אחד "מהחוקים והמשפטים" של התורה, שעליה מותר ליטול שכר, מאשר נותן הקבלה שאסור ליטול שכר על נתינת קבלתו, כיון שלולא הקבלה לא יוכלו לשחוט ולקיים משפטי התורה!?

ואין לומר שהטעם משום שאין מצוה חיובית לשחוט,¹⁴ כי הרי גם "הזאה

14. ואע"פ שהרמב"ם מונה השחיטה במנין המצות: "קמו - לשחוט בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל בשרן שנ' וזבחת מבקרך וכו'". השגת הראב"ד: "א"א זה אין לו טעם ואולי לאו הבא מכלל עשה עשה". הרי בוודאי אין כוונתו שהמצוה מחייבתו לשחוט, וכמ"ש הוא עצמו בהתחלת הלכות שחיטה כשהגדיר המ"ע: "מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך...", אלא שהוא מונה אותו כמצוה משום שהתורה ציוותה לכשייוצר מצב כזה, אבל אי"ז מצוה חיובית.

ליקח שכר ומה שדימ' להזא' כבר כתבתי בספרי לא"ח סי' צ"ג אות א' דשחיט' אינו דומ' להזא' עיין שם ומ"מ שחיטת קדשים ודאי מצו' ועכ"ז נטלו שכר ואולי יאמר הגאון בעל דעת קדושים דגם זה אך שכר בטיל' וע' בגדולי הקודש בספר הנ"ל מבאר דבריו".

הנה מפשטות דברי השו"ע ואזהרתו שלא ליטול שכר מהכשרות גרידא, ומהשמטת השו"ע והשמטת רבינו - לומר שאסור לו ליטול יותר משכר בטלה, כמו שהזכיר לענין הנותן הקבלה, נראה ברור שלא למדו כדעת הקדושים הנ"ל, ומותר ליטול שכר על שחיטה עצמה.

אמנם לכאורה קשה, מאי שנא מהזאה?

והנה בבית יצחק במק"א כתב לבאר החילוק ביניהם, והוא בא"ח סי' צ"ג א': "ע"כ לא מוכח מזה דאף אי טב"ז ל"מ מכל מקום קצת מצוה יש כמו קדושי אשה שכ' הר"ן בתשובה דהיא לא מיפקדה אפ"ו מ"מ קצת מצוה יש כיון שהבעל מקיים ע"י. וה"ה טביל' לבעלה או לקדשים והוה כעירוב למ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה. וא"ד לשחיטה דלאו מצוה היא כלל דמה שמברכין הוא משום איסור שלא לאכול נבילות כמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' א' משא"כ בהזי' וטבילה. והכי מוכח בקידושין נ"ח דמקשה אמשנה דמקדש באפר פרה מנוטל שכר להזות דאסור לוקמא כמ"ד הזי' בזמנה לאו מצוה ומ"ה מותר ליקח שכר.

עבור השחיטה עצמה, והרי בשניהם הוי רק קיום דין ומשפט וחוק ממצוות התורה?

והנה הדרכי תשובה סי' י"ח סקע"ט מביא מהדע"ק שאכן אסור ליטול שכר על שחיטה משום "מה אני בחינם", אלא שמותר לו ליטול רק "שכר בטלה". אך בהגהות גדולי הקודש שם העלה דלא כדבריו דוודאי לא חייבה אותו התורה לשחוט לכל מי שרוצה לאכול בשר, ולכן א"א לאסור אותו ליטול שכר על טירחתו בזה, כיון שאינו מחוייב בדבר זה. וכמו"כ בשו"ת בית שלמה ח"א יו"ד סי' כ"א העלה בראיות שאין מקום לאסור קבלת שכר משום "מה אני בחינם". וכמו"כ הבית יצחק יו"ד סי' ל"ד אות ב', ונעתיק דבריו: "...ובשושחט כל אפין שוין דבנו יורש חזקתו הגם דבספר דעת קדושים להגאון הצדיק מביטשוטש סי' א' כ' דגם בשוחט ל"ש השגות גבול מטעם שכ' פסקי מהרא"י דגם שוחט צריך לשחוט בחנם כמו בהזא' ואינו נוטל אלא שכר בטל' אבל דבריו תמוהין דברש"י קידושין נ"ג איתא דכהנים בע"מ חולקין בקדשים בשביל שמתליעין בעצים ומפשיטין עורות ושוחטים הרי דהתור' נתנ' שכר בשביל שחיט' וכמו שכ' בתשו' מהר"ם מרוטינבורג והובא ג"כ ביד אפרים יו"ד סי' ס"א ובספרי חא"ח סי' י"ג אות י"ד דכהנים שכורים כמו לוי' דכתיב שכר הוא לכם חלק עבודתכם וכיון דכהנים בע"מ נוטלין חלקם בשביל שחיט' ה"ה דמותר

הובא בש"ך סי' רמ"ה סקי"ד ט"ו) "מ"ש מהרי"א על שכר זה אנו בושים כמו שהעתיק הש"ך היינו כנ"ל שהיה הרב יושב בעירו ולא רצה ליתן קידושין וגיטין עד ששלמו לו כך וכך ובודאי ע"ז אנו בושים כי הוא מחויב לעשות בחנם והם מצווים לעשות לו מלאכתו ואפי' אם הם עוברים עליו הדרך ואינם עושים מלאכתו מ"מ הוא לא יעבור ארחות צדיקים ליטול פרס מעשיית מצוה ומלמוד תורה והלכות גיטין וקידושין וכדומה ע"כ כתב על פרס זה אנו בושים". ובהמשך הביא דברי רבינו בקו"א דידן, והאריך עוד בזה.

והנה לענ"ד אולי יש לומר בדברי רבינו כמו שנתבאר לעיל, שכל יסוד האיסור ליטול שכר, הוא על מה שהתורה ציוותה עליהם החיוב, שאין ליטול שכר בדבר שהוא מחויב לעשותו מפאת חיוב הבורא, וכשהתורה חייבה אותו לעשות פעולות הכוללות טירחא אסור אפי' לטול שכר טירחא.

ולפי"ז, כאותם המצוות שאדם עושה עבור חברו, כיוון שיסוד חיובם ועצם עניינם הוא להביא לידי התכלית, אם כן כל פעולה המביאה לכך הרי היא בכלל החיוב, ואסור ליטול עליהם שכר. וזו היא הסיבה שאסור ליטול שכר הן בלימוד תורה והן בשפיטת צדק וכמו"כ בהשבת אבדה. וכפי שנבאר.

כמבואר לעיל, יסוד מצות משפט היא, שהתורה חייבה להביא להצלת

ומשנה דבכורות כמ"ד הזי' בזמנה מצוה. וע"כ דאף למ"ד הזי' בזמנה ל"מ היינו שמותר לישאר בטומאתו אבל מ"מ כשמזה עושה קצת מצוה ויאסר ליקח שכר".

הנה יש להעיר, שמלבד שלכאורה מדברי הרמב"ם בסהמ"צ דלעיל אינו נראה שיש קצת מצוה שיהיה טהור ושלא ליטמא, ועוד שלא מנה כלל במנין המצות שיש מצוה בפ"ע "להזות", אלא כל המצוה שם היא "דין הפרה אדומה", ו"דין טומאת מי נידה וטהרתן" בכללות דיניה, ואין מצוה בפ"ע על הזיה במיוחד, לכאורה קשה: את"ל כדבריו, מ"ש שחיטה מקידוש, מדוע בקידוש מי חטאת יש "קצת מצוה" יותר משחיטה, והרי אינו מטהר הגברא בקדוש המים?

ועוד קשה, מדוע חל על אותם הדברים שהם "קצת מצוה" ואינו מחויב עליהם, דין "מה אני בחינם"?

והנה בשדי חמד ח"ה מערכת שין כלל כ"ג עמד בזה, והקשה משכר קבורה שבסי' תקכ"ו ס"ה יש נידון אם יכולים ליטול שכר י"ט אבל אין נידון שם אם מותר ליטול שכר מצות קבורה? והביא מדברי הרשב"ץ שמתבאר מדבריו שההיתר ליטול שכר לקברנים הוא משום שחפירת הקבר אינו גוף המצוה, אלא "הכשר מצוה" (שגוף המצוה היא הכנסת המת לקבר). ותי' עוד, שהקבורה מוטל על הקרובים. ואח"כ הביא דברי החת"ס יו"ד סי' ר"ל שהביא דברי המהרא"י (סי' קכ"ח

התורה, אם כן כל פעולותיהם המיועדות להביא לידי ידיעת ישראל היאך יקיימו החוקים ומשפטים וכן שיתקיים חוק סידור הגט כהלכתו, הרי הוא בכלל "למדתי אתכם חוקים ומשפטים"¹⁶, ואסור ליטול על כך שכר כלל.

אך במצוות, כמו תקיעת שופר ושחיטה, שאין יסוד חיובם לתקוע לחברו, או לשחוט עבורו, אלא יסוד המצווה מוטלת על כל אחד לקיים בעצמו, אלא שמדין לימוד "חוקים ומשפטים" מוטל על כל אחד היודע ללמד חברו היאך יקיים בעצמו. ולכן, כיון שעצם פעולות התקיעות והשחיטה לא הוטלו על ראובן לעשות עבור שמעון, כשעושה פעולות אלו מותר לו לקבל עליהם שכר.

אמנם לדברינו היה צריך להיות הדין שיוכלו ליטול שכר ב"הזאה וקידוש", ומדוע אסור לקבל שכר עליהם? אך ביאור העניין הוא, עצם מצוות הזאה היא - "והזה איש הטהור על הטמא", דהיינו, שראובן יעשה פעולות אלו עבור שמעון, וממילא חזר הדין שמצוותם לעשות עבור חברו, ולכן אסור לו ליטול שכר עליהם.¹⁷

עשוק מיד עושקו. וכן במצוה ללמד תורה לישראל, יסוד המצוה הוא "ושננתם לבניך" שיהיו דברי התורה משוננים לתלמידים, כלומר שיביא לידי ידיעתם את התורה. וכמו"כ במצוות השבת אבדה, יסוד המצוה היא לדאוג שלא יחסר ממון חברו. ואם כן, כיוון שיסוד החיוב הוא להביא לידי התכלית, אם כן, כל הפעולות המביאות לידי קיום התכלית הרי הן בכלל החיוב, ואין להתיר אפי' "שכר טירחא". ולכן לא נאמר בהיתר שכר עבור מצוה זו, אלא "שכר בטלה דמוכח".¹⁵

ולכאורה כמו"כ במצוות הצלת חברו ומצוות רפואה, שיסוד חיובם הוא להביא לתוצאה ולתכלית רפואת נפש חברו, אין היתר ליטול על כך שכר. ולכאורה אפי' שכר טירחא אסור כסברת המנ"א דלעיל, ויתירה מזה, יש לחלק בין השבת אבדה להצלת נפש, שבהשבת אבדה יש היתר "שלו קודם" משא"כ בהצלת ורפואת חברו.

ולפי"ז, "מורה הוראה" וכן כפי שמחדש רבינו, מסדר גט, כיוון שתפקידם ללמד ישראל איך לקיים חוקים ומשפטים, ולדאוג לקיום הגט שהוא בכלל חוקי

15. אלא שבהשבת אבדה הגבילה תורה את החיוב באופן שנאמר "שלו קודם", וכנ"ל.

16. מהפסוק שאנו דורשים עכשיו: "ראה לימדתי אתכם..." כמו שאני לימדתי אתכם בחינם כך אתם מחויבים ללמד בחינם.

17. אלא שעל "הבאה ומילוי כיוון שלא כתוב מפורש שהם חלק מהמצווה אלא הם מכשירי המצווה, אין עליהם גדר "חוקים ומשפטים" שיהיה אסור ליטול עליהם שכר. אמנם "קידוש" המים, כיוון שיש בכך

קבלת שכר על מילה

ונסיים בנידון נטילת שכר במצוות מילה. איתא בשו"ע סימן רס"א: "האב שאינו יודע למול, ויש כאן מוהל שאינו רוצה למול בחנם, רק בשכר, יש לב"ד לגעור במוהל זה, כי אין זה דרכן של זרע אברהם, ואדרבה מוהלים מהדרין שיתנו להם למול. ואם עומד במרדו, ואין יד האיש משגת לתת לו שכרו, הוי כמי שאין לו אב שב"ד חייבים למולו, ולכן ב"ד היו כופין אותו, מאחר שאין אחר שימול (רשב"א סי' תע"ב)", ובביאור הגר"א ס"ק ז: "ולכן ב"ד כו'. כי מוטלת עליו שמצווים כל ישראל כנ"ל ואין אחר ובמ"ע כופין כמ"ש בפ' הכותב (פ"ו) בד"א במל"ת אבל במ"ע כו", ובפתחי תשובה ס"ק ד: "כופין אותו עיין בספר לבושי שרד שכתב בשם מהר"י עמדין דרשאים להטעותו להבטיח לו שכר ולא ליתן לו ע"ש".

ויל"ע בזה, שהנה מחד יש חומרא במצוות מילה בכמה דברים: (א) לא מצינו במק"א שב"ד כופים לעשות בחינם לחבירו כי אם במילה. (ב) גם לפני שכופים אותו, ב"ד "גוערים" בו שאין זה דרך של זרע אברהם. (ג) אם לא מועילה הגערה, ב"ד כופים אותו למול בלי שכר. **אולם** מאידך יש קולא: שלא כתוב להדיא שיש איסור נטילת שכר על

המילה כמו שמצינו בכל המצוות שהוזכרו לעיל כמו מצוות משפט, הוראה, הזאה וקידוש, וכן בראיית טריפות ובכורות, אלא הכל בלשון עקיפה: שגוערין בו, ואם עומד במרדו כופין אותו. ויתרה מזו: יש לדקדק בהלכה זו שאין גוערין בו כו' אלא רק לאחר שהאב טוען ש"אין ידו משגת" (ועיין ברשב"א הובא בהערה: "שיצטרך לחזור על הפתחים"), ויל"ע בטעם השינוי.

ואולי יש לפרש: כפי שביארנו לעיל, עיקר החילוק הוא אם המצווה מוטלת על האדם שיעשה עבור חברו, או שכל אחד מצווה לעשות לעצמו, אלא שמחויבים לדאוג ללמד ולאפשר לחבירו לקיים את החוקים והמשפטים.

ולפי"ז נראה לבאר במצוות מילה. יסוד מצוות מילה מוטלת על האב, וממילא אין סיבה שייאסר המוהל ליטול שכר כיוון שאין החיוב מוטל עליו. אמנם, אם אין האב יכול לקיים חיובו מכל סיבה שהיא, הרי שהחיוב מוטל על הב"ד למולו. ולכן, לא מתפרש להדיא האיסור ליטול שכר, כיוון שכל זמן שיד האב משגת לשלם, הרי שפיר מותר למוהל ליטול שכר, כיוון שאין חובת המילה מוטלת עליו, אולם אם אין האב יכול לשלם, אזי בי"ד מטילים על המוהל את

החובה למולו, וכופים אותו למול בחינם.¹⁸

זו בוודאי שהחיוב מוטל על האדם שיביא לתכלית הקבורה עבור חבריו?

ביאור היתר נטילת שכר על הקבורה

ונסכם גדר חילוקנו: היתר נטילת שכר עבור מצווה מותנה בכך שאין התורה מחייבת שיביא את התוצאה לחבריו, כיוון שבאופן זה כל אשר ביכולתו לטרוח ולהביא את התכלית הרצויה - הרי זה בכלל החיוב, ואסור ליטול על כך שכר. ורק באופני המצוות שכל אדם מחויב לעשות בעצמו, כמו בתקיעת שופר, אם עושה עבור חבריו יכול ליטול שכר, ואין האיסור אלא על הלימוד שמלמד חבריו איך יקיים את המצוה.

אמנם לדברינו קשה, מדוע מותר ליטול שכר עבור קבורה, שהרי במצווה

ונראה ליישב, על דרך מה שביארנו במצוות מילה, שכיוון שיסוד החיוב מוטל על האב, ורק שאם אין האב עוסק במצווה זו חל חיוב על הב"ד ושאר ישראל, לכן מותר ליטול על כך שכר (אלא שאסור למוהל להימנע מעשיית המצווה מפני השכר). וכך גם במצוות הקבורה נראה, שכיוון שחיוב הקבורה מוטל בעיקר על הקרובים (ובעיקר על המחוויבים להתאבל) אלא שאם אין הם נמצאים או שאין עושים חיובם, חל הדין על כל ישראל - לכן מותר ליטול על כך שכר.

ולחובי יסוד זה נקדים המאוחר: וז"ל הח"ח בספר אהבת חסד חלק ג פרק ה: "וראה את גודל הענין שיש בזה

18. כדאי לצטט לשון הרשב"א בשו"ת חלק א סימן תעב:

"שאלת מוהל שהיה מוהל כל ימיו בחנם. ועכשו חזר ואמר שלא ימול עד שיתן לו אבי הבן ופסק שכר לעצמו מה שיטול בשכירותו. אם אין כח באבי הבן ליתן לו מה שבקש ממנו מקום שאין שם מוהל אלא זה. מי אמרינן שישאל האב על הפתחים ויתן לו מה שבקש ממנו או בית דין כופין המוהל למולו? תשובה מוהל זה כמה נשתנה באומנותו מזרעו של אברהם אבינו. ובכל גלילותינו מוהל העני מחזר אחר אבי הבן להתחסד עמו שיתן לו בנו למולו בחנם ומרבה עליו רעים כדי להשתכר במצוה. וזה שאין אומן אחר בעיר אלא הוא מסרב למול עד שיחזור האב על הפתחים ויתן לו כמעט שמראה עצמו שאינו מזרעו של אברהם אבינו. וצריך לגעור בו הרבה שאינו חפץ במצות. ועוד שהאיש הזה רוצה בדינר אחד ומניח עשרה זהובים על כל ברכה וברכה ששכר ברכה אחת עשרה זהובים. והיינו דאמרינן בחולין פרק כסוי הדם (דף פ"ז) וכן בפרק החובל (דף צ"א ב') שכר מצוה עשרה זהובים. ומכל מקום הרי הכתוב אומר (ויקרא י"ב) ימול בשר ערלתו. ולמאן קא מזהר רחמנא למולו בן שמנת ימים? אלו יש לו אב האב קודם. והיינו דאמרינן בפרק קמא דפסחים (דף ז' ב') דכל היכא דאב מל מברך למול משום דלא סגיא דלאו איהו מהיל. ומכל מקום אם אין אב מזהר לבית דין ובית דין חייבין למולו. ולפיכך הם מברכין להכניסו בבריתו של אברהם אבינו וכמש"כ הרמב"ם ז"ל. ומצוין למי שיודע למול למולו דלדידהו מזהר רחמנא. וזה שיש לו אב ואין ידו משגת ליתן שכרו הרי הוא כמי שאין לו אב ובית דין מחוייבין למולו. וזה שהוא יודע למול ואין אחר שיודע עליו חל החיוב יותר. ואם אינו רוצה בית דין כופין אותו".

וגם רב פפא החולק על רב אשי בהלכה שם, ופותר מקר"ש רק כשמוטל לפניו ממש, אין הוא חולק לכאורה שעל הקרובים מוטל לקבורו, אלא שסובר שאין בכך כדי לפטור מק"ש.

ועיין בצפ"נ הל' ערכין וחרמים פ"ט, שכותב לדייק מדברי רש"י שבת ק"ה: "דעל כל הקרובים מוטל זה", וז"ל רש"י: "לעולם במת ידיה - שמוטל עליו לקבורו, ומיהו, בהנך דלאו בני אבלות נינהו, שאינן מאותן האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו", ומבואר שאף על הקרובים שאין מחויבים להתאבל, נחשב המת "ידיה"! (וראה עוד בהערה בדברי הצפ"נ שם²⁰).

והנה יסוד דבר זה מובא מהמהר"ם מינץ סי' נ"ג-ד, ונעתיק חלקים מתשובות אלו. בסי' נ"ג כותב: "הנה אהובי באתי כמזכיר וכמזהיר, שמדינא מוטל עליך לשלם קבורת אביך, כי אתה איש אמיד וחייב אתה בכבוד אביך, ולא להטיל קבורתו על הצדק, כי לאו כל כמינך

שאמרו חז"ל מת בעיר כל בני העיר אסורין במלאכה אף שיש לו קרובים ועיקר חיוב הקבורה מוטל על הקרובים מ"מ מצוה על כל בני העיר להשתדל בזה¹⁹ ולפיכך אסרום במלאכה כדי שישתדלו כל בני העיר להכין כל צרכי הקבורה [אם לא שיש חבורות בעיר שכל אחת מתעסקת ביומה בענין זה מותרים השאר במלאכה ובמקום שאצל הח"ק אין מתחלק זה לימים וכל החברה נקראים לעסוק אודות מת יש להם ליזהר מלעשות מלאכה וה"ה כל שום עסק עד שיגמרו פעולתם וימסרו לכתפים]."

והנה פשוט ענין זה שחיוב הקבורה מוטל לכתחילה על הקרובים ביותר, מתבאר בעצם מונח חז"ל "מתו מוטל לפניו" שדינו בכלל הפטורים מק"ש כו' המובא בברכות י"ז: ובפשטות הכוונה ב"מוטל לפניו" היא, שמוטל עליו לקבורו, וכמבואר בגמ' שם י"ח.: "רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקבורו - כמוטל לפניו דמי, שנאמר ויקם אברהם מעל פני מתו, ונאמר ואקברה מתי מלפני - כל זמן שמוטל עליו לקבורו כמוטל לפניו דמי",

19. וראה בהמשך שם מ"ש: "ותמיהני על איזה מקומות שאינם זהירין בזה שתיכף כשמקיימין מעט מצות לוויה חוזר כ"א לביתו והולך המת לבית עולמו גלמוד באיזה יחידים ולא יוכלו לאמר קדיש וברכת אבלים הלא בודאי מוטל על כל אנשי העיר לראות שיהיה מנין בלוייתו עד אחר הקבורה ואף שלפעמים הוא טרחה רבה כגון בימות החורף ובה"ק רחוק מן העיר צריך שיהיה זה לפי הגורל.

20....ואם נימא משום כפרה אז נשתעבדו כל הנכסים שלו כמו קרבנות ואם נימא משום בזיונא מוטל על הקרובים ועל היורשים אף שלא ירשו מנכסיו והיכא דירשו אף שאינם קרובים ממש ואף אם לא ירשו רק מטלטלין, ועיין שם בהמשך שדן בעניינים אלו ובגדר חיוב הבעל מפאת ירושתה, ונפק"מ בין אם קבורה משום כפרה או משום בזיונא.

אבל אי טעמא דקבורה משום כפרה, א"כ כי אמר ההוא גברא אל תקברוהו, אז לא בעי האי גברא כפרה, וכן אין לו כפרה, א"כ מאי ריוח לקוברו כיון דלא מועיל בקבורה, לכן א"צ לקוברו, דהאי גבר' הוי כמו מאביד את עצמו לדעת".

ומסיק שם מתשובת הראב"ן: "ואיתא בתשובת ראב"ן, וז"ל נשאלתי אם חייב אדם בקבורת בנו כמו בקבורת אשתו, או לא. דעתי נוטה דחיי' מדתניא איזהו מת מצוה כל שקורין ואין לו עוני', הא יש לו עוני' לא, משו' דעלייהו רמי והקרוב קרוב קודם. ועוד מדאמר בתורה לכהנים ליטמא לז' מתים האמורים בפר', מכלל דמחייבים להן, דאי לא מחייבים אמאי מטמאים כו'. וא"ת כיון דמחייב מדאורייתא למה תיקנו לו פירות תחת פירקונ' כו' ע"ש...".

ונמצא בדבריו שיש ב' דרגות בחיוב הקבורה: א - ז' קרובים שהתורה חייבה את הכהנים להיטמא למתים, מכלל שחייבים הם לקברו. ב - אפי' אינם מז' קרובים, נראה מדבריו ש"הקרוב קרוב קודם" כולל כל אלו שהם בגדר קורבה יתירה ואפי' אינם מהז' קרובים.

ונעתיק גם קצת מדברי ההפלאה קונטרס אחרון סימן קיח שדן בראיות המהר"ם מינץ, ומכללות הענין מובן שפירש "קרוב קרוב קודם" שקאי לא רק אז' קרובים אלא בכל הקרובים, ודן שם בזה:

להעשיר עצמך ולהטיל אביך על הצבור. לכן אבאר לך בקיצור מה דינא, איתא בפ' נגמר הדין, א"ר שמעון בן יוחי קבורה מן התורה מנין, פרש"י, רמז קבורה דחייב אדם לקבור מתו, ת"ל כי קבור תקברנו מכאן כו'. והדר איתא שם, איבעיא להו הספדא יקרא דחיי הוא או יקרא דשכבא, למנ"מ דאמר אל תספדוני להיחא גברא, א"נ לאפוקי מיורשים, פרש"י לאפוקי מיורשים על כרחיהם, אי יקרא דשכב' כי אמר אל תספדוני צייתין ליה, ואי לא אמר ואמרי יורשים לא ניהא לן כייפינן להו ליורשים כדפרש"י. וכן איתא בס"א וז"ל ואם לא רצו היורשים להספידו, מוציאים מידם כל מה שרגילי' לעשו' למת בן גילו לפי משפחתו, וכל צרכי הקבר ואבן למצבה עכ"ל. וכן איתא בתשוב' ראב"ן דאב חייב בקבורת בנו ע"ש. א"כ מכ"ש שכן חייב בקבורת אביו. ואין להאריך מזה, הגם יש לי יתר ראיות וטעמים, כי דבר פשוט הוא שלא מצינו אפי' עני שבעניים, שמניח אביו או אמו מונחים בהקדש".

תוכן דבריו: שהבן מחייב בקבורת אביו (מכ"ש שהאב מחייב בקבורת הבן), ובתשובה שלאחריה מפרט יותר וכותב: "ולכן הוי נ"ל דודאי הוי לימוד מן התורה, ואי לא אמר מיתנא ש"ד, אז צריכין היורשים לקוברו בע"כ מדאורייתא, ולא מצי יורשים למימר לא חשינן אנן אבזיונה, דבע"כ מוטל עליהן המצוה, כמו כל מצות עשה דמוטלין על האדם לקיימו, ואי לא מקיים מכין אותו עד שתצא נפשו.

עונים לא, משמע דעלי' רמי והקרוב קרוב קודם עכ"ל. אין כ"כ ראי' דיש לפרש שאין אחרים עונים אותו היינו לפי מ"ש הפוסקים דמת מצוה המוטל בשדה שהוא רחוק מישאל שלא יכול לקרות אותן במקום מציאתו מ"מ כיון דאמר' איזהו מת מצוה כל שאין לו קוברין משמע דסתם מת יש לו קוברין דהיינו קרובים, וכן הוא מפורש בסוגיא דיבמות דף פ"ט ע"ב, ה"נ כיון דלא ירתי' לה קריא ולא עניא ע"ש".

והיינו שדן בראיותיו שאפשר שחויב התורה הוא רק לטמאות בגופם ולא להוצאת ממון, וכמו שהוא אכן ההלכה לענין מת מצוה, אבל ממשמעות לשון הגמ' נראה שסתם מת יש לו קוברים היינו קרובים.

ובחמשך דן עוד בזה: "מיהו מלשון זה משמע דבירושה תליא מילתא וכן פירש"י בעירובין דף י"ז כל שיש לו קוברין, יורשין. משמע דוקא כשיורשים ממנו, וכן משמע ב[כתובות] דף מ"ח באומר אם מת לא יקברוהו מנכסיו אין שומעין לו לאו כל הימנו שיעשיר את בניו וכו'. משמע דוקא מנכסיו אבל היכא דליכא ירושה אין מוטל על בניו יותר מן הציבור. ודוחק לחלק דכיון שמצוה כן לכך אינם מחויבים אלא במקום שיורשים, דכיון שחויב על הבנים ויש להם מה מועילים דבריו להטיל על הציבור, וכן משמע בר"פ אלמנה ניוזנת. אלא דבקיצור פסקי התוס' שם כתבו דאותן קרובים הראוים לירש חייבין בקבורתו אפי'

"(יב) שם בהג"ה והוא נקבר מקופה של צדקה וכו'. בתשו' מהר"ם מינץ סי' נ"ג וסי' נ"ה כתב בשם הראב"ן דכל הקרוב קודם קרוב לקבורה, והביא ראי' מהא דאמר' בפ"ק דכתובות דף ח' ע"ב בתחלה הי' קשה קבורת המת לקרובים יותר ממיתה עד שהיו בורחים, ועוד דו' מתים שכהן מצווה לטמא להם הוא מחוייב בקבורתם. וע"ש בראב"ן שהקשה דא"כ למה הוצרכו חז"ל לתקן קבורה בבעל, וכבר תרצנו זה לעיל סי' פ"ט דמן התורה אינו מחויב לקבורה אלא כעני שבישראל והתקנה לפי כבודו וכבודה. וכן י"ל בכל ז' מתי מצוה, אלא דמן ראי' ראשונה שכתב [הראב"ן] שהיו הקרובים בורחים משמע שהי' מוטל על הקרובים לקבורו בבגדים יקרים. אך לענ"ד יש לדחות די"ל דהתם היו בורחים מחמת הבושה שלא היו יכולים לקבור כפי המנהג, ולפ"ז אף בעיקר הוצאת הקבורה ממש אין כ"כ ראי' משם וגם אין ראי' מד' טמאי מתים שהכהן מטמא להם, די"ל דעיקר המצוה בגוף ולא בממון וראי' לזה ממת מצוה דעדיפא טובא מקבורת קרובים ואפ"ה כתב הנ"פ פ' האשה רבה והביאו רמ"א ביו"ד סי' שע"ד דאם אינו מוצא שיקברוהו אלא בשכר אינו מחויב לשכור משלו ע"ש. וכן קי"ל בכיבוד אב ואם דאינו מחויב אלא בגופו אבל לא משל ממנו. וכן מה שהביא שם ראי' מהא דקאמר במת מצוה [עירובין יז ב] כל שקורין ואין אחרים עונים אותו הא יש לו

לא כיון יפה להלכ'. ולבאר זה אקדים ואומר כי קבורת מת שיש לו קרובין אינה מוטלת אלא על קרוביו ולפי זה הכהנים הם מטמאי' לשבעה מתי מצוה שלהן שאם הם לא יתעסקו בהם לא ימצאו קבורי'. וכיון שהדבר הזה הוא ברור אם החברים נדבה רוחם אותם להתעסק בכל המתים ואינם רוצים להתעסק בהם עד שיקחו מממונו ענין קצוב לא מפני זה אבדו שכר מצותם...". וכן כתב בהמשך התשובה שם: "העולה מזה הוא שמצו' קבורה אינה מוטלת אלא על הקרובים היורשי' וכן לענין אשה אמרו (כתובו' מ"ז ע"ב ע"ש) קבורתה תחת ירושתה ואם רחוקים מטפלים בהם רשאים ליטול ממון מנכסיהן לצורך מצות".

אלא שבדבריו יש לנו להוסיף עוד נקודה. מהמשך דבריו נראה שיש שם היתר אחר לקבלת שכר לקבורה מפאת "טירחא" על דבר שהוא רק "הכשר מצוה", כמ"ש שם: "...ואפילו היתה חפירת הקבר מצוה בכלל מצות הקבור' דהוי כשכר הזאה וקדוש וכ"ש שיראה שאינו אלא כהבאה ומלוי שהם טורח בהכשר מצוה שאין מצות הקבור' אלא להכניסו לקברו והחפיר' הכשר מצוה היא...". ועיין שם לפנ"ז בחילוק בין הזאה וקידוש ובין מילוי והבאה. אבל סו"ס עיקר דבריו הם כנ"ל.

במקום דאין יורשים כלום. ועיין בחידושינו שם לדעת הראב"ד הוא מוכרח מסוגיא דף פ"א ע"ב אך לדברי מהר"ם מינץ משמע דלאו בירושה אלא בקורבא תליא, דהא כתב דאחיו הוא קודם לנינו ועל אלמנה וחתניו נמי מוטל הקבורה, משמע דכיון דקבורה משום בזיונא כל מי שהוא קרוב טפי הוא יקרא ידי' טפי וצ"ע, ועמ"ש בסי' פ"ט".

והיינו שדן דילמא החיוב הוא רק על קרובים היורשים אותו, ומסיק דמלשון המהר"ם מינץ נראה שכל "הקרוב יותר" יש לו בזיון באי קבורת המת ולכן מוטל עליו יותר. ע"כ.

וא"כ נאמר גם אנו לעניינינו: שכיוון שעיקר המצוה מוטל על הקרובים, לכן יכולים אלו שאינם קרוביו ליטול שכר (וכמו שביארנו לעיל), - ואכן על הקרוב ביותר אסור ליטול שכר להנ"ל - ואע"פ שכשאינן קרובים מוטל דין הקבורה על כל ישראל, מ"מ כיון שאין זה עיקר החיוב, לכן אין בזה איסור קבלת שכר כנ"ל.

ואדאיתנין להכא נביא מה ששו"ר שהתשב"ץ דן בשאלת היתר קבלת שכר על הקבורה, בח"ג סי' י"ג, ובכללות כיוונתי לדבריו בביאור דבר זה: "האומר כי עביר גדול' היא ואיסור חמור ליטול החבור' דבר קצוב מנכסי המתים